

Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності НАПрН України

ШТЕФАН А. С.

***ACQUIS* ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА
І СУМІЖНИХ ПРАВ**

Монографія

Київ
Інтерсервіс
2025

Рекомендовано до друку вченою радою Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України (протокол № 9 від 30 вересня 2025 року)

Рецензенти:

Петров Роман Арестович — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Кієво-Могилянська академія»

Поєдинок Валерія Вікторівна — докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Штефан А. С.

Acquis Європейського Союзу у сфері авторського права і суміжних прав: монографія; Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України. К., Інтерсервіс, 2025. 164 с.

ISBN

Монографія пропонує комплексний погляд на *acquis* ЄС, розкриває сутність цього явища, характеризує його елементи, а також висвітлює зміст законодавчих *acquis* у сфері авторського права і суміжних прав з урахуванням правотлумачної практики Суду ЄС. Монографія розрахована на широке коло читачів і може бути цікавою для учених, викладачів, практикуючих фахівців, здобувачів вищої освіти.

ISBN

© Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України, 2025
© Штефан А. С., 2025

ЗМІСТ

Передмова	4
Розділ 1. Сутність та елементи <i>acquis</i> Європейського Союзу	
1.1. Поняття і правова природа <i>acquis</i>	7
1.2. Загальна характеристика елементів <i>acquis</i>	16
1.2.1. Акти первинного законодавства	16
1.2.2. Акти вторинного законодавства: регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки	18
1.2.3. Прецедентне право Суду ЄС	37
1.2.4. Декларації та резолюції, ухвалені Союзом	49
1.2.5. Інструменти в рамках спільної зовнішньої та безпекової політики	54
1.2.6. Міжнародні договори, укладені Союзом	55
Розділ 2. Законодавчі <i>acquis</i> у сфері авторського права і суміжних прав та тлумачення змісту їхніх положень Судом ЄС	
2.1. Директиви	62
2.1.1. Правова охорона комп'ютерних програм	63
2.1.2. Право на прокат і позиčku	67
2.1.3. Супутникове мовлення та кабельна ретрансляція	70
2.1.4. Строк охорони авторського права і суміжних прав	73
2.1.5. Правова охорона баз даних	78
2.1.6. Авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві	82
2.1.7. Право слідування	88
2.1.8. Захист прав інтелектуальної власності	92
2.1.9. Використання сирітських творів і фонограм	98
2.1.10. Колективне управління майновими авторськими і суміжними правами	102
2.1.11. Забезпечення інтересів осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації	108
2.1.12. Онлайн трансляції та ретрансляції телевізійних і радіо програм	114
2.1.13. Авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку	117
2.2. Регламенти	123
2.2.1. Митний захист прав інтелектуальної власності	124
2.2.2. Транскордонна мобільність послуг онлайн-контенту на внутрішньому ринку	128
2.2.3. Обмін копіями у доступному форматі в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації, з третіми країнами	131
Післямова	134
Перелік використаних джерел	136
Про авторку	162

Передмова

Укладення у 2014 році Угоди про асоціацію з ЄС¹ зумовило для нашої держави необхідність приведення національного законодавства у відповідність до *acquis* ЄС. Ідея щодо обов'язковості такої адаптації як неодмінної умови набуття членства у Спільноті була остаточно сформована у 1969 році в ході розгляду питання про розширення Європейського Економічного Співтовариства за рахунок Великобританії, Данії та Ірландії і підтримана представниками держав-членів². У подальшому тлумачення цієї умови було доповнене і уточнене: держави-кандидати повинні включити *acquis* у свій національний правопорядок до дати вступу у ЄС і зобов'язані застосовувати *acquis* з дати набуття членства у Спільноті. Відступлення від *acquis* допускається лише за виняткових обставин і має обмежений обсяг³. Ці вимоги передусім обумовлені необхідністю забезпечення однаковості у правовому регулюванні усіх аспектів, які можуть вплинути на вільний рух товарів і послуг і створити перешкоди у функціонуванні внутрішнього ринку. Крім того, в *acquis* втілено цінності Спільноти, які повинні поділитися усіма державами-членами. Тому точне розуміння сутності *acquis* є важливим з багатьох міркувань.

Угода про асоціацію згадує про *acquis* у низці положень, які стосуються різних сфер відносин, однак не конкретизує зміст цього явища. Причиною цього є відсутність закріплення дефініції *acquis* у європейському законодавстві: відсилання до *acquis* спостерігається у багатьох актах ЄС, проте жоден з них не пропонує визначення цього поняття. Це можна пояснити тим, що *acquis* властивий динамічний розвиток, тому тлумачення цієї категорії на різних етапах охоплювало різні складові. Проте не лише елементи, а й навіть природа *acquis* у доктринальних розробках розкривається по-різному. Не дивлячись на усталене розуміння *acquis* як надбання Спільноти, до сьогодні питання щодо сутності цього поняття залишається невирішеним. Внаслідок цього сформува-

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 01.09.2025).

² Statement by M. Willy Brandt Chancellor of the Federal Republic of Germany / The Summit Conference at the Hague. Statements made by the Heads of State or Government on 2 December 1969. *Bulletin of the European Communities*. 1970. No. 2. P. 37.

³ European Union. *Acquis*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html> (дата звернення: 01.09.2025).

лася дилема, влучно описана Р. Петровим: «крізь історію європейської інтеграції поняття *acquis* залишилися одним з найменш чітко визначених, хоча й одним з найчастіше використовуваних»⁴.

Acquis як надбання Спільноти є системою різних елементів, котрі не однаково проявляються у кожній сфері суспільних відносин. Основними джерелами прав та обов'язків виступають акти вторинного законодавства — регламенти і директиви, однак певні сфери характеризуються прийняттям директив, в той час як в інших сферах правове регулювання здійснюється за допомогою регламентів. Інші складові *acquis* можуть бути властивими або не властивими певній сфері, проте їхній комплексний аналіз ні у наукових працях, ні у документах ЄС не здійснено.

Якщо вести мову про авторське право і суміжні права, інформація про елементи *acquis* у цій сфері відсутня в Угоді про асоціацію та інших джерелах. Угода про асоціацію у цій частині відтворює окремі положення директив ЄС, що були чинними до парафування Угоди 30 березня 2012 року, і хоча у подальшому до Угоди декілька разів вносилися зміни, пов'язані з оновленням європейського законодавства, це не торкнулося авторського права і суміжних прав. Прийняті після 30 березня 2012 року директиви 2014/26/EU щодо колективного управління майновими авторськими і суміжними правами⁵, (EU) 2017/1564 про певні дозволені способи використання охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації⁶, (EU) 2019/789, що встановлює правила здійснення авторського права і суміжних прав, які застосовуються до певних онлайн-трансляцій організацій мовлення і ретрансляцій телевізійних і радіо програм⁷, та (EU) 2019/790 про

⁴ Petrov R. The dynamic nature of the *acquis communautaire* in EU external relations. *Revue Européenne de Droit Public*. 2006. No. 18(2). P. 741.

⁵ Directive 2014/26/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market. OJ L 84, 20.3.2014, p. 72–98.

⁶ Directive (EU) 2017/1564 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on certain permitted uses of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled and amending Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society OJ L 242, 20.9.2017, p. 6–13.

⁷ Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes, and amending Council Directive 93/83/EEC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 82–91.

авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку⁸ не відображені в Угоді. Водночас *acquis* є комплексним явищем, яке виходить за межі положень директив щодо правової охорони творів, виконань, фонограм, відеогам, програм організацій мовлення, тому Угода про асоціацію не може розглядатися як основне джерело інформації у цьому контексті. Іншого джерела цієї інформації також немає.

Встановлення елементів *acquis* у сфері авторського права і суміжних прав має велике значення для євроінтеграційних процесів. Однак і після їхнього завершення чітке розуміння сутності і складових *acquis* не втратить актуальності, адже в *acquis* втілено цінності Спільноти, які повинні поділятися усіма державами-членами. На основі *acquis* формується внутрішній правопорядок в ЄС та кожній державі-члені, до яких у перспективі належатиме й Україна. Це обґрунтовує потребу дослідження елементів *acquis* у різних сферах правовідносин, включно з відносинами щодо створення і використання об'єктів авторського права і суміжних прав.

Ця монографія є першим комплексним дослідженням особливостей *acquis* у сфері авторського права і суміжних прав. У ній окреслено правову природу *acquis*, надано характеристику його елементам, розглянуто специфіку європейського підходу до правової регламентації авторського права і суміжних прав, встановлено та охарактеризовано складові *acquis* у цій сфері. Монографія сприятиме поглибленню теоретичних знань про авторське право і суміжні права ЄС та їхньому практичному застосуванню.

⁸ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 92–125.

Розділ 1

Сутність та елементи *acquis* Європейського Союзу

1.1. Поняття і правова природа *acquis*

Концепція *acquis* почала формуватися у 1969 році, коли Європейське Економічне Співтовариство розглядало питання про розширення шляхом включення до свого складу Велико-британії, Данії та Ірландії. Під час саміту у Гаазі було вироблено позицію, згідно з якою для приєднання до ЄЕС заявники повинні прийняти Договори, цілі Договорів і загальне законодавство, прийняте після заснування Співтовариства, що одержало широкую підтримку зі сторони представників держав-членів⁹. Це свідчить про сприйняття європейською спільнотою правових основ ЄС як таких, що не зводяться лише до норм законодавчих актів, проте виражені й у цілях прийняття цих актів, що залишає певну свободу вибору у досягненні цих цілей. У подальшому роль *acquis* виявилася у поступовій відмові від правового регулювання відносин між державами-членами за допомогою міжнародних договорів та формуванні нового механізму, який згідно з твердженням Дж. Вейлера становить «певну міждержавну структуру управління, визначену конституційною хартією та конституційними принципами»¹⁰.

Acquis має обов'язковий характер для держав-членів та охоплює як надбання, яке існувало на момент вступу відповідної держави у Спільноту, так і усі нові акти, інструменти чи інші правові засоби, що увійдуть до складу *acquis* у подальшому. Вступаючи в ЄС, кожна держава-кандидат висловлює згоду з політичними, економічними, правовими та іншими ініціативами, які виник-

⁹ Statement by M. Willy Brandt Chancellor of the Federal Republic of Germany / The Summit Conference at the Hague. Statements made by the Heads of State or Government on 2 December 1969. *Bulletin of the European Communities*. 1970. No. 2. P. 37.

¹⁰ Weiler J. H. H. The transformation of Europe. *Yale Law Journal*. 1991. Vol. 100 (8). P. 2407.

нуть у майбутньому. Хоча ці ініціативи невідомі задалегідь, водночас вони спираються на цінності Спільноти, виражені в *acquis*, що підкреслює особливе значення *acquis*.

Дослідження *acquis* мають тривалу історію, проте досі не увінчалися виробленням такого тлумачення, яке б повністю розкрило природу цього явища.

У глосарії Європейської Комісії *acquis* ЄС визначено як сукупність спільних прав та обов'язків, що є обов'язковими для всіх держав-членів ЄС, яка постійно розвивається і включає: зміст, принципи та політичні цілі Договорів; законодавство, прийняте на виконання Договорів, та прецедентне право Європейського Суду Справедливості (Суду ЄС); декларації та резолюції, ухвалені Союзом; інструменти в рамках спільної зовнішньої та безпекової політики; міжнародні договори, укладені Союзом, а також договори, укладені державами-членами між собою у сфері діяльності Союзу¹¹. У цьому підході права та обов'язки фактично прирівнюються до актів та інструментів, перерахованих у другій частині визначення. Однак Договори, прийняте на їхнє виконання законодавство чи рішення Суду ЄС не становлять права та обов'язки, а виступають їхніми джерелами; політичні інструменти тим паче не можуть вважатися правами та обов'язками. Тобто *acquis* обумовлюють ці права і обов'язки, проте не збігаються з ними. Тому визначення Європейської Комісії є не зовсім точним.

Іншу позицію зайняв А. Маген, запропонувавши погляд на *acquis* як на «концепцію, що втілює внутрішній правопорядок Співтовариства (його накопичене надбання)»¹². Перевагою цього підходу є те, що він чітко окреслює спрямованість *acquis* на формування стану суспільних відносин у межах ЄС, що ґрунтується на спільності прав та обов'язків. Водночас визначення *acquis* крізь призму терміну «концепція», під яким можна розуміти систему поглядів чи спосіб тлумачення чого-небудь, більшою мірою вказує на наукову категорію і не враховує, що *acquis* — це передусім явище правової дійсності. Термін «концепція» не може повноцінно відобразити регулятивний потенціал та обов'язковість *acquis* для держав-членів.

Спираючись на категорію правопорядку, К. Смирнова дійшла висновку, що *acquis* можна ототожнити з правопорядком інте-

¹¹ European Commission. Glossary. Acquis. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary_en#acquis (дата звернення: 01.09.2025).

¹² Magen A. Transformative Engagement Through Law: The Acquis Communautaire as an Instrument of EU External Influence. *European Journal of Law Reform*. 2007. No. 9 (3). P. 371.

граційного об'єднання¹³. В узагальненому вигляді правопорядок означає фактичний правовий стан суспільних відносин, обумовлений їх правовим регулюванням. У наукових працях під правопорядком запропоновано розуміти «такий стан регулювання суспільних відносин, за якого усі суб'єкти цих правовідносин (держава, суспільство, громадське об'єднання, індивід тощо) реалізують встановлені норми права шляхом дотримання, виконання, використання і застосування, без порушення приписів законів держави та інших нормативно-правових актів»¹⁴; «стан реалізації суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків усіма учасниками правовідносин (...) побудованих на принципах верховенства права, пріоритету прав і свобод людини та громадянина, а також неухильному дотриманні приписів законів держави»¹⁵. Однак *acquis* не є станом, а виступає основою формування цього стану, джерелом спільних прав та обов'язків.

У Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженій 18 березня 2004 року¹⁶, *acquis* розглядається як правова система ЄС, яка включає акти законодавства ЄС (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. У пояснювальній записці до проекту закону, яким затверджено програму¹⁷, відсутня інформація про те, на основі чого було сформовано цей підхід. Якщо сприймати правову систему як систему юридичних засобів в рамках певної правової дійсності, *acquis* цілком можна вважати правовою системою. Такий висновок у 1964 році зробив і Суд ЄС, зазначивши, що Договір про ЄЕС створив власну правову систему, яка з набранням чинності договором стала невід'ємною частиною правових систем

¹³ Смирнова К. Співвідношення *acquis communautaire* та джерел права Європейського Союзу. *Порівняльно-правові дослідження*. 2011. № 1. С. 125.

¹⁴ Назаренко О., Харченко Н. Правопорядок як мета і результат правового регулювання в умовах воєнного стану. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 1. С. 133.

¹⁵ Шай Р. Я. Правопорядок і законність як ознаки правової держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 801. С. 120.

¹⁶ Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. ВВР. 2004. № 29. Ст. 367.

¹⁷ Пропозиції Президента до Закону «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», реєстр. № 3581 від 25.12.2003 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=15183 (дата звернення: 01.09.2025).

держав-членів¹⁸. Однак пізніше у європейських академічних колах розуміння *acquis* як правової системи піддавалося сумніву¹⁹. Враховуючи відсутність уніфікованого тлумачення правової системи, визначення *acquis* через цю категорію потребує уточнення, що саме мається на увазі під нею. Крім того, розглядувана дефініція посилається на акти законодавства ЄС як один з елементів, якими правова система не обмежується, однак не вказує на інші її елементи, а тому є неповною.

М.-Л. Оберг охарактеризувала *acquis* як «сукупність первинних і вторинних правових актів, політичних інструментів і прецедентного права судів ЄС, що стосуються створення і функціонування внутрішнього ринку»²⁰. Дійсно, *acquis* включає у себе зазначені елементи, проте не вичерпується ними. Європейська Комісія не випадково визнає зміст, принципи та політичні цілі Договорів невід'ємною складовою *acquis*²¹, оскільки численні акти ЄС містять декларативні і диспозитивні норми, у яких проголошуються певні цілі, надаючи державам-членам вибір у використанні засобів для досягнення цих цілей. Точніший підхід у цьому контексті пропонує А. С. Вавринчук, розуміючи під *acquis* «сукупність принципів, правил і норм, що накопичені у межах політичного, правового та економічного досвіду ЄС»²², однак обидва наведені визначення не враховують інструменти зовнішньої та безпекової політики Спільноти, що згідно з глосарієм Європейської Комісії також належать до елементів *acquis*²³. Також слід зауважити, що термін «сукупність» позначає лише загальну кількість складових, однак не враховує їх взаємопов'язаність та взаємообумовленість, яка властива *acquis*.

Оригінальним, проте дискусійним є сприйняття *acquis* як принципу, згідно з яким для вступу в ЄС кожна держава-претендент повинна визнати правову, політичну та економічну структуру

¹⁸ Judgment of the Court of 15 July 1964 in case 6–64, Flaminio Costa v E.N.E.L., ECLI:EU:C:1964:66.

¹⁹ Mortelmans K. Community Law: More than a Functional Area of Law, Less than a Legal System. *Legal Issues of European Integration*. 1996. No. 23(1). P. 23–48.

²⁰ Oberg, M.-L. Internal Market Acquis as a Tool in EU External Relations: From Integration to Disintegration. *Legal Issues of Economic Integration*. 2020. No. 47(2). P. 152.

²¹ European Commission. Glossary. Acquis. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary_en#acquis (дата звернення: 01.09.2025).

²² Вавринчук А. С. Значення *acquis communautaire* для формування сучасного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 474.

²³ European Commission. Glossary. Acquis. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary_en#acquis (дата звернення: 01.09.2025).

Союзу як даність і прийняти її²⁴. Як зазначено вище, приведення національного законодавства у відповідність з правом ЄС було визнано необхідною умовою для вступу у Спільноту ще у 1969 році. Однак застосовувати до цієї умови назву «принцип *acquis communautaire*» недостатньо коректно, оскільки згідно з усталеним тлумаченням *acquis* — це надбання Спільноти, а не один конкретний обов'язок кандидата на членство в ЄС. Крім того, *acquis* не є принципом з таких міркувань. У праві термін «принцип» (від лат. *principium* — основа, начало) вживається для позначення засадничих категорій, які уособлюють природу і сутність галузі (підгалузі, правового інституту), визначають її ідеологію та основні цінності, виступають концептуальним базисом для утворення її правових норм²⁵. Якщо розглядати *acquis* як суто засаду для формування спільних прав та обов'язків, неможливо пояснити, чому елементами *acquis* є нормативно-правові акти, які закріплюють ці права та обов'язки. Поділяючи переконання, що *acquis* «є складовою європейських правових стандартів, і, безумовно, є основою таких стандартів»²⁶, водночас слід враховувати, що до *acquis* належать й конкретні норми, у яких виражено ці стандарти. Отже, природа *acquis* складніша, ніж виключно принцип чи виключно правові норми.

Як свідчить проведений аналіз, існують дуже різноманітні підходи до пояснення сутності *acquis*, проте вони відображають його особливості або частково, або взагалі не відображають. На мою думку, природа *acquis* найбільше корелює з категорією системи правових засобів.

Системність виявляється у вертикальних і горизонтальних зв'язках між різними елементами *acquis*, позначає їхню залежність один від одного, вплив існуючих елементів на формування нових. Так, первинне законодавство — Договір про ЄС²⁷ та Договір про функціонування ЄС²⁸ — формує низку принципів і цілей, з урахуванням яких приймаються акти вторинного законодав-

²⁴ Рябошапченко А. Принцип *acquis communautaire*: становлення та значення при підготовці вступу Австрійської Республіки до Європейського Союзу. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 291.

²⁵ Штефан А. С. Принципи авторського права. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2022. № 1. С. 130.

²⁶ Петров Р. А. Еволюція поняття "acquis communautaire" в праві Європейського Союзу. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. № 4. С. 157.

²⁷ Consolidated version of the Treaty on European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390.

²⁸ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

ства. Суд ЄС у своїй практиці спирається на норми і первинного, і вторинного законодавства і тлумачить їх. Політичні інструменти розробляються з огляду на цілі і завдання, виражені у правових нормах. Зрештою, передумовою приєднання ЄС до міжнародних договорів, які стають елементом *acquis*, є те, що ці міжнародні договори не повинні суперечити цілям, принципам і цінностям Спільноти. Отже, саме система, а не математична сукупність, виражає сутність *acquis*.

Правові засоби — це комплексне явище, яке тлумачиться достатньо широко. Під ним розуміють «пласт «вузлового» інструментарію, за допомогою якого або використовуючи який в процесі діяльності суб'єкти досягають своєї мети та результату»²⁹; «правові явища, які забезпечують досягнення юридичних наслідків, дають можливість перевести правові вимоги у правову поведінку суб'єктів, належно регулювати суспільні відносини»³⁰; «елементи правової дійсності, які виступають як явища-регулятори і в системній взаємодії та у взаємозв'язку з іншими елементами системи соціального регулювання функціонують із метою виконання мети і завдань, що стоять на певному етапі розвитку суспільства і держави»³¹. Правові засоби включають правові норми і принципи права, що утворює основу правового регулювання, та охоплюють всі інструменти, необхідні для досягнення визначених цілей, забезпечення як публічних, так і приватних інтересів. У сукупності ці засоби спрямовуються на реалізацію функцій права та слугують досягненню спільності, однакості прав та обов'язків всередині спільноти. Це забезпечує єдність правозастосування та загалом формує єдиний правопорядок.

Як зазначено вище, правопорядком є фактичний правовий стан суспільних відносин, який відображає існуючі нормативні приписи, що формують правову дійсність в усіх сферах суспільних відносин та діяльності держави. Правопорядок ЄС характеризується тим, що загальні правила, встановлені актами ЄС, мають пряму дію або інтегруються у національні законо-

²⁹ Гетьманцева Н., Митрицька Г. Правові засоби в механізмі правового регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 134.

³⁰ Настасяк І. Ю. Правові засоби як основа нормативної частини правової системи. *Право і суспільство*. 2019. № 1. С. 24.

³¹ Вакарюк Л. В. Правові засоби як складова частина правового режиму з позицій інструментальної теорії права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 48(1). С. 16.

давства держав-членів і у такий спосіб породжують спільні права та обов'язки.

Властивість спільності і єдності обумовлена також тим, що *acquis* має пріоритет над нормами національних законодавств держав-членів, які суперечать *acquis*. Положення про це не закріплене безпосередньо в Договорах. Хоча така спроба була здійснена в рамках проекту Договору про утворення ЄС 1984 року, який у ст. 42 пропонував встановити пріоритет права ЄС над національними законами³², ця норма відсутня у чинному Договорі про ЄС³³. Тим не менш, такий пріоритет був визнаний у рішеннях Суду ЄС.

У справі *Flaminio Costa v E.N.E.L.* Суд ЄС зазначив, що держави-члени обмежили свої суверенні права, створивши співтовариство безстрокового існування, що має власні інститути, власну правосуб'єктність, власну правоздатність і здатність до представництва на міжнародній арені, і створили звід законів, який зобов'язує як їхніх громадян, так і їх самих. Право, яке впливає з Договору ЄС, не може бути скасоване національними положеннями, оскільки це підриває правову основу Співтовариства³⁴. У справі *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA* Суд ЄС, посилаючись на принцип пріоритету права Співтовариства, зауважив, що норми права Співтовариства автоматично виключають застосування будь-яких суперечливих положень національного законодавства, мають пріоритет у правопорядку, що діє на території кожної з держав-членів, та виключають можливість вжиття нових національних законодавчих заходів у тій мірі, у якій вони будуть несумісними з правовими положеннями Співтовариства (п. 17³⁵). Цей висновок був розвинений в інших справах, де Суд ЄС підкреслив, що відповідно до принципу пріоритету права ЄС положення Договору про функціонування ЄС та безпосередньо застосовні акти інституцій в силу набрання чинності породжують автоматичну незастосовність будь-якого суперечливого положення національного законодавства (*Association nationale d'assistance aux*

³² Draft Treaty establishing the European Union of 14 February 1984. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/52f9545f-202d-40c6-96a6-5a896a46ad70> (дата звернення: 01.09.2025).

³³ Consolidated version of the Treaty on European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390.

³⁴ Judgment of the Court of 15 July 1964 in case 6-64, *Flaminio Costa v E.N.E.L.*, ECLI:EU:C:1964:66.

³⁵ Judgment of the Court of 9 March 1978 in case 106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, ECLI:EU:C:1978:49.

frontières pour les étrangers (ANAFE) v Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'immigration, п. 73³⁶). Принцип верховенства права ЄС зумовлює переважання права ЄС над правом держав-членів і вимагає від усіх органів держав-членів повного застосування різних положень права ЄС, а право держав-членів не може підривати дію, що надається цим різними положеннями на території цих держав (*Thelen Technopark Berlin GmbH v MN.*, п. 25³⁷). Навіть у сферах, у яких Союз не має виключної компетенції, держави-члени повинні додержуватися *acquis*: згідно з позицією Суду ЄС, хоча в таких сферах держави-члени можуть вільно встановлювати умови для існування та здійснення відповідних прав, вони, тим не менш, повинні здійснювати цю компетенцію відповідно до законодавства Співтовариства (*Laval un Partneri Ltd v Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan and Svenska Elektrikerförbundet*, п. 87³⁸). Це означає примат *acquis* над будь-якою нормою національних законодавств, включно з нормами конституцій.

Європейська Комісія також вказувала на пріоритет *acquis* при приєднанні до Спільноти нових членів, зокрема Греції³⁹, а у 2008 році до Заключного акту Міжурядової конференції, яка прийняла Лісабонський договір, підписаний 13 грудня 2007 року⁴⁰, було додано Декларацію 17, яка визначає, що Договори та законодавство, прийняте Спільнотою на основі Договорів, мають пріоритет над правом держав-членів. Хоча Декларація не породжує права та обов'язки, вона водночас фіксує спільну позицію держав-членів щодо примату *acquis*. Пріоритет *acquis* охоплює усі акти ЄС, встановлюється без будь-яких винятків і діє щодо колізійних норм усіх держав-членів незалежно від того, чи підтримала

³⁶ Judgment of the Court of 14 June 2012 in case C-606/10, *Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers (ANAFE) v Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'immigration*, ECLI:EU:C:2012:348.

³⁷ Judgment of the Court of 18 January 2022 in case C-261/20, *Thelen Technopark Berlin GmbH v MN.*, ECLI:EU:C:2022:33.

³⁸ Judgment of the Court of 18 December 2007 in case C-341/05, *Laval un Partneri Ltd v Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan and Svenska Elektrikerförbundet*, ECLI:EU:C:2007:809.

³⁹ Commission opinion of 23 May 1979 on the application for accession to the European Communities by the Hellenic Republic: OJ L 291, 19.11.1979, p. 3-3. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:11979H/AVI/COM> (дата звернення: 01.09.2025).

⁴⁰ Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 – A. Declarations concerning provisions of the Treaties — 17. Declaration concerning primacy. Document 12008E/AFI/DCL/17. OJ C 115, 9.5.2008, p. 344–344.

певна держава прийняття або ухвалення певного акта, чи голосувала проти його прийняття (ухвалення). Це формує наднаціональний характер *acquis*.

Зазначене вище можна підсумувати такою дефініцією *acquis*: це наднаціональна система правових засобів, яка визначає спільні права та обов'язки держав-членів і формує єдиний внутрішній правопорядок ЄС⁴¹.

Характерною рисою *acquis* є динамічний розвиток, на що безпосередньо вказують Європейська Комісія⁴² та різноманітні дослідження⁴³. Цей динамізм викликав побоювання, що адаптація законодавства України до *acquis* триватиме надзвичайно довго: як зауважили Д. Ткач і Т. Казік, «законотворчий процес в Україні не буде встигати за *acquis* ЄС, що створить значну перешкоду на євроінтеграційному шляху держави»⁴⁴. Видається, що такі негативні очікування є дещо перебільшеними, оскільки динаміка розвитку характеризує *acquis* загалом, проте не означає щоденні оновлення у кожній сфері. Директиви і регламенти, у відповідність до яких слід привести законодавство України, приймаються передбачувано і після тривалої підготовчої роботи, що дозволяє українським фахівцям заздалегідь ознайомитися з проектом майбутнього акта і потенційними змінами, які він може впровадити. Частота прийняття і кількість нових актів не є такими, що створили б значні труднощі у розробці відповідних норм вітчизняного законодавства. Наприклад, у сфері авторського права і суміжних прав найновіші на сьогодні директиви (ЄУ) 2019/789, що встановлює правила здійснення авторського права і суміжних прав, які застосовуються до певних онлайн-трансляцій організацій мовлення і ретрансляцій телевізійних і радіо програм⁴⁵, та (ЄУ) 2019/790 про авторське право і суміжні права на єдиному цифровому

⁴¹ Штефан А. Концепція *acquis* Європейського Союзу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2025. Том 12. № 1 (45). С. 317.

⁴² European Commission. Glossary. *Acquis*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary_en#acquis (дата звернення: 01.09.2025).

⁴³ Petrov R. The dynamic nature of the *acquis communautaire* in EU external relations. *Revue Européenne de Droit Public*. 2006. No. 18(2). P. 741; Костюченко Я. М. Доктрина *acquis* у праві Європейського Союзу та її відображення в правовій системі України. *Право України*. 2019. № 6. С. 93.

⁴⁴ Ткач Д. І., Казік Т. В. Поняття та сутність «*acquis communautaire*» у контексті дослідження процесу лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2020. № 38. С. 82.

⁴⁵ Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes, and amending Council Directive 93/83/EEC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 2–91.

ринку⁴⁶ датуються 2019 роком; попередню перед ними директиву (EU) 2017/1564 про певні дозволені способи використання охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації⁴⁷, було прийнято у 2017 році. Тому не дивлячись на загальний динамічний розвиток, у кожній сфері суспільних відносин швидше йдеться лише про періодичне оновлення *acquis*.

Acquis як система правових засобів поєднує різні складові, які виконують специфічні функції у формуванні внутрішнього правопорядку Спільноти. Аналіз кожного з елементів *acquis* дозволить встановити їхнє призначення та визначити, які з них виконують роль регулятора відносин у сфері авторського права і суміжних прав в ЄС.

1.2. Загальна характеристика елементів *acquis*

1.2.1. Акти первинного законодавства

Актами первинного законодавства є Договір про ЄС⁴⁸ та Договір про функціонування ЄС⁴⁹. Вони мають однакову юридичну силу і визначають політичні, правові, економічні, соціальні засади функціонування Союзу, усі фундаментальні аспекти його діяльності та взаємодії з державами-членами, повноваження усіх його інституцій. Загалом Договори диференціюють повноваження і відповідальність між ЄС і державами-членами та утворюють правовий контекст, у якому формується і впроваджується політика Союзу⁵⁰.

Договір про ЄС проголошує фундаментальні цінності Спільноти: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права та повага до прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для держав-

⁴⁶ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 92–125.

⁴⁷ Directive (EU) 2017/1564 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on certain permitted uses of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled and amending Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 242, 20.9.2017, p. 6–13.

⁴⁸ Consolidated version of the Treaty on European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390.

⁴⁹ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

⁵⁰ The European Union's secondary law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:ai0032> (дата звернення: 01.09.2025).

членів у суспільстві, в якому панують плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність та рівність між жінками та чоловіками (ст. 2). Основні права, гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод⁵¹, та ті, що випливають з конституційних традицій, спільних для держав-членів, становлять загальні принципи права Союзу (ч. 3 ст. 6 Договору). Договір окреслює межі компетенції Союзу за принципом делегування повноважень: Союз діє лише в межах компетенції, наданої йому державами-членами для досягнення цілей, визначених у Договорах, в той час як усі інші повноваження залишаються за державами-членами (ч. 2 ст. 5). У Договорі визначено вичерпний перелік інституцій Союзу та сфери їхнього впливу, загальні засади зовнішньої діяльності Союзу, особливості спільної зовнішньої та безпекової політики і діяльності у сфері спільної політики безпеки і оборони.

Договір про функціонування ЄС охоплює усі аспекти внутрішньої діяльності в рамках Спільноти, що включає питання внутрішнього ринку і вільного руху товарів, економічної, валютно-кредитної, соціальної, культурної, освітньої політики, оподаткування, збереження навколишнього середовища та багатьох інших питань. Договір розвиває і конкретизує положення щодо компетенції Союзу і повноважень його інституцій, закріплює гарантії сталого розвитку, збалансованої торгівлі, чесної конкуренції та усунення будь-яких бар'єрів у взаємодії між державами-членами.

Договори мають публічно-правову природу, а тому не виступають регуляторами відносин у приватно-правовій сфері, включно зі сферою інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність згадується у декількох нормах Договору про функціонування ЄС (ч. 2 ст. 167, ч. 1, 4 ст. 207, ст. 262), однак ці положення присвячені виключно компетенції інституцій Союзу, яка зачіпає сферу інтелектуальної власності. Хоча існує думка, що Договори є джерелами авторського права ЄС⁵², для цього не вбачається достатніх підстав, оскільки Договори не містять жодного конкретного правила щодо правової охорони, здійснення чи захисту прав інтелектуальної власності. Тому Договори не нале-

⁵¹ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of November 4, 1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_eng (дата звернення: 01.09.2025).

⁵² Сорока Н. Джерела авторського права та суміжних прав у Європейському Союзі. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2014. Вип. 35. С. 108.

жать до безпосередніх елементів *acquis* у сфері авторського права і суміжних прав, однак акти вторинного законодавства, що приймаються у цій сфері, повинні відповідати цілям і завданням Договорів.

1.2.2. Акти вторинного законодавства: регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки

Акти вторинного законодавства відіграють провідну роль у правовій регламентації усіх приватноправових відносин та виступають основним засобом втілення результатів нормотворчої діяльності Союзу. Згідно зі ст. 288 Договору про функціонування ЄС такими актами є регламенти, директиви, рішення, рекомендації і висновки.

Регламент — це акт, який має загальне застосування, є обов'язковим у повному обсязі та безпосередньо застосовується в усіх державах-членах (ст. 288 Договору про функціонування ЄС⁵³). Ця дефініція вказує на три властивості регламенту як акта вторинного законодавства.

Загальне застосування регламенту означає, що він поширюється на об'єктивно обумовлені випадки і створює правові наслідки для заздалегідь невизначеного кола осіб. Регламент є актом загальної дії, навіть якщо він охоплює доволі вузький сегмент певних суспільних відносин з заздалегідь обмеженою кількістю учасників, оскільки регламент визначає осіб, на яких поширюється його дія, узагальнено і абстрактно. У цьому контексті Суд ЄС у справі *Zuckerfabrik Watenstedt GmbH v Council of the European Communities* підкреслив, що регламент застосовується до об'єктивно визначених ситуацій і тягне за собою правові наслідки для категорій осіб, які розглядаються в загальному та абстрактному вигляді. Він не втрачає характеру регламенту тоді, коли можна з більшим чи меншим ступенем точності встановити кількість або навіть ідентичність осіб, до яких він застосовується у будь-який момент часу, якщо підставою його застосування є об'єктивна правова або фактична ситуація, яка визначена регламентом і відповідає його кінцевій меті⁵⁴.

Обов'язковість регламенту у повному обсязі виявляється у тому, що його положення не можуть застосовуватися відповідними

⁵³ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

⁵⁴ Judgment of the Court of 11 July 1968 in case 6-68, *Zuckerfabrik Watenstedt GmbH v Council of the European Communities*, ECLI:EU:C:1968:43.

суб'єктами частково або вибірково, а національні законодавства держав-членів не можуть встановлювати винятки, які будь-яким чином змінюють або обмежують застосування регламенту чи його окремих положень. Суд ЄС у справі *NV Granaria Graaninkoopmaatschappij v Produktschap voor Veevoeder* зазначив, що за відсутності положення права Співтовариства про протилежне, держави-члени не можуть вдаватися до національних заходів, здатних змінити застосування регламенту⁵⁵. Однак законодавчий акт ЄС, зазвичай сам регламент, може передбачати вжиття певних національних заходів у зв'язку із застосуванням регламенту. Одним з прикладів у цьому контексті є Регламент (ЄС) 561/2006 про гармонізацію деякого соціального законодавства, що стосується автомобільного транспорту⁵⁶, який серед іншого визначає тривалість щоденного часу керування транспортним засобом, тривалість перерв, щоденних і щотижневих періодів відпочинку. Водночас цей Регламент дозволяє державам-членам встановлювати довші мінімальні перерви та періоди відпочинку або коротший максимальний час керування у випадку перевезень автомобільним транспортом, що повністю здійснюються в межах території відповідної держави-члена (ст. 11). Якщо ж сам регламент або інший акт законодавства ЄС не передбачає повноважень держави-члена відступити від певних положень регламенту, такий регламент залишається обов'язковим у повному обсязі і повинен застосовуватися у незмінному вигляді.

Сутність безпосереднього застосування регламенту згідно з роз'ясненням Суду ЄС полягає у тому, що набрання чинності регламентом та його застосування на користь або проти тих, на кого він поширюється, не залежить від будь-яких заходів з інкорпорації у національне законодавство (*Fratelli Variola S.p.A. v Amministrazione italiana delle Finanze*, п. 10⁵⁷), якщо тільки відповідний регламент не залишає на розсуд самих держав-членів право вживати необхідні законодавчі, регуляторні, адміністративні та фінансові заходи для забезпечення ефективного застосування положень цього регламенту (*Association nationale*

⁵⁵ Judgment of the Court of 30 November 1972 in case 18-72, *NV Granaria Graaninkoopmaatschappij v Produktschap voor Veevoeder*, ECLI:EU:C:1972:108.

⁵⁶ Regulation (EC) 561/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 on the harmonisation of certain social legislation relating to road transport and amending Council Regulations (EEC) No 3821/85 and (EC) No 2135/98 and repealing Council Regulation (EEC) No 3820/85. OJ L 102, 11/04/2006, p. 1–14.

⁵⁷ Judgment of the Court of 10 October 1973 in case 34-73, *Fratelli Variola S.p.A. v Amministrazione italiana delle Finanze*, ECLI:EU:C:1973:101.

d'assistance aux frontières pour les étrangers (ANAFE) v Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'immigration, п. 72⁵⁸). Безпосереднє застосування означає, що норми права Співтовариства повинні повністю і однаково застосовуватися в усіх державах-членах з дати набрання ними чинності і доти, доки вони залишаються чинними. Таким чином, ці положення є прямим джерелом прав та обов'язків для всіх, кого вони стосуються, як держав-членів, так і приватних осіб, які є сторонами правовідносин, що регулюються правом Співтовариства (*Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, п. п. 14, 15⁵⁹).

У доктрині з цього приводу зазначено, що «регламент повинен проникати у внутрішній правопорядок держав-членів без того, щоб для його введення в дію в цілому, або ж окремих його положень, вимагався внутрішній акт»⁶⁰. Дійсно, за загальним правилом, положення регламенту не підлягають ні інкорпорації у національні законодавства держав-членів, ні ратифікації або затвердженню у будь-якій іншій формі. Суд ЄС у справі *Commission of the European Communities v Italian Republic* підкреслив, що регламенти набувають чинність виключно в силу їх публікації в офіційному журналі Співтовариства. Однак якщо застосування у державі-члені правил Співтовариства залежить від поєднання низки положень, прийнятих на рівні Співтовариства, національному та регіональному рівнях, той факт, що регіональні закони включають деякі елементи правил Співтовариства, щоб зробити їх зрозумілими для осіб, на яких вони поширюються, не може розглядатися як порушення права Співтовариства⁶¹. Це означає, що у певних випадках, коли цього потребує мета забезпечення ясності, зрозумілості та однакового ефективного застосування положень регламенту, державам-членам може бути дозволено відобразити зміст регламенту у своєму законодавстві. Як зазначають автори коментаря до Договору про функціонування ЄС, такий дозвіл надається Судом ЄС, однак

⁵⁸ Judgment of the Court of 14 June 2012 in case C-606/10, *Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers (ANAFE) v Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'immigration*, ECLI:EU:C:2012:348.

⁵⁹ Judgment of the Court of 9 March 1978 in case 106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, ECLI:EU:C:1978:49.

⁶⁰ Муравйов В. І. Реалізація норм права Європейського Союзу у внутрішніх правопорядках держав-членів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2013. № 1086, Вип. 2. С. 61.

⁶¹ Judgment of the Court of 28 March 1985 in case 272/83, *Commission of the European Communities v Italian Republic*, ECLI:EU:C:1985:147.

«ця виняткова транспозиція не повинна затушовувати союзне походження, природу та правові наслідки відповідного регулювання»⁶². Такі випадки є винятковими і поодинокими та не змінюють той факт, що регламент підлягає застосуванню безпосередньо і незалежно від того, чи роз'яснене його окреме положення у національному законодавстві.

Деякі регламенти можуть передбачати впровадження державами-членами певних заходів, необхідних для застосування положень регламенту. Зокрема нині не чинний Регламент (ЕЕС) 797/85 про підвищення ефективності сільськогосподарських структур⁶³ у ч. 5 ст. 2 встановлював, що держави-члени повинні визначити, що мається на увазі під виразом «фермер, який займається сільським господарством як основним видом діяльності» та що мається на увазі під цим же виразом стосовно осіб, які не є фізичними особами. Суд ЄС роз'яснив, що товариства з обмеженою відповідальністю, які прагнуть отримати статус фермерів, що займаються сільським господарством як основним видом діяльності, не можуть посилалися зазначену норму у національному суді, якщо законодавчий орган держави-члена не прийняв положень, необхідних для її імплементації в національну правову систему (*Azienda Agricola Monte Arcosu Srl v Regione Autonoma della Sardegna, Organismo Comprensoriale n° 24 della Sardegna and Ente Regionale per l'Assistenza Tecnica in Agricoltura (ERSAT)*, п. 29⁶⁴). Тобто не дивлячись на загальну безпосередню дію регламенту, його положення, яке опосередковується вжиттям передбачених ним заходів на національному рівні, не має безпосередньої дії, якщо такі заходи не було вжито.

Також деякі регламенти, встановлюючи певне правило, можуть дозволяти державам-членам прийняти інше правило, а за його відсутності застосовується відповідна норма регламенту. Так, Регламент (ЕУ) 608/2013 щодо митного захисту прав інтелектуальної власності⁶⁵ у ст. 23 передбачає можливість знищення товарів, у

⁶² Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага: Wolters Kluwer CR, 2024. С. 1040.

⁶³ Council Regulation (EEC) No 797/85 of 12 March 1985 on improving the efficiency of agricultural structures. OJ L 93, 30.3.1985, p. 1–18.

⁶⁴ Judgment of the Court of 11 January 2001 in case C-403/98, *Azienda Agricola Monte Arcosu Srl v Regione Autonoma della Sardegna, Organismo Comprensoriale n° 24 della Sardegna and Ente Regionale per l'Assistenza Tecnica in Agricoltura (ERSAT)*, ECLI:EU:C:2001:6.

⁶⁵ Regulation (EU) 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003. OJ L 181, 29.6.2013, p. 15–34.

яких порушено право інтелектуальної власності, під митним контролем та під відповідальність особи, яка одержала рішення про задоволення її заяви щодо вжиття митними органами відповідних заходів, якщо інше не передбачено національним законодавством держави-члена, де товари знищуються. Тобто якщо держава-член встановила на національному рівні інший порядок знищення таких товарів, у цій державі-члені замість зазначеного положення Регламенту буде застосовуватися її національна норма. Такі випадки є нечастими, однак вони дозволяють державам-членам адаптувати певні процедури під свої потреби.

Держави-члени не впливають на дату набрання регламентом чинності. Згідно з позицією Суду ЄС з міркувань необхідності забезпечення однозначного та одночасного застосування права Співтовариства на всій території Співтовариства держави-члени не мають свободи без явних повноважень змінювати дату набрання чинності правилом Співтовариства (*Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, п. 15⁶⁶). Набрання регламентом чинності породжує його юридичну силу та обов'язковість одночасно в усіх державах-членах для усіх суб'єктів відповідних правовідносин, тобто регламент стає частиною національних законодавств держав-членів. У такий спосіб здійснюється уніфікація законодавства, оскільки регламенти встановлюють єдині правила поведінки у певному сегменті суспільних відносин і не допускають будь-якого іншого регулювання, яке суперечить цим правилам⁶⁷.

Європейська Комісія включає у перелік законодавчих *acquis* у сфері авторського права і суміжних прав⁶⁸ два регламенти — Регламент (ЄУ) 2017/1563 про транскордонний обмін між Союзом і третіми країнами копіями певних охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав у доступному форматі в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації⁶⁹, та Регламент (ЄУ) 2017/1128 про тран-

⁶⁶ Judgment of the Court of 9 March 1978 in case 106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, ECLI:EU:C:1978:49.

⁶⁷ Штефан А. Директиви та регламенти у сфері авторського права і суміжних прав у системі *acquis* ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2025. № 3. С. 15.

⁶⁸ European Commission. The EU copyright legislation. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/copyright-legislation> (дата звернення: 01.09.2025).

⁶⁹ Regulation (EU) 2017/1563 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on the cross-border exchange between the Union and third countries of accessible format copies of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled. OJ L 242, 20.9.2017, p. 1–5.

скордонну мобільність послуг онлайн-контенту на внутрішньому ринку⁷⁰. Хоча вони не є основними джерелами прав та обов'язків у сфері авторського права і суміжних прав, проте здійснюють правовий вплив на цю сферу.

Директива є обов'язковою для кожної держави-члена, котрій вона адресована, щодо результату, який має бути досягнутий, однак залишає за національними органами вибір форми та методів досягнення цього результату (ст. 288 Договору про функціонування ЄС⁷¹). З цього положення випливають такі важливі аспекти.

Директива є обов'язковою для держав-членів, а не суб'єктів приватних правовідносин, і тому не має прямої дії для приватних осіб. У цьому контексті Суд ЄС наголосив, що обов'язковість директиви, яка дає підстави посилатися на неї у національному суді, існує тільки по відношенню до держави-члена, якій директива адресована. Директива як така не може накладати зобов'язання на приватну особу, що не дозволяє посилатися на положення директиви у справах проти приватних осіб у національних судах (*M. H. Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)*, п. 48⁷²). Однак приватна особа може посилатися на директиву у справі проти держави: якщо положення директиви є безумовними та достатньо точними, приватна особа може посилатися на ці положення не лише проти держави-члена та всіх органів її управління, але й також проти організацій чи органів, які підпорядковані державі, або контролюються державою, або мають особливі повноваження, які виходять за межі тих, що впливають із звичайних правил, котрі застосовуються до відносин між приватними особами (*Elaine Farrell v Alan Whitty and Others*, п. п. 32, 33⁷³). Положення права ЄС є безумовним, якщо воно встановлює зобов'язання, яке не обмежене жодною умовою або не залежить від вжиття будь-яких заходів як інституціями Союзу, так і державами-членами у процесі його виконання або застосування (*Almos Agrárkalk-*

⁷⁰ Regulation (EU) 2017/1128 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on cross-border portability of online content services in the internal market. OJ L 168, 30.6.2017, p. 1–11.

⁷¹ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

⁷² Judgment of the Court of 26 February 1986 in case 152/84, *M. H. Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)*, ECLI:EU:C:1986:84.

⁷³ Judgment of the Court of 10 October 2017 in case C-413/15, *Elaine Farrell v Alan Whitty and Others*, ECLI:EU:C:2017:745.

ereskedelmi Kft v Nemzeti Adó- és Vámhivatal Közép-magyarországi Regionális Adó Főigazgatósága, п. 32⁷⁴).

Директива є обов'язковою для держав-членів щодо результату, який має бути досягнутий. Основним критерієм у цьому контексті, який вказується у практиці Суду ЄС, є те, що норми директиви повинні бути відображені у національному законодавстві з беззаперечною обов'язковою силою та з конкретністю, точністю і ясністю, необхідними для задоволення вимоги правової визначеності, згідно з якою, якщо директива спрямована на надання певних прав, заінтересовані особи повинні мати можливість з'ясувати повний обсяг своїх прав (*Commission of the European Communities v French Republic*, п. 15⁷⁵). Звичайна адміністративна практика, яка може бути змінена на розсуд органу влади і яка недостатньо широко висвітлюється, не може вважатися належним виконанням зобов'язань, покладених на держави-члени, яким адресовані директиви (*Commission of the European Communities v Ireland*, п. 28⁷⁶). Отже, відповідні національні норми повинні мати силу закону і бути викладеними настільки ясно, щоб зміст визначеного ними правила був зрозумілим. Крім того, Суд ЄС звернув увагу, що держави-члени можуть передбачити у своєму національному законодавстві, що після закінчення періоду транспозиції чіткі, точні та безумовні положення директиви, які не були транспоновані або були неправильно транспоновані, стають частиною її внутрішнього правопорядку. Як наслідок, приватні особи можуть посилатися на ці положення в судовому процесі проти інших приватних осіб, однак у такому разі зобов'язання, яке таким чином покладається на приватних осіб, ґрунтується не на праві ЄС, а на національному праві (*Gabel Industria Tessile SpA and Canavesi SpA v A2A Energia SpA and Others*, п. 23⁷⁷). Тобто досягнення результату, передбаченого директивою, завжди опосередковується національними нормами, які, серед іншого, можуть встановлювати, що певні положення директиви є частиною внутрішнього правопорядку держави-

⁷⁴ Judgment of the Court of 5 May 2014 in case C-337/13, *Almos Agrárkülkereskedelmi Kft v Nemzeti Adó- és Vámhivatal Közép-magyarországi Regionális Adó Főigazgatósága*, ECLI:EU:C:2014:328.

⁷⁵ Judgment of the Court of 13 March 1997 in case C-197/96, *Commission of the European Communities v French Republic*, ECLI:EU:C:1997:155.

⁷⁶ Judgment of the Court of 18 October 2001 in case C-354/99, *Commission of the European Communities v Ireland*, ECLI:EU:C:2001:550.

⁷⁷ Judgment of the Court of 11 April 2024 in case C-316/22, *Gabel Industria Tessile SpA and Canavesi SpA v A2A Energia SpA and Others*, ECLI:EU:C:2024:301.

члена. Тому справедливою є теза, що «хоч директива може бути чіткою, точною та безумовною, вона за своєю природою вимагає подальших дій з боку держав-членів ЄС»⁷⁸.

Обов'язок держав-членів з впровадження національних правових засобів для досягнення цілей директив наразі визначається у директивах за допомогою терміну «транспозиція». Перше використання цього терміну у сфері авторського права і суміжних прав мало місце у ст. 14 Директиви 2006/115/ЄС про право на прокат і позичку⁷⁹. У попередній за часом прийняття Директиві 2004/48/ЄС про захист прав інтелектуальної власності⁸⁰ та більш ранніх директивах використовувався термін «імплементация», однак вже понад 20 років Співтовариство розглядає діяльність держав-членів щодо створення необхідних передумов для застосування національних норм, які опосередковують досягнення цілей директив, як транспозицію або транспонування директив. Цей процес охоплює три етапи:

- 1) розробка відповідних національних норм;
- 2) прийняття акта, який містить ці норми;
- 3) введення прийнятих норм у дію.

Свобода вибору форм досягнення цілей директиви полягає у тому, що держави-члени самостійно обирають, яким актом — законом чи підзаконним актом — і в який спосіб — одним чи декількома актами, шляхом внесення змін і доповнень в існуюче законодавство чи шляхом прийняття нового акта — буде впроваджено норми, спрямовані на досягнення передбаченого директивою результату. Це дозволяє державам-членами дотримуватися їхніх правових традицій. Так, у сфері авторського права і суміжних прав національні законодавства держав-членів є систематизованими і в основному характеризуються наявністю єдиного кодифікованого акта. У Бельгії таким актом є Господарський кодекс⁸¹, у Франції — Кодекс інтелектуальної власності⁸², у Португалії —

⁷⁸ Брацук І. З. Теоретико-правові засади імплементации права Європейського Союзу в національне право держав-членів: монографія / за наук. ред. М. М. Микієвича. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 114.

⁷⁹ Directive 2006/115/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property (codified version). OJ L 376, 27.12.2006, p. 28–35.

⁸⁰ Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. OJ L 157, 30.4.2004, p. 45–86.

⁸¹ Belgium Code de droit économique (mis à jour le 21 avril 2022). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21384> (дата звернення: 01.09.2025).

⁸² France Code de la propriété intellectuelle (version consolidée au 30 juin 2022). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21533> (дата звернення: 01.09.2025).

Кодекс авторського права і суміжних прав⁸³, в інших державах-членах систематизація здійснена на рівні спеціальних законів, які акумулюють у собі усі чи абсолютну більшість положень про авторське право і суміжні права. Тому транспонування положень директив у цій сфері здебільшого полягає у внесенні змін у такий спеціальний закон. Однак у Нідерландах внаслідок транспозиції Директиви 96/9/ЕС про правову охорону баз даних⁸⁴ було прийнято самостійний закон щодо охорони баз даних⁸⁵, в той час як інші держави-члени охопили ці аспекти законом про авторське право і суміжні права. Питання, дотичні до сфери авторського права і суміжних прав, такі як колективне управління майновими правами, у деяких державах-членах, наприклад, Німеччині⁸⁶ та Португалії⁸⁷, регулюються окремими актами, натомість деякі інші держави, зокрема Іспанія⁸⁸, включили положення про колективне управління безпосередньо у закон у сфері авторського права і суміжних прав. Отже, кожна держава-член дотримується доцільної для неї форми впровадження національних норм в рамках транспозиції директиви.

Свобода вибору методів досягнення цілей директиви виражається у тому, що від держав-членів не вимагається дослівне відтворення положень директиви. Суд ЄС у цьому контексті зауважив, що транспозиція директиви у внутрішнє законодавство не вимагає формального і дослівного включення її положень у відповідний акт; загальний правовий контекст може бути до-

⁸³ Portugal Código do Direito de Autor e dos Direitos Conexos (aprovado pelo Decreto-Lei n.º 63/85 de 14 de março de 1985, e alterado até ao Decreto-Lei n.º 9/2021 de 29 de janeiro de 2021). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21185> (дата звернення: 01.09.2025).

⁸⁴ Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases. OJ L 77, 27.3.1996, p. 20–28.

⁸⁵ Netherlands Wet van 8 juli 1999, houdende aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan richtlijn 96/9/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken. URL: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-1999-303.html> (дата звернення: 01.09.2025).

⁸⁶ Germany Gesetz über die Wahrnehmung von Urheberrechten und verwandten Schutzrechten durch Verwertungsgesellschaften (Verwertungsgesellschaftengesetz - VGG, das zuletzt durch des Gesetzes vom 31 Mai 2021. URL: <https://files.diariodarepublica.pt/1s/2015/04/07200/0182501838.pdf> (дата звернення: 01.09.2025).

⁸⁷ Portugal Lei n.º 26/2015, de 14 de abril Regula as entidades de gestão coletiva do direito de autor e dos direitos conexos. URL: <https://files.diariodarepublica.pt/1s/2015/04/07200/0182501838.pdf> (дата звернення: 01.09.2025).

⁸⁸ Spain Ley de Propiedad Intelectual, regularizando, aclarando y armonizando las disposiciones legales vigentes (aprobado por el Real Decreto Legislativo N.º 1/1996 de 12 de abril de 1996, y modificado por el Real Decreto-ley N.º 6/2022, de 29 de marzo de 2022). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21371> (дата звернення: 01.09.2025).

статнім за умови, що він дійсно гарантує повне застосування директиви у достатньо чіткий і точний спосіб, щоб заінтересовані особи могли встановити повний обсяг своїх прав і за потреби покладатися на них у національних судах (*Commission of the European Communities v Italian Republic*, п. 7⁸⁹). Держави-члени не зобов'язані дотримуватися формулювань, вжитих навіть в імперативних нормах директиви, і можуть як скористатися ними, так і піти іншим шляхом, якщо він дозволяє досягти передбаченої директивою результату. Диспозитивні норми директиви можуть включатися чи не включатися у національні законодавства на вибір держав-членів, а тому загалом результати транспозиції директиви у кожній державі-члені можуть бути різними. З цих причин директива виступає засобом гармонізації законодавства — зближення національних правових систем з метою усунення розбіжностей у правовій регламентації певної сфери суспільних відносин. Тому складно погодитися з тезою, що «директива зобов'язує держави-члени ввести у своє право однакові норми відповідно до вказівок, що закріплені в її тексті»⁹⁰. Гармонізація не призводить до існування єдиних правил та допускає гнучкість у виборі механізму досягнення цілей директив. Це закладає підґрунтя для прояву індивідуальності у національних законодавствах і, як наслідок, утворенню відмінностей між ними⁹¹.

Виконання обов'язку із транспозиції директиви у національні законодавства обмежене часовими рамками, при цьому відповідні національні норми повинні набрати юридичну силу до спливу терміну, що встановлений у директиві. На відміну від регламенту, який набирає чинності одночасно в усіх державах-членах, національні акти, котрими транспонується директива, можуть вводитися у дію у різний час в межах строку, що визначений директивою. Впродовж цього строку держави-члени повинні не лише вжити заходів, що потребуються для досягнення цілей директиви, але й водночас утримуватися від дій, які мо-

⁸⁹ Judgment of the Court of 9 April 1987 in case 363/85, *Commission of the European Communities v Italian Republic*, ECLI:EU:C:2024:301.

⁹⁰ Муравйов В. І. Реалізація норм права Європейського Союзу у внутрішніх правопорядках держав-членів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2013. № 1086, Вип. 2. С. 60.

⁹¹ Штефан А. Директиви та регламенти у сфері авторського права і суміжних прав у системі *acquis* ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2025. № 3. С. 16–17.

жуть негативно вплинути на результат транспозиції директиви. Суд ЄС підкреслив, що протягом цього періоду держави-члени повинні утримуватися від вжиття будь-яких заходів, які можуть серйозно поставити під загрозу встановлений директивою результат (*Inter-Environnement Wallonie ASBL v Région wallonne*, п. 45⁹²). До таких заходів прийнято відносити ті, «застосування яких призведе до незворотних наслідків, котрі суперечать директиві»⁹³. Як було визначено у справі *Konstantinos Adeneler and Others v Ellinikos Organismos Galaktos (ELOG)*, зобов'язання утримуватися від вжиття таких заходів поширюється так само на національні суди (п. 122), окрім того, з дати набрання чинності директивою суди держав-членів повинні утримуватися, наскільки це можливо, від тлумачення внутрішнього законодавства у спосіб, який після закінчення періоду транспозиції може серйозно зашкодити досягненню мети, яку переслідує ця директива (п. 123)⁹⁴.

Невиконання обов'язку із своєчасної транспозиції директиви у національне законодавство тягне для відповідної держави-члена негативні наслідки. Так, зокрема, до спливу строку транспозиції Директиви (ЄУ) 2019/789, що встановлює правила здійснення авторського права і суміжних прав, які застосовуються до певних онлайн-трансляцій організацій мовлення і ретрансляцій телевізійних і радіо програм⁹⁵, Болгарія не прийняла усі законодавчі акти, необхідні для досягнення цілей Директиви, що стало підставою для стягнення з Болгарії 1 000 000 євро на користь Європейської Комісії⁹⁶. Невиконання зобов'язання із транспозиції Директива (ЄУ) 2019/790 про авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку⁹⁷ призвело до застосування санкцій щодо декількох держав чле-

⁹² Judgment of the Court of 18 December 1997 in case C-129/96, *Inter-Environnement Wallonie ASBL v Région wallonne*, ECLI:EU:C:1997:628.

⁹³ Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Права: Wolters Kluwer CR, 2024. С. 1045.

⁹⁴ Judgment of the Court of 4 July 2006 in case C-212/04, *Konstantinos Adeneler and Others v Ellinikos Organismos Galaktos (ELOG)*, ECLI:EU:C:2006:443.

⁹⁵ Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes, and amending Council Directive 93/83/EEC. OJ L 130, 17.5.2019, pp. 82–91.

⁹⁶ Judgment of the Court of 8 May 2025 in case C-198/23, *European Commission v Republic of Bulgaria*, ECLI:EU:C:2025:331.

⁹⁷ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019, p.92–125.

нів: Болгарії — у розмірі 1 000 000 євро⁹⁸, Данії — у розмірі 1 600 000 євро⁹⁹, Португалії — у розмірі 2 500 000 євро¹⁰⁰.

Незалежно від того, що транспозиція директиви опосередкована національними нормами, держави-члени не мають повноважень скасовувати такі норми на власний розсуд. Тобто, обов'язок з транспозиції директиви не вичерпується фактом введення в дію національного акта, яким було забезпечено досягнення цілей директиви, цей обов'язок також має на увазі, що відповідні національні норми повинні залишатися чинними, доки інша директива не скасує або не змінить норми транспонованої директиви. Щодо можливості внесення змін у такі національні норми, коли це не передбачається іншою директивою, наприклад, при викладенні національного закону або його окремих положень у новій редакції з метою удосконалення формулювань чи уточнення вживаної термінології, будь-які зміни повинні узгоджуватися з метою директиви, у зв'язку з якою ці норми було прийнято. Тобто, не дивлячись на національний характер таких норм, вони повинні зберігати нерозривний зв'язок з директивою.

Директиви виступають основним регулятором відносин у сфері авторського права і суміжних прав ЄС. Наразі у цій сфері діє 13 директив, які акумулюють у собі положення щодо правової охорони творів і об'єктів суміжних прав, способів їх використання, винятків з майнових прав, колективного управління майновими правами.

Рішення — це акт, який є обов'язковим для виконання у повному обсязі. Рішення, у якому зазначено, кому воно адресоване, є обов'язковим лише для його адресатів (ст. 288 Договору про функціонування ЄС¹⁰¹). З цього слідує, що рішення має безпосередню дію і не потребує вжиття на національному рівні будь-яких заходів з його затвердження. Певні рішення стосуються виключно Союзу та його інституцій, інші рішення можуть встановлювати зобов'язання для конкретно визначених фізичних чи юридичних осіб, або бути адресованими державі-члену чи декільком державам-членам.

⁹⁸ Judgment of the Court of 8 May 2025 in case C-186/23, *European Commission v Republic of Bulgaria*. URL: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/3370/oj> (дата звернення: 01.09.2025).

⁹⁹ Judgment of the Court of 8 May 2025 in case C-214/23, *European Commission v Denmark*. URL: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/3373/oj> (дата звернення: 01.09.2025).

¹⁰⁰ Judgment of the Court of 8 May 2025 in case C-211/23, *European Commission v Portugal*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2025/3372/oj> (дата звернення: 01.09.2025).

¹⁰¹ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

Згідно з роз'ясненням Європейської Комісії рішення може бути законодавчим, наприклад, коли воно містить законодавчі пропозиції, адресовані іншим установам, або правові акти. Також рішення може не бути законодавчим, зокрема такими є повідомлення про політичні стратегії та звіти, адресовані іншим установам ЄС¹⁰².

Законодавче рішення, яке містить законодавчі пропозиції, не вводить у правову систему ЄС нові норми, а лише обґрунтовує доцільність впровадження, зміни чи удосконалення правового регулювання певної сфери суспільних відносин. Законодавче рішення, яке містить правовий акт, безпосередньо встановлює правові норми конкретного змісту. Таким прикладом є Рішення 2009/496/ЄС, Euratom від 26 червня 2009 року про організацію та функціонування Видавничого Офісу ЄС¹⁰³, яке передбачає порядок видання публікацій інституцій Союзу, права та обов'язки інституцій Союзу у зв'язку з виданням їхніх публікацій, завдання і порядок функціонування Офісу. Також законодавчими рішеннями схвалюється підписання від імені Союзу міжнародних договорів¹⁰⁴, затверджуються стандартні форми звітності для обміну інформацією у певні сфері¹⁰⁵ або анкети, які мають використовуватися державами-членами як основа для складання галузевих звітів, передбачених директивами¹⁰⁶, визначаються критерії для присвоєння маркування ЄС певним видам продуктів¹⁰⁷, регулюється застосування мінімальних резервів Європейським центральним банком після запровадження

¹⁰² European Commission. Decision-making process in the Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/decision-making-process-commission_en (дата звернення: 01.09.2025).

¹⁰³ 2009/496/ЄС, Euratom: Decision of the European Parliament, the Council, the Commission, the Court of Justice, the Court of Auditors, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 26 June 2009 on the organisation and operation of the Publications Office of the European Union. OJ L 168, 30.6.2009, p. 41–47.

¹⁰⁴ Див., наприклад: Council Decision 94/800/ЄС of 22 December 1994 concerning the conclusion on behalf of the European Community, as regards matters within its competence, of the agreements reached in the Uruguay Round multilateral negotiations (1986-1994). OJ L 336, 23.12.1994, p. 1–2.

¹⁰⁵ Див., наприклад: 93/172/ЄЄС: Commission Decision of 22 February 1993 drawing up the standard reporting form provided for in Article 6 of Council Directive 88/599/ЄЄС concerning road transport. OJ L 72, 25.3.1993, p. 30–32.

¹⁰⁶ Див., наприклад: Commission Decision of 24 October 1994 concerning questionnaires for Member States reports on the implementation of certain Directives in the waste sector (implementation of Council Directive 91/692/ЄЄС). OJ L 296, 17.11.1994, p. 42–55.

¹⁰⁷ 2014/893/ЄУ: Commission Decision of 9 December 2014 establishing the ecological criteria for the award of the EU Ecolabel for rinse-off cosmetic products (notified under document C(2014) 9302). OJ L 354, 11.12.2014, p. 47–61 [No longer in force].

євро у певній державі-члені¹⁰⁸ та можуть вирішуватися багато інших питань. Значна кількість рішень приймається у сфері конкуренції для визначення, чи є концентрація сумісною з внутрішнім ринком¹⁰⁹.

Законодавче рішення може мати виконавчий характер і прийматися з метою впровадження єдиних умов застосування обов'язкового акта Союзу (ч. 2 ст. 291 Договору про функціонування ЄС¹¹⁰). Зокрема, Регламент (ЄС) 1223/2009 про косметичні засоби¹¹¹ у ч. 1 ст. 19 встановлює перелік даних, які мають зазначатися на контейнері та упаковці косметичної продукції, що включає перелік інгредієнтів продукту. Для забезпечення виконання цього положення Європейською Комісією було прийнято Виконавче рішення (ЄУ) 2022/677¹¹², яке затвердило глосарій поширених назв інгредієнтів для використання в маркуванні косметичної продукції. Виконавчим рішенням можуть вноситися зміни в інші рішення: так, Виконавче рішення (ЄУ) 2017/863¹¹³ оновило раніше схвалену та в подальшому переглянуту публічну ліцензію EUPL на програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом для подальшого сприяння обміну та повторному використанню програмного забезпечення, розробленого державними адміністраціями. Також виконавчим рішенням може впроваджуватися певна ініціатива, хоча саме рішення може не містити конкретних заходів для реалізації цієї ініціативи. Так, Виконавче рішення (ЄУ) 2020/675¹¹⁴ стосується євро-

¹⁰⁸ 2014/781/EU: Decision of the European Central Bank of 21 October 2014 on transitional provisions for the application of minimum reserves by the European Central Bank following the introduction of the euro in Lithuania (ECB/2014/42). OJ L 327, 12.11.2014, p. 6–8.

¹⁰⁹ Див., наприклад: Commission Decision of 11/05/2016 declaring a concentration to be compatible with the common market (Case No COMP/M.7858 - INEOS / CELANESE ASSETS) according to Council Regulation (EC) No 139/2004. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016M7858&qid=1750340811916> (дата звернення: 01.09.2025).

¹¹⁰ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

¹¹¹ Regulation (EC) 1223/2009 of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on cosmetic products (recast). OJ L 342, 22.12.2009, p. 59–209.

¹¹² Commission Implementing Decision (EU) 2022/677 of 31 March 2022 laying down rules for the application of Regulation (EC) No 1223/2009 of the European Parliament and of the Council as regards the glossary of common ingredient names for use in the labelling of cosmetic products. OJ L 127, 29.4.2022, p. 1–442.

¹¹³ Commission Implementing Decision (EU) 2017/863 of 18 May 2017 updating the open source software licence EUPL to further facilitate the sharing and reuse of software developed by public administrations. OJ L 128, 19.5.2017, p. 59–64.

¹¹⁴ Commission Implementing Decision (EU) 2020/675 of 15 May 2020 on the proposed European citizens' initiative entitled 'Freedom to share' (notified under document C(2020) 3191). OJ L 158, 20.5.2020, p. 5–6.

пейської громадської ініціативи під назвою «Свобода обміну», яка спрямована на легалізацію обміну через цифрові мережі, для особистого користування та без комерційних цілей файлами, що містять твори та інші об'єкти, які охороняються авторським правом, суміжними правами та правами на бази даних *sui generis*, з метою досягнення балансу між правами авторів та суб'єктів і загальним правом на науку та культуру. Реалізація цієї ініціативи потребує внесення змін до правил ЄС щодо цифрових платформ обміну контентом згідно з Директивою (ЄУ) 2019/790 про авторське право та суміжні права на єдиному цифровому ринку¹¹⁵. Виконавче рішення (ЄУ) 2020/675 не вносить такі зміни у Директиву (ЄУ) 2019/790, а лише реєструє вказану громадську ініціативу. Виконавчі рішення можна легко розрізнити з-поміж інших рішень, оскільки у їх назві згідно з вимогою ч. 4 ч. 2 ст. 291 Договору про функціонування ЄС має міститися слово «виконавче» (в оригіналі англійською мовою — *implementing*).

Незаконодавчі рішення, як зазначено вище, зазвичай пов'язані зі звітами чи політичними стратегіями. У 1970-ті та 80-ті роки такими рішеннями затверджувалися щорічні звіти про економічну ситуацію в Союзі. Рішення може містити інформацію за результатами аналізу певної ситуації та висновки щодо неї. Наприклад, у 2013 році бельгійська влада повідомила Європейську Комісію про захід з відкриття від кінцевих користувачів берушів-заглушок, вироблених в Іспанії, оскільки через неможливість визначення рівня захисту ці вироби вважаються небезпечними. Залишки виробів були вилучені з національного та міжнародного ринку і знищені. Європейська Комісія своїм рішенням визнала, що захід, вжитий бельгійською владою, є виправданим¹¹⁶. Об'єкт аналізу, щодо якого приймається рішення, може стосуватися третіх країн: так, у 2014 році Європейська Комісія відвідала тихоокеанську державу Тувалу з метою перевірки інформації у сфері боротьби з незаконним, незареєстрованим та нерегульованим рибальством і прийняла рішення, що Тувалу має бути повідомлено про можливість того, що Комісія визначить

¹¹⁵ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 92–125.

¹¹⁶ 2014/529/EU: Commission Decision of 12 August 2014 on a measure taken by Belgium according to Article 7 of Council Directive 89/686/EEC recalling from end-users a type of hearing protector earplugs (notified under document C(2014) 5670). OJ L 242, 14.8.2014, p. 29–30.

її як третю країну, яка не здійснює співпрацю у боротьбі з незаконним, незареєстрованим та нерегульованим рибальством¹¹⁷.

Дія кожного рішення визначається індивідуально. Здебільшого рішення діють безстроково, однак можуть скасовуватися іншим рішенням. Так, задане вище Рішення про організацію та функціонування Видавничого Офісу ЄС було прийняте у 2009 році з метою впровадження у діяльність Офісу нових технологічних можливостей, що виникли у видавничій сфері, у зв'язку з чим Рішення 2000/459/ЄС, ECSC, Euratom¹¹⁸, яке до того часу регулювало діяльність Офісу, було скасоване. Також рішення можуть передбачати їхнє скасування після досягнення визначеної ними мети. Зокрема у 2006 р. було прийняте Рішення 2006/928/ЄС про встановлення механізму співпраці та перевірки прогресу в Румунії для досягнення конкретних контрольних показників у сферах судової реформи та боротьби з корупцією¹¹⁹. На той час Румунія ще не набула членства в ЄС, тому Рішення набрало чинності у день набрання чинності Договором про приєднання Румунії (ст. 3 Рішення). Згідно з п. 9 преамбули це Рішення має бути скасовано, коли всі контрольні показники будуть задовільно виконані, що відбулося у 2023 році¹²⁰.

Загалом рішення є актами вузької спрямованості, оскільки ними вирішуються окремі конкретні питання. Рішення не впливають правову регламентацію авторського права і суміжних прав та гармонізацію законодавства у цій сфері. Навіть попри те, що саме рішеннями схвалюється підписання міжнародних договорів, рішення не містять конкретних норм щодо правової охорони творів і об'єктів суміжних прав чи особливостей їхнього використання. Водночас рішення можуть охоплювати питання, дотичні до цієї сфери. Такими є Рішення 2003/300/ЄС щодо застосування

¹¹⁷ Commission Decision of 12 December 2014 on notifying a third country of the possibility of being identified as a non-cooperating third country in fighting illegal, unreported and unregulated fishing. OJ C 447, 13.12.2014, p. 23–29.

¹¹⁸ 2000/459/EC, ECSC, Euratom: Decision of the European Parliament, the Council, the Commission, the Court of Justice, the Court of Auditors, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 20 July 2000 on the organisation and operation of the Office for Official Publications of the European Communities. OJ L 183, 22.7.2000, p. 12–15 [No longer in force].

¹¹⁹ 2006/928/EC: Commission Decision of 13 December 2006 establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Romania to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption. OJ L 354, 14.12.2006, p. 56–57.

¹²⁰ Commission Decision (EU) 2023/1786 of 15 September 2023 repealing Decision 2006/928/EC establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Romania to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption. OJ L 229, 18/09/2023, p. 94–96.

угоди, укладеної між організаціями колективного управління майновими авторськими і суміжними правами¹²¹, Рішення 2008/354/ЕС щодо оцінки сумісності зі спільним ринком податкової пільги на створення відеоігор, запровадженої Францією¹²², Рішення 2003/778/ЕС щодо застосування угоди УЄФА про спільний продаж спонсорства, постачальників та ліцензування прав інтелектуальної власності, пов'язаних з Лігою чемпіонів УЄФА¹²³. Загалом кількість рішень у сфері авторського права і суміжних прав є невеликою і вони завжди мають індивідуальну дію для окремих конкретних адресатів.

Рекомендації та висновки є актами, які не мають обов'язкової сили (ст. 288 Договору про функціонування ЄС¹²⁴). Лаконічна законодавча дефініція цих актів не дозволяє чітко розмежувати їх між собою. Згідно з поясненням авторів коментаря до Договору про функціонування ЄС «рекомендації зазвичай радять адресатам певний спосіб дій або поведінки. Висновки, як правило, містять викладення позиції компетентної інституції ЄС щодо конкретної, юридично значимої ситуації або питання. Рекомендації зазвичай приймаються за власною ініціативою компетентного органу, тоді як висновки часто приймаються у відповідь на запит іншого органу. Якщо рекомендації здебільшого мають офіційних адресатів, то висновки, як правило, не мають»¹²⁵.

Правову природу рекомендацій охарактеризував Суд ЄС: це акти, які зазвичай приймаються інституціями Співтовариства, коли ті не мають повноважень відповідно до Договору встановлювати обов'язкові правила або коли вони вважають, що встановлення більш обов'язкових правил є недоцільним. Рекомендації не створюють права, на які приватні особи могли б посилалися в національному суді, однак національні суди зобов'язані враховувати

¹²¹ 2003/300/EC: Commission Decision of 8 October 2002 relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (Case No COMP/C2/38.014 — IFPI “Simulcasting”) (notified under document number C(2002) 3639). OJ L 107, 30.4.2003, p. 58–84.

¹²² 2008/354/EC: Commission Decision of 11 December 2007 on State Aid C 47/06 (ex N 648/05) Tax credit introduced by France for the creation of video games (notified under document number C(2007) 6070). OJ L 118, 6.5.2008, p. 16–29.

¹²³ 2003/778/EC: Commission Decision of 23 July 2003 relating to a proceeding pursuant to Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/C.2-37.398 — Joint selling of the commercial rights of the UEFA Champions League) (notified under document number C(2003) 2627). OJ L 291, 8.11.2003, p. 25–55.

¹²⁴ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

¹²⁵ Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Параг: Wolters Kluwer CR, 2024. С. 1047.

рекомендації для вирішення спорів, що їм були передані, зокрема, якщо вони проливають світло на тлумачення національних заходів, прийнятих для їх імплементації, або якщо вони покликані доповнити обов'язкові положення Співтовариства (*Salvatore Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles*, п.п. 13, 16, 18¹²⁶). Отже, незалежно від того, що рекомендації не встановлюють конкретних правил поведінки, ці акти повинні братися до уваги.

Подібним чином виявляється й специфіка висновків: вони не містять правових норм і не виступають регулятором відносин, однак у них наведено інформацію, яка має враховуватися відповідними суб'єктами. Висновки відіграють важливу роль у законодавчих процесах, зокрема висновок Європейської Комісії має надаватися Європейському Парламенту перед ухваленням регламентів (ч. 2 ст. 223 Договору про функціонування ЄС¹²⁷), однак не обмежуються цією сферою. Європейська Комісія надає висновки щодо застосування державами-членами положень директив та підтверджує виправданість вжитих державами-членами заходів¹²⁸. Якщо держава-член не виконала свої зобов'язання за Договором, Європейська Комісія має обґрунтувати це у своєму висновку (ч. 1 ст. 258 Договору про функціонування ЄС). Пророблення євроінтеграційних процесів державами, що претендують на членство у ЄС, на всіх етапах супроводжується висновками Європейської Комісії про відповідність встановленим критеріям. Зокрема надання Україні статусу кандидата у члени ЄС у 2022 році передувало такий висновок¹²⁹, можливість надання державі-претенденту членства у ЄС також підтверджується висновком Європейської Комісії¹³⁰. Деякі висновки Європейської Комісії можуть поєднуватися з рекомендаціями: так, розглянувши у 2012 році питання про тимчасові заходи, вжиті урядом Німеччини стосовно ліхтарів для рятувальних жилетів, Комісія зро-

¹²⁶ Judgment of the Court of 13 December 1989 in case C-322/88, *Salvatore Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles*, ECLI:EU:C:1989:646.

¹²⁷ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

¹²⁸ Див., наприклад: Commission opinion of 13 August 2009 in application of Article 7 of Directive 98/37/EC of the European Parliament and of the Council as regards a prohibition measure adopted by the Hungarian authorities in respect of an angle grinder bearing the trademark Dimension MD-2008-146. OJ C 112, 1.5.2010, p. 1–3.

¹²⁹ Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. 17.6.2022, COM (2022) 407 final. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c8316380-6cb6-4ffd-8a84-d2874003b288_en?filename=Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf (дата звернення: 01.09.2025).

¹³⁰ Див., наприклад: Commission Opinion of 12 October 2011 on the application for accession to the European Union by the Republic of Croatia. OJ L 112, 24.4.2012, p. 3–4.

била висновок, що ці заходи є адекватними та пропорційними для захисту безпеки на морі та тому виправдані. Одночасно з цим Комісія порекомендувала державам-членам вжити всіх належних заходів для зняття вищезгаданих вогнів рятувальних жилетів із суден, що плавають під їхнім прапором, та заміни їх іншими вогнями рятувальних жилетів¹³¹. Висновки надаються також Радою, зокрема з економічних питань, що може супроводжуватися рекомендаціями Ради¹³², та Європейським Центральним Банком в рамках його діяльності¹³³. Загалом рекомендації і висновки виступають результатом аналізу й оцінки певних питань і можуть слугувати підґрунтям для прийняття подальших політичних чи правових рішень.

У сфері авторського права і суміжних прав рекомендації приймаються з питань, що не стосуються правової охорони творів і об'єктів суміжних прав чи способів їхнього використання, обсягу прав відповідних суб'єктів, можливостей розпоряджання майновими авторськими і суміжними правами. Тобто, як і рішення, рекомендації не впливають на гармонізацію законодавства ЄС у цій сфері, проте можуть стимулювати розвиток національних законодавств держав-членів.

Так, у 2005 році, коли ще не було прийнято директиву щодо колективного управління майновими авторськими і суміжними правами, Рекомендації Європейської Комісії запропонували тлумачити терміни у цій сфері таким чином, щоб враховувати музичний онлайн-ринок, який тоді почав бурхливо розвиватися, вжити необхідних заходів для сприяння розвитку легальних музичних онлайн-сервісів та забезпечити колективне управління правами на музичні твори, які використовуються онлайн¹³⁴. У 2018 році в рамках реалізації концепції відкритої науки Рекомендаціями було визначено перелік заходів щодо надання доступу до

¹³¹ Commission Opinion of 6 November 2012 on interim measures taken by the government of Germany in respect of life jacket lights of model Asteria manufactured by Sic Divisione Elettronica S.r.l. in the Republic of Italy. OJ C 339, 7.11.2012, p. 3–6.

¹³² Див., наприклад: Council Recommendation of 8 July 2014 on the National Reform Programme 2014 of Belgium and delivering a Council opinion on the Stability Programme of Belgium, 2014. OJ C 247, 29.7.2014, p. 1–6; Council Recommendation of 14 July 2015 on the 2015 National Reform Programme of Estonia and delivering a Council opinion on the 2015 Stability Programme of Estonia. OJ C 272, 18.8.2015, p. 39–41 та інші.

¹³³ Opinion of the European Central Bank of 5 December 2000 at the request of the Presidency of the Council of the European Union on a proposal to amend Article 10.2 of the Statute of the European System of Central Banks and of the European Central Bank (CON/00/30). OJ C 362, 16.12.2000, p. 13–14.

¹³⁴ Commission Recommendation of 18 May 2005 on collective cross-border management of copyright and related rights for legitimate online music services. OJ L 276, 21.10.2005, p. 54–57.

усіх наукових публікацій за результатами досліджень, які фінансуються державою¹³⁵. Також у 2018 році державам-членам та постачальникам послуг хостингу стосовно контенту, наданого постачальниками контенту, який вони зберігають на запит цих постачальників контенту, було рекомендовано вжиття ефективних, належних та пропорційних заходів для боротьби з незаконним контентом в Інтернеті¹³⁶. У 2023 році в рамках боротьби з онлайн-піратством було видано Рекомендації, які закликають держав-членів, національних органів влади, суб'єктів прав та постачальників посередницьких послуг вживати ефективних, належних та пропорційних заходів для боротьби з несанкціонованими ретрансляціями спортивних та інших подій у прямому ефірі¹³⁷. У 2024 році Європейська Комісія рекомендувала низку заходів для боротьби з підробками та посилення захисту прав інтелектуальної власності¹³⁸. З наведених вище прикладів вбачається, що рекомендації можуть торкатися різноманітних питань, водночас у сфері авторського права і суміжних прав такі акти приймаються нечасто і мають обмежений правовий вплив на неї.

Висновки щодо авторського права і суміжних прав на офіційному веб-сайті законодавства ЄС відсутні, що може свідчити про те, що практики надання висновків у цій сфері немає.

Як свідчить результат здійсненого аналізу, основними актами вторинного законодавства у сфері авторського права і суміжних прав є директиви, а регламенти виконують допоміжну функцію у відносинах щодо створення і використання об'єктів авторського права і суміжних прав. Інші акти вторинного законодавства не впливають на загальну правову регламентацію відносин у цій сфері і тому мають для неї опосередковане значення.

1.2.3. Прецедентне право Суду ЄС

Суд ЄС є однією з найважливіших інституцій, значення якої виявляється не лише для судової системи Союзу, а й для його функціонуванні загалом. Як відзначили М. Дерлен та Й. Лін-

¹³⁵ Commission Recommendation (EU) 2018/790 of 25 April 2018 on access to and preservation of scientific information. C/2018/2375. OJ L 134, 31.5.2018, p. 12–18.

¹³⁶ Commission Recommendation (EU) 2018/334 of 1 March 2018 on measures to effectively tackle illegal content online C/2018/1177. OJ L 63, 6.3.2018, p. 50–61.

¹³⁷ Commission Recommendation (EU) 2023/1018 of 4 May 2023 on combating online piracy of sports and other live events C/2023/2853. OJ L 136, 24.5.2023, p. 83–94.

¹³⁸ Commission Recommendation (EU) 2024/915 of 19 March 2024 on measures to combat counterfeiting and enhance the enforcement of intellectual property rights C/2024/1739. OJ L, 2024/915, 26.3.2024.

дгольм, «до Суду ЄС часто звертаються з проханням вирішити питання далекосяжних політичних наслідків, тому він повинен ретельно враховувати, як інституції Європейського Союзу та уряди держав-членів сприйматимуть його рішення»¹³⁹. Згідно з висновком Т. В. Комарової Суд ЄС «інституційно детермінує конституціоналізацію права ЄС, яка стає наріжним фактором інтеграційного правопорядку»¹⁴⁰. Т. Мазур та В. Корольчук називають Суд ЄС «охоронцем» права ЄС, який «відіграє ключову роль у підтримці фундаментальних принципів ЄС та забезпеченні ефективного функціонування його правової системи»¹⁴¹. Стратегічне значення Суду ЄС полягає у його залученні та впливі на усі основні економічні, політичні і соціальні процеси, які відбуваються в ЄС.

Згідно з ч. 1 ст. 19 Договору про ЄС¹⁴² Суд ЄС включає Суд Справедливості, Загальний Суд та спеціалізовані суди. Суд Справедливості і Загальний Суд функціонують постійно, в той час як спеціалізовані суди можуть створюватися при Загальному Суді Європейським Парламентом і Радою для розгляду і вирішення у першій інстанції певних категорій справ (ч. 1 ст. 257 Договору про функціонування ЄС¹⁴³). Тобто, поняття «Суд ЄС» позначає систему судових органів Співтовариства.

Повноваження Суду ЄС загалом викладені у ч. 3 ст. 19 Договору про ЄС¹⁴⁴ у вигляді такого переліку:

- ухвалення рішень за позовами, поданими державою-членом, установою або фізичною чи юридичною особою;
- ухвалення преюдиційних (попередніх) рішень на запит судів або трибуналів держав-членів щодо тлумачення права Союзу або дійсності актів, прийнятих інституціями;
- ухвалення рішень в інших випадках, передбачених Договором.

Питання діяльності Суду ЄС є цікавим з теоретичної і практичної точки зору, оскільки компетенція Суду поєднує різнома-

¹³⁹ Derlén M., Lindholm J. Characteristics of Precedent: The Case Law of the European Court of Justice in Three Dimensions. *German Law Journal*. 2015. Vol. 16, No. 5. P. 1077.

¹⁴⁰ Комарова Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків: Право, 2018. 243.

¹⁴¹ Mazur T., Korolchuk V. Role of court precedents in the development of EU law and the legal systems of the candidate states: Examples of Ukraine and Moldova. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 29, No. 3. P. 33.

¹⁴² Consolidated version of the Treaty on European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390.

¹⁴³ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

¹⁴⁴ Consolidated version of the Treaty on European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390.

нітні функції. Так, Суд Справедливості на запит держави-члена, Європейського Парламенту, Ради або Комісії надає висновки щодо сумісності передбачуваної угоди між Союзом та третіми країнами або міжнародними організаціями з Договорами (ч. 11 ст. 218 Договору про функціонування ЄС¹⁴⁵); Суд Справедливості перевіряє законність законодавчих актів, актів Ради, Комісії та Європейського центрального банку, крім рекомендацій та висновків, а також актів Європейського Парламенту та Європейської Ради, актів органів, установ чи агентств Союзу, спрямованих на створення юридичних наслідків для третіх осіб, та може оголосити відповідний акт недійсним (ч. 1 ст. 263, ч. 1 ст. 64 Договору про функціонування ЄС¹⁴⁶). Рішенням Суду ЄС може фіксуватися факт, що має юридичне значення, без вжиття будь-яких заходів впливу на відповідну особу чи державу. Так, коли Європейська Комісія порушує питання про невиконання державою-членом зобов'язань за Договорами, вона видає висновок про це. У разі якщо відповідна держава не додержується висновку, Європейська Комісія на підставі ст. 258 Договору про функціонування ЄС може передати це питання на розгляд Суду ЄС. В рамках цієї процедури Суд ЄС ухвалює рішення, яким лише встановлює факт невиконання державою-членом певного зобов'язання, однак не передбачає санкції за це і не присуджує державу-члена до вчинення будь-яких дій, пов'язаних з таким невиконанням зобов'язання. Наприклад, після закінчення строку транспозиції Директиви 2001/84/ЄС про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва¹⁴⁷ Судом ЄС було встановлено, що Іспанія не прийняла у встановлений термін законодавчі акти, необхідні для забезпечення відповідності національного законодавства Директиві, і таким чином не виконала свої зобов'язання за цією Директивою¹⁴⁸. Це рішення лише констатує зазначений факт, проте не передбачає застосування будь-яких заходів примусу щодо Іспанії. Отже, компетенція Суду ЄС охоплює широке коло повноважень, а ухвалення ним рішень призводить до різ-

¹⁴⁵ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

¹⁴⁶ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

¹⁴⁷ Directive 2001/84/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the resale right for the benefit of the author of an original work of art. OJ L 272, 13.10.2001, p. 32–36.

¹⁴⁸ Judgment of the Court of 31 January 2008 in case C-32/07, *Commission of the European Communities v Kingdom of Spain*, ECLI:EU:C:2008:64.

них правових наслідків. Для цілей цього дослідження найбільший інтерес становить діяльність Суду ЄС у контексті формування правових висновків, які набувають прецедентного значення і належать до *acquis*.

Судовий прецедент є особливим джерелом права, котре, як вказує С. І. Запара, «формується не парламентом, а судом, хоча він і не наділений спеціальними правотворчими повноваженнями»¹⁴⁹. Дійсно, функцією суду є не розробка нових правових норм, а здійснення правосуддя у справі. Суд не прагне замінити собою законодавчий орган, однак у певних випадках існуючі правові норми не регулюють спірні правовідносини настільки, наскільки це необхідно для справедливого вирішення справи, або взагалі не регулюють їх. Згідно з поясненням судді Апеляційного суду сьомого округу США Р. Познера «суддя намагається досягти найрозумнішого результату за даних обставин (які включають, але не обмежуються фактами справи та правовими доктринами) ... у багатьох випадках ці матеріали настільки сильно схиляються в один бік, що для судді нерозумно йти в інший. У деяких випадках матеріали звужують діапазон допустимих рішень, але залишають відкриту область. У межах цього простору суддя намагатиметься вирішити справу відповідно до розумної політики — у тих великих символічних справах, які виходять за межі загальних положень і двозначностей Конституції, відповідно до свого уявлення гідного суспільства — з належною увагою до необачності спроб нав'язати непокірним громадянам власну політичну концепцію чи соціальну візію»¹⁵⁰. Суд формує нове правило поведінки, яке починає виступати орієнтиром в аналогічних правовідносинах і набуває властивостей правової норми, а саме, стає обов'язковим для застосування в інших подібних випадках. Прецедентне значення судового рішення характеризується як «модель вирішення певної проблеми, яка повторюватиметься в майбутньому»¹⁵¹.

У країнах загального права прецедентом може стати правовий висновок будь-якого суду. При цьому суд може відступити від існуючої правової норми, якщо вважає, що покладання на неї не дозволить ефективно захистити відповідні права чи інтереси. Так, у США у 1953 році Апеляційний суд другого округу уперше

¹⁴⁹ Запара С. І. Вплив судової правотворчості на становлення процесуально-правової моделі прецедентного права в Україні. *Приватне та публічне право*. 2021. № 2. С. 9.

¹⁵⁰ Posner R. The Jurisprudence of Skepticism. *Michigan Law Review*. 1988. Vol. 86. P. 862.

¹⁵¹ Sehnálek D. The European Perspective on the Notion of Precedent – are EU and Czech Court Decisions Source of Law? *European Studies*. 2020. Vol. 7(1). P. 131.

визнав за знаменитостями право на публічність як право на рекламну цінність їхніх фотографій, тобто виключне право надавати дозвіл на комерційну публікацію своїх фотографій¹⁵². У той час доцільність охорони економічної цінності знаменитостей ще не була достатньо обґрунтована. Висновок суду про наявність у знаменитостей права контролювати комерційне використання їхніх зображень не підкріплений посиланням на жодне доктринальне твердження чи будь-яку судову практику, тобто суд проявив повну свободу розсуду. В американських наукових колах вважається, що ця справа могла бути вирішена інакше, не через введення нового права, а через розширення федерального законодавства про недобросовісну конкуренцію¹⁵³, що обмежило б можливість використання зображень знаменитостей з комерційною метою. Однак інші суди підтримали позицію про необхідність гарантування відомим діячам права на публічність, яке швидко набуло розвитку у судовій практиці і на сьогодні так чи інакше охороняється в усіх штатах як самостійна категорія. Відмінності в обсязі охорони стосуються елементів ідентичності особи, які охоплюються правом на публічність (ім'я, псевдонім, прізвисько, зображення, голос, підпис, візуальна схожість, предмети, які безпосередньо асоціюються зі знаменитістю), та строку чинності цього права¹⁵⁴, проте його існування не піддається сумніву. Тобто право, засноване на прецеденті, який ґрунтується виключно на думці суду, набуло всезагального значення в США.

Наявність прецеденту і його послідовне застосування формує законні очікування і передбачуваність судового розгляду справи, зменшуючи можливості судової дискреції. Водночас на практиці, коли цього потребує новий контекст, суд може відступити від прецеденту і навіть скасувати його¹⁵⁵. Хоча загальний принцип прецедентного права характеризується у доктрині як «дотримуватися прийнятих рішень і не порушувати спокій»¹⁵⁶,

¹⁵² Haelan Labs., Inc. v. Topps Chewing Gum, Inc., 202 F.2d 866, 868 (2d Cir. 1953).

¹⁵³ Leaffer M. The Right of Publicity: a Comparative Perspective. *Albany Law Review*. 2007. Vol. 70. P. 1360.

¹⁵⁴ Shtefan A. The Digital Replication Right as the Element of the Right of Publicity in the AI Age. *SSRN Electronic Journal*. 2024. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4788701 (дата звернення: 01.09.2025).

¹⁵⁵ Barzun Ch. Impeaching Precedent. *University of Chicago Law Review*. 2013. Vol. 80, Issue 4. P. 1661–1663.

¹⁵⁶ Anghel E. Judicial Precedent, a Law Source. *Lex ET Scientia International Journal*. 2017. No. XXIV, Vol. 2. P. 68.

судді не зобов'язані неодмінно покладатися на прецедент: як зауважено у цьому відношенні, «судова практика, безумовно, є важливим джерелом права, яке судді можуть використовувати під час вирішення справ, проте завжди існує можливість полемізувати та вирішити справу інакше»¹⁵⁷. Однак відмова суду країни загального права від покладання на прецедент повинна бути обґрунтованою.

У країнах континентального права, які становлять абсолютну більшість держав-членів ЄС, висновки, викладені у судових рішеннях національних судів, не мають властивостей джерела права. Судова практика є вторинною по відношенню до законодавства, що вважається утвердженням верховенства законодавчої влади над судовою владою¹⁵⁸. Суд не може вирішити справу, посилаючись виключно на рішення іншого суду, і тому загалом не допускається ухвалення так званих рішень-вказівок — рішень, за якими «суддя формулює обов'язкове загальне правило для судів»¹⁵⁹. На відміну від країн загального права, у яких суд може створити нове правило поведінки, у країнах континентального права суд повинен спиратися на існуючий закон. У цьому контексті стверджується, що суддя «спрямовує свою енергію на творче тлумачення правила, яке вже існує, і тому не формує або не повинен формувати жодну власну політику, а зобов'язаний дотримуватися політики, вираженої в правилі, яке він має тлумачити»¹⁶⁰. Судове рішення може набути значення, що подібне до прецедентного, у виключних випадках. В академічних колах прийнято вважати, що «судове рішення стане достатньо важливим для того, щоб його брали до уваги як джерело права, лише тоді, коли конкретна справа стане основою для формування єдиної системи права з певного питання»¹⁶¹.

Водночас у країнах континентального права прецеденти не мають обов'язкової юридичної сили. Вони, за словами Г. Бека, «містять інтерпретаційні презумпції, тобто авторитетні, але спростовні

¹⁵⁷ Ng G. Y. De Facto Precedent at the Court of Justice of the European Union. *International Journal of Language & Law*. 2024. Vol. 13. P. 32.

¹⁵⁸ Fon V., Parisi F. Judicial Precedents in Civil Law Systems: A Dynamic Analysis. *International Review of Law and Economics*. 2006. Vol. 26, Issue 4. P. 522.

¹⁵⁹ Anghel E. Judicial Precedent, a Law Source. *Lex ET Scientia International Journal*. 2017. No. XXIV, Vol. 2. P. 69.

¹⁶⁰ Sehnálek D. The European Perspective on the Notion of Precedent – are EU and Czech Court Decisions Source of Law? *European Studies*. 2020. Vol. 7(1). P. 133.

¹⁶¹ Ng G. Y. De Facto Precedent at the Court of Justice of the European Union. *International Journal of Language & Law*. 2024. Vol. 13. P. 33.

аргументи на користь певного тлумачення»¹⁶². Хоча національний суд може посилатися на рішення, ухвалені іншим національним судом в аналогічній справі, це здійснюється з метою підкріплення власної аргументації, а не в силу обов'язковості врахування раніше зробленого висновку. За словами Генерального Адвоката В. Трстеняка, «хоча в інтересах правової визначеності та однакового тлумачення права Співтовариства суди Співтовариства в принципі прагнуть давати узгоджене тлумачення права, однак загальна структура як правового порядку Співтовариства, так і судової системи означає, що суди Співтовариства не зв'язані своїми попередніми рішеннями» (*Internationaler Hilfsfonds eV v Commission of the European Communities*, п. 85¹⁶³).

Не дивлячись на це, в ЄС визнається доктрина прецедентного права Суду ЄС, хоча правові підстави для формування Судом ЄС правових норм та умови, за яких його рішення стає прецедентом, чітко не визначені.

Європейська Комісія оперує терміном «прецедентне право Суду ЄС»¹⁶⁴, однак витoki цього права доволі неясні. Договори та Статут Суду ЄС¹⁶⁵ не передбачають повноважень Суду ЄС створювати правові норми. На таку можливість певною мірою вказує ч. 1 ст. 19 Договору про ЄС¹⁶⁶, згідно з якою Суд ЄС забезпечує дотримання права при тлумаченні та застосуванні Договорів. На практиці це не означає необхідність додержуватися формулювань, що вжиті у Договорах: за поясненням королівського адвоката П. Лейсока, який має 40-річний досвід ведення судових спорів і роботи з прецедентами в рамках права ЄС, право у цьому випадку розуміється як «посилання на ідеальне поняття права або на невизначену концептуальну групу правових цінностей, іноді виражену в такій же розпливчастій фразі «верховенства права» ... ч. 1 ст. 19 [Договору про ЄС] не є самодостатньою, а скеровує Суд до переосмислення теми, що міститься в законодавчому або конституційному тексті»¹⁶⁷.

¹⁶² Beck G. *The Legal Reasoning of the Court of Justice of the EU*. Oxford: Hart Publishing, 2012. P. 106.

¹⁶³ Opinion of Advocate General Trstenjak of 28 March 2007 in case C-331/05 P, *Internationaler Hilfsfonds eV v Commission of the European Communities*. ECLI:EU:C:2007:191.

¹⁶⁴ European Commission. Glossary. Acquis. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary_en#acquis (дата звернення: 01.09.2025).

¹⁶⁵ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Protocol No 3 on the Statute of the Court of Justice of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

¹⁶⁶ Consolidated version of the Treaty on European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390.

¹⁶⁷ Lasok P. Precedent in EU Law — A Practitioner's View. *International Journal of Language and Law*. 2024. Vol. 8. P. 12.

У зв'язку з цим Суд ЄС може виходити за межі буквального змісту норм законодавства ЄС, тлумачити те, що він сам називає «духом Договору» (*Parti écologiste "Les Verts" v European Parliament*, п. 25¹⁶⁸), і, як зазначив П. Лейсок, «розробити (неписані) загальні принципи права, які можуть мати перевагу над чіткими і недвозначними положеннями законодавства ЄС»¹⁶⁹. Тобто Суд ЄС фактично приймає на себе повноваження зі створення нових правил, хоча на законодавчому рівні такі повноваження безпосередньо не закріплені.

Види проваджень чи категорії справ, у яких можуть ухвалюватися прецеденти, у законодавстві ЄС також не визначені. Аналіз практики Суду ЄС свідчить, що сам Суд посилається на свої преюдиційні (попередні) рішення, а також рішення у справах про порушення державою-членом законодавства ЄС. Водночас у Договорах та Статуті Суду ЄС відсутні положення щодо юридичної сили рішень Суду ЄС і здатності набуття ними властивостей джерела права.

Якщо вести мову про преюдиційні (попередні) рішення, Суд ЄС пов'язує свої повноваження щодо тлумачення права ЄС з необхідністю забезпечення належного застосування та однакового тлумачення права Співтовариства та запобігання виникненню розбіжностей у судових рішеннях з питань права Співтовариства (*Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health*, п. 7¹⁷⁰). Це дає підстави припускати, що преюдиційні (попередні) рішення повинні бути загальнообов'язковими для національних судів усіх держав-членів, завдяки чому можна забезпечити однакове сприйняття ними змісту норм права ЄС. Проте у практиці Суду ЄС зустрічаються формулювання, у яких преюдиційні (попередні) рішення відмежовуються від прецедентів. Зокрема в об'єднаній справі *Brasserie du Pêcheur SA v Bundesrepublik Deutschland та The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd and others* Суд ЄС зазначив, що у справах про порушення права Спільноти повинні братися до уваги рішення, що встановлює факт відповідного порушення, або попереднє (преюдиційне) рішення, або прецедентне право Суду ЄС у

¹⁶⁸ Judgment of the Court of 23 April 1986 in case 294/83, *Parti écologiste "Les Verts" v European Parliament*, ECLI:EU:C:1986:166.

¹⁶⁹ Lasok P. Precedent in EU Law — A Practitioner's View. *International Journal of Language and Law*. 2024. Vol. 8. P. 12.

¹⁷⁰ Judgment of the Court of 6 October 1982 in case 283/81, *Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health*, ECLI:EU:C:1982:335.

цій сфері, з яких зрозуміло, що поведінка, про яку йдеться, становила порушення (п. 57¹⁷¹). Вжиття сполучника «або» сприймається як те, що преюдиційні (попередні) рішення не обов'язково належать до категорії прецедентного права, принаймні у справах про порушення державою-членом законодавства ЄС.

Погляди європейських фахівців на юридичну силу преюдиційних (попередніх) рішень не збігаються. Доволі часто зустрічається теза, що ці рішення загалом мають обов'язковий характер¹⁷², що пояснюється тим, що національні суди не можуть тлумачити певну норму права ЄС інакше, ніж її розтлумачив Суд ЄС¹⁷³. Проте існує й думка, що прецедентного значення набувають лише окремі преюдиційні (попередні) рішення. Як зауважив Генеральний Адвокат П. Мадуро, Суд ЄС «завжди виявляв обережність щодо скасування тлумачення права, даного в попередніх рішеннях. Не визначаючи, чи ці рішення є правовими прецедентами, Суд завжди виявляв повагу до лінії усталеної судової практики» (*Federico Cipolla v Rosaria Fazari, née Portolese and Stefano Macrino and Claudia Capoparte v Roberto Meloni*, п. 28¹⁷⁴). Згідно зі спостереженнями М. Гаetano преюдиційне (попереднє) рішення у певних випадках може стосуватися лише національного суду, який звернувся з запитом про тлумачення норм права ЄС, що підпадає «під звичайний обов'язковий характер судового прецеденту в контексті діалектичних взаємовідносин між судами вищої та нижчої інстанції»¹⁷⁵. Отже, можна констатувати наявність взаємовиключних підходів до розуміння юридичної сили преюдиційних (попередніх) рішень. З однієї сторони, національні суди держав-членів зобов'язані дотримуватися *acquis* і це повинно охоплювати застосування права ЄС у відповідності з тим, як його тлумачить Суд ЄС. З іншої сторони, у самих

¹⁷¹ Judgment of the Court of 5 March 1996 in joined cases C-46/93 and C-48/93, *Brasserie du Pêcheur SA v Bundesrepublik Deutschland and The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte: Factorame Ltd and Others*, ECLI:EU:C:1996:79.

¹⁷² Boghirnea I., Valcu E. Jurisprudence and Judicial Precedent of the European Court of Law as Sources of Law. *LESIJ*. 2009. Vol. 16(2). P. 254.

¹⁷³ Sehnálek D. The European Perspective on the Notion of Precedent – are EU and Czech Court Decisions Source of Law? *European Studies*. 2020. Vol. 7(1). P. 149.

¹⁷⁴ Opinion of Advocate General P. Marudo of 1 February 2006 in joined cases C-94/04 and C-202/04, *Federico Cipolla v Rosaria Fazari, née Portolese and Stefano Macrino and Claudia Capoparte v Roberto Meloni*. URL: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?docid=84092&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=212953> (дата звернення: 01.09.2025).

¹⁷⁵ Gaetano M. The Use of Judicial Precedent as a Form of Activism by the Court of Justice: Strengthening the Union's Powers to Protect the Rule of Law. *The Italian Review of International and Comparative Law*. 2022. Vol. 2. P. 395.

рішеннях не вказується, на кого поширюється їхня дія, тому на практиці може бути складно встановити, чи є певне конкретне преюдиційне (попереднє) рішення прецедентом.

Специфіка рішень Суду ЄС у справах про порушення державою-членом законодавства ЄС проявляється в тому, що такі рішення завжди мають індивідуальний характер, оскільки стосуються конкретних фактів і обставин, котрі навряд чи повторяться у випадку з іншою державою-членом. Порушення може полягати, наприклад, у неправильній транспозиції директиви, внаслідок чого певна держава не забезпечила механізму охорони чи реалізації передбаченого директивою права; у невиконанні державою-членом обов'язку, що був покладений на неї рішенням Європейської Комісії; у впровадженні національних правових заходів, які безпідставно обмежують застосування регламенту або вимагають від суб'єктів відповідних правовідносин вчинення додаткових дій, не передбачених регламентом. Рішення Суду ЄС у такій справі є безумовно обов'язковим для національних судів держави-члена, якої воно стосується. Однак необхідність його врахування судами інших держав-членів видається сумнівною, оскільки йдеться про національне законодавство або діяльність конкретної держави-члена і про конкретний факт порушення нею законодавства ЄС.

У практиці Суду ЄС у цьому контексті часто вживаються доволі абстрактні формулювання, які не вносять ясності у проблему визначення юридичної сили таких рішень: так, розглядаючи питання про відповідальність держави за шкоду, заподіяну рішенням національного суду останньої інстанції, яке порушує норму права Співтовариства, Суд ЄС зауважив, що таке порушення буде достатньо серйозним, якщо відповідне рішення було прийнято з явним порушенням прецедентної практики Суду ЄС у цій сфері (*Gerhard Köbler v Republik Österreich*, п. 56¹⁷⁶). Які судові акти маються на увазі під поняттям прецедентної практики, залишається неясним. У доктрині не запропоновано чітких аргументів щодо визнання або невизнання прецедентної сили за рішеннями Суду ЄС у цій категорії справ, що утруднює розуміння, чи є такі рішення джерелами права.

Слід відмітити, що жодне положення європейського законодавства не зобов'язує Суд ЄС враховувати власні правові вис-

¹⁷⁶ Judgment of the Court of 30 September 2003 in case C-224/01, *Gerhard Köbler v Republik Österreich*, ECLI:EU:C:2003:513.

новки при розгляді аналогічних питань в інших справах. З огляду на особливе місце, яке Суд ЄС посідає у судовій системі Союзу, його правотлумачна практика має бути послідовною, оскільки вона зачіпає не лише інституції Союзу. Як стверджують європейські науковці, «щоб дати єдине тлумачення права Співтовариства, корисне для майже 500 мільйонів громадян, які бажають скористатися своїми свободами, наданими Договорами, а у разі спору звертаються до національних судів, необхідна певна узгодженість у практиці Суду»¹⁷⁷. Тому зроблений у доктрині висновок про обов'язковість преюдиційних (попередніх) рішень для самого Суду ЄС¹⁷⁸ є логічним, проте ця обов'язковість не слідує ні з Договорів, ні зі Статуту Суду ЄС.

Понад це, аналіз практики Суду ЄС свідчить про вибірковість посилань ним на свої раніше ухвалені преюдиційні (попередні) рішення. Дослідники цієї проблематики звернули увагу, що «у сфері, де є велика кількість рішень, Суд зазвичай посилається лише на деякі зі своїх рішень, а в інших випадках трапляється, що Суд посилається на ті справи, які підтверджують його висновок, залишаючи осторонь протилежні рішення»¹⁷⁹. Також було помічено тенденцію використання Судом ЄС його нещодавніх рішень у справах найближчого майбутнього, однак в подальшому Суд може продовжувати цитувати лише окремі рішення та принципи посилатися на інші¹⁸⁰. Було виявлено й випадки, коли Суд ЄС не посилався на раніше ухвалене рішення, у якому тлумачилися ті самі норми права¹⁸¹, натомість в інших справах Суд цитував рішення, не пов'язані з предметом розгляду у справі¹⁸², тобто, рішення, які взагалі не повинні були цитуватися. Іншими словами, у практиці використання власних рішень Судом ЄС не спостерігається достатньої послідовності і системності, які сприяли б розумінню, які його рішення є обов'язковими для національних судів держав-членів і самого Суду ЄС. Це породжує

¹⁷⁷ Boghirnea I., Valcu E. Jurisprudence and Judicial Precedent of the European Court of Law as Sources of Law. *LESIJ*. 2009. Vol. 16(2). P. 254.

¹⁷⁸ Calzolaio E. Il valore di precedente delle sentenze della Corte di giustizia. *Rivista Critica del Diritto Privato*. 2009. Vol. 1. P. 50.

¹⁷⁹ Szabados T. 'Precedents' in EU Law – the Problem of Overruling. *ELTE Law Journal*. 2015. Vol. 1. P. 129.

¹⁸⁰ Ng G. Y. De Facto Precedent at the Court of Justice of the European Union. *International Journal of Language & Law*. 2024. Vol. 13. P. 35.

¹⁸¹ Lasok P. Precedent in EU Law – A Practitioner's View. *International Journal of Language and Law*. 2024. Vol. 8. P. 15.

¹⁸² Jacob M. *Precedents and Case-based Reasoning in the European Court of Justice: Unfinished Business*. Cambridge: University Press, 2014. P. 49-50.

питання, чи втрачає рішення Суду ЄС прецедентну силу, якщо Суд перестає цитувати це рішення, не змінюючи зміст викладеного у ньому правового висновку. Виникають сумніви й щодо того, чи залишаються рішення Суду ЄС, на які він більше не посилається у своїй практиці, обов'язковими для національних судів держав-членів (якщо вони взагалі були обов'язковими). Ні на законодавчому рівні, ні у практиці Суду ЄС чітких відповідей на ці питання немає.

Загалом рішення Суду ЄС не вписуються у концепцію класичного прецеденту з двох основних причин.

По-перше, у країнах загального права прецедент утворюється тоді, коли судові рішення починає використовуватися іншими судами як модель вирішення справи. Тобто, рішення набуває прецедентної сили внаслідок визнання іншим судом, що викладена у цьому рішенні правова позиція є найбільш оптимальним і доцільним правилом, яке слід застосувати у певних спірних правовідносинах. На відміну від цього, рішення Суду ЄС не потребують підтримки зі сторони національних судів чи іншого схвалення професійною спільнотою. Суд ЄС сам починає цитувати своє рішення і у такий спосіб надає йому прецедентне значення.

По-друге, у країнах загального права прецедентом є рішення, яке уперше встановлює певне правило поведінки. Подальші рішення в аналогічних справах, які не змінюють і не уточнюють це правило, не розглядаються як прецеденти. Натомість у практиці Суду ЄС спостерігається цитування у справі різних рішень, які містять той самий правовий висновок. Наприклад, у справі *Gerhard Köbler v Republik Österreich* Суд ЄС зазначив, що згідно з усталеною судовою практикою, за відсутності законодавства Співтовариства, саме внутрішній правопорядок кожної держави-члена повинен визначати компетентні суди та встановлювати детальні процесуальні правила судового розгляду, спрямовані на повний захист прав, які особи отримують від права Співтовариства. Після цієї тези розміщено посилання на п'ять рішень Суду ЄС в інших справах (п. 46¹⁸³). Фактично це може свідчити, що Суд ЄС розглядає всю сукупність рішень, у яких повторюється той самий висновок, як систему прецедентів щодо певного питання. Це загострює проблему використання рішень Суду ЄС національними судами, оскільки не зрозуміло, на які саме рішення з

¹⁸³ Judgment of the Court of 30 September 2003 in case C-224/01, *Gerhard Köbler v Republik Österreich*, ECLI:EU:C:2003:513.

цієї сукупності повинні покладатися національні суди. Враховуючи, що у багатьох рішеннях Суду ЄС відсутній детальний аналіз відповідної норми права, замість здійснення якого Суд ЄС посилається на свої попередньо зроблені загальні висновки, це призводить до того, що можна назвати «створенням враження закону — прецеденту»¹⁸⁴, проте не обов'язково формує прецедент.

Я солідарна з думкою, що практика Суду ЄС формально не становить прецедентну систему¹⁸⁵, оскільки загальнообов'язковий характер може бути властивий лише його правовим висновкам у преюдиційних (попередніх) рішеннях, у яких тлумачиться право ЄС, однак не кожне таке рішення стає прецедентом. Концепція прецедентного права Суду ЄС існує в умовах значної правової невизначеності, що утруднює розуміння юридичної сили його рішень. Посилання самим Судом ЄС на певні власні рішення не є достатньо переконливим показником у цьому контексті через вибірковість у цитуванні, яка допускається Судом ЄС, посилання на той самий правовий висновок, викладений у різних рішеннях, та припинення цитування певних рішень, в той час як викладена у них правова позиція залишається незмінною¹⁸⁶.

Тим не менш, Судом ЄС було ухвалено чимало преюдиційних (попередніх) рішень, які істотно вплинули на розвиток авторського права і суміжних прав Співтовариства, тому незалежно від труднощів кваліфікації прецедентів Суду ЄС його практика має велике значення для цієї сфери.

1.2.4. Декларації та резолюції, ухвалені Союзом

Договори не визначають понять декларації та резолюції і не уточнюють їхнє призначення. Враховуючи, що декларації та резолюції відсутні у переліку законодавчих актів ЄС, вони не мають обов'язкової сили. Аналіз змісту цих документів дозволяє виявити їхні особливості.

Декларація є актом політичного характеру, який фіксує певну позицію інституцій ЄС. Згідно з поясненням європейських фахівців Суд ЄС не визнає за декларацією які-небудь правові наслідки і не

¹⁸⁴ Sehnálek D. The European Perspective on the Notion of Precedent – are EU and Czech Court Decisions Source of Law? *European Studies*. 2020. Vol. 7(1). P. 148.

¹⁸⁵ Szabados T. 'Precedents' in EU Law – the Problem of Overruling. *ELTE Law Journal*. 2015. Vol. 1. P. 145.

¹⁸⁶ Штефан А. Прецедентне право Суду ЄС: проблема визначення юридичної сили. *Наука і правоохорона*. 2025. № 3 (69). С. 71.

розглядає її як джерело права, навіть якщо вона є додатком до Установчого Договору¹⁸⁷. Так, Договір про ЄС¹⁸⁸ та Договір про функціонування ЄС¹⁸⁹ містять у додатках 65 різноманітних декларацій, які виражають певну точку зору¹⁹⁰ або певні наміри¹⁹¹, проте не встановлюють жодних прав чи обов'язків. Декларації можуть виступати в ролі самостійних документів, зокрема такою є Спільна декларація Президента Європейського Парламенту, Президента Ради і Президента Європейської Комісії щодо законодавчих пріоритетів ЄС на 2017 рік¹⁹². Цей документ містить перелік ініціатив, які оцінюються як пріоритетні у майбутніх законотворчих процесах, однак жодні правила поведінки не впроваджує.

Зазначена Спільна Декларація є однією з небагатьох, де згадується про авторське право та/або суміжні права. Іншою такою декларацією є Заява Європейської Комісії щодо статті 2 Директиви 2004/48/ЄС про захист прав інтелектуальної власності¹⁹³, у якій зазначено, що Комісія вважає, що авторське право і суміжні права охоплюються дією цієї Директиви. Також після прийняття Радою Рішення про підписання від імені Союзу Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право і Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми¹⁹⁴ Рада оприлюднила Декларацію щодо цього Рішення¹⁹⁵, де зазначено про намір здійснювати пе-

¹⁸⁷ Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага: Wolters Kluwer CR, 2024. С. 8.

¹⁸⁸ Consolidated version of the Treaty on European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390.

¹⁸⁹ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

¹⁹⁰ Наприклад, Декларація 1 щодо Хартії основних прав ЄС містить тези про те, що Хартія підтверджує основні права, гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, а також ті, що впливають з конституційних традицій, спільних для держав-членів, і не розширює сферу застосування права Союзу за межі повноважень Союзу, не встановлює жодних нових повноважень чи завдань для Союзу і не змінює повноважень та завдань, визначених Договорами.

¹⁹¹ Наприклад, Декларація 5 складається з одного речення про те, що Європейська Рада надасть свою політичну згоду щодо переглянутого проекту Рішення про склад Європейського Парламенту на законодавчий період 2009-2014 рр. на основі пропозиції Європейського Парламенту.

¹⁹² Joint Declaration on the EU's legislative priorities for 2017. OJ C 484, 24.12.2016, p. 7–8.

¹⁹³ Statement by the Commission concerning Article 2 of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council on the enforcement of intellectual property rights. OJ L 94, 13.4.2005, p. 37–37.

¹⁹⁴ Council Decision 2000/278/EC of 16 March 2000 on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty. OJ L 89, 11.4.2000, p. 6–7.

¹⁹⁵ Communication from the Council – Declarations on Council Decision 2000/278/EC on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty. OJ C 103, 11.4.2000, p. 1–1.

ревірку процедури ратифікації вказаних Договорів державами-членами. Враховуючи суто політичний характер декларацій, вони не мають безпосереднього правового впливу на авторське право і суміжні права.

Резолюція — це акт, який виражає політичну волю щодо певного питання. Резолюція не є джерелом прав та обов'язків, однак може формувати засади для подальшого розроблення нормативно-правового акта або програми дій. Так, Резолюція Європейського Парламенту від 19 травня 2021 року щодо викликів організаторів спортивних заходів у цифровому середовищі¹⁹⁶ містить заклики до вжиття заходів щодо негайного або якнайшвидшого видалення або блокування доступу до прямих спортивних трансляцій, які порушують авторське право, та посилення співпраці між органами влади, правовласниками та посередниками держав-членів. Ця Резолюція не вводить конкретних правових норм, на підставі яких могло б здійснюватися блокування доступу до незаконних трансляцій, однак може слугувати підставою для розробки таких норм.

Відсутність у резолюції обов'язкової сили має своїм наслідком те, що передбачені резолюцією заходи реалізуються державами-членами у різний час на їхній розсуд. У цьому контексті цікавим прикладом є Резолюція Ради 1992 року про посилення охорони авторського права і суміжних прав¹⁹⁷. У п. 1 Резолюції зазначено, що держави-члени, якщо вони ще цього не зробили, зобов'язуються, з урахуванням своїх конституційних положень, стати до 1 січня 1995 року сторонами Паризького акта Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів¹⁹⁸ та Римської конвенції (Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення¹⁹⁹), а також запровадити національне законодавство для забезпечення

¹⁹⁶ European Parliament resolution of 19 May 2021 with recommendations to the Commission on challenges of sports events organisers in the digital environment (2020/2073(INL)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-05-19_EN.html (дата звернення: 01.09.2025).

¹⁹⁷ Council Resolution of 14 May 1992 on increased protection for copyright and neighbouring rights. OJ C 138, 28/05/1992. P. 1-1.

¹⁹⁸ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (as amended on September 28, 1979). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283698> (дата звернення: 01.09.2025).

¹⁹⁹ International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations. Done at Rome on October 26, 1961. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/international-convention-protection-performers-producers-phonograms-and-broadcasting-organizations> (дата звернення: 01.09.2025).

їхнього ефективного дотримання. Згадка про Бернську конвенцію у цьому положенні є непотрібною, оскільки усі держави-члени, які формально заснували ЄС у 1992 році, — Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Франція²⁰⁰ — вже були учасниками Бернської конвенції, приєднавшись до неї наприкінці XIX чи початку XX століття²⁰¹. На момент прийняття зазначеної Резолюції усі ці держави мали розвинені національні законодавства у сфері авторського права, сформовані з урахуванням положень Бернської конвенції. З Римською конвенцією обставини склалися інакше: більшість держав-членів приєдналися до Римської конвенції ще до прийняття Резолюції, а інші держави-члени ратифікували її у різний час: Греція — у 1992 році, Нідерланди — у 1993 році, Бельгія — у 1999 році, Португалія — у 2002 році²⁰². Встановлений резолюцією строк приєднання держав-членів до обох конвенцій — до 1 січня 1995 року — не був дотриманий Бельгією і Португалією, що, однак, не потягло для них негативних наслідків. Тобто, резолюція хоч і може встановлювати начебто конкретне зобов'язання, обмежене чіткими строками, проте відсутність у неї обов'язкової сили не дозволяє вживати заходи впливу щодо держави-члена, яка не виконала це зобов'язання у зазначений резолюцією строк.

У сфері авторського права і суміжних прав було прийнято низку інших резолюцій, які не передбачають конкретних дій, що мають вчинятися державами-членами:

- Резолюція Ради від 21 листопада 1996 року про нові політичні пріоритети щодо інформаційного суспільства²⁰³ пропонує інституціям Союзу і державам-членам співпрацювати у напрямі розробки політики інформаційного суспільства на національному та європейському рівнях та широкого використання можливостей, що виникли в інформаційному суспільстві;

- Резолюція Ради від 26 червня 2000 року щодо збереження та примноження європейської кінематографічної спадщини²⁰⁴ за-

²⁰⁰ Treaty on European Union. OJ C 191, 29.7.1992, p. 1–112.

²⁰¹ Berne Convention Contracting Parties. URL: https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=15 (дата звернення: 01.09.2025).

²⁰² Rome Convention Contracting Parties. URL: https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=17 (дата звернення: 01.09.2025).

²⁰³ Council Resolution of 21 November 1996 on new policy priorities regarding the information society. OJ C 376, 12.12.1996, p. 1–5.

²⁰⁴ Council Resolution of 26 June 2000 on the conservation and enhancement of European cinema heritage. OJ C 193, 11.7.2000, p. 1–2.

кликає держави-члени співпрацювати у напрямі транснаціонального дослідження проблем права інтелектуальної власності, що виникають у зв'язку з використанням кінематографічних творів, реставрації та збереження кінематографічної спадщини та інших питань, що стосуються цієї сфери;

- Резолюція Ради від 6 лютого 2003 року «Електронна доступність» — покращення доступу людей з інвалідністю до суспільства, що базується на знаннях²⁰⁵, відзначає необхідність використання потенціалу інформаційного суспільства для людей з інвалідністю, усунення технічних, правових та інших бар'єрів для їхньої ефективної участі в економіці та суспільстві, що базуються на знаннях і пропонує низку заходів у цьому контексті;

- Резолюція Ради від 24 листопада 2003 року про депонування кінематографічних творів в ЄС²⁰⁶ запрошує держави-члени запровадити ефективні системи депонування та збереження кінематографічних творів, що є частиною їхньої аудіовізуальної спадщини, у своїх національних архівах, кіноінститутах або подібних установах і передбачити можливість використання депонованих кінематографічних творів з освітньою, дослідницькою і культурною метою, а також пропонує Європейській Комісії розглянути можливі шляхи розвитку подальшої співпраці між державами-членами у цій сфері;

- Резолюція Ради від 25 вересня 2008 року про комплексний європейський план боротьби з підробками та піратством²⁰⁷ пропонує Європейській Комісії створити Європейську обсерваторію з питань контрафакції та піратства та посилити співпрацю у напрямі розповсюдження інформації про контрафакцію та піратство серед тих, хто бере участь у боротьбі з цими явищами, та проведення інших заходів;

- Резолюція Ради від 1 березня 2010 року щодо захисту прав інтелектуальної власності на внутрішньому ринку²⁰⁸ закликає держави-члени розробити національні стратегії боротьби з підробками та піратством і створити прозорі координаційні структури у цій сфері; пропонує Європейській Комісії у співпраці з дер-

²⁰⁵ Council Resolution on 6 February 2003 "eAccessibility" — improving the access of people with disabilities to the knowledge based society. OJ C 39, 18.2.2003, p. 5–7.

²⁰⁶ Council Resolution of 24 November 2003 on the deposit of cinematographic works in the European Union. OJ C 295, 5.12.2003, p. 5–6.

²⁰⁷ Council Resolution of 25 September 2008 on a comprehensive European anti-counterfeiting and anti-piracy plan. OJ C 253, 4.10.2008, p. 1–2.

²⁰⁸ Council Resolution of 1 March 2010 on the enforcement of intellectual property rights in the internal market. OJ C 56, 6.3.2010, p. 1–4.

жавами-членами проаналізувати застосування Директиви 2004/48/ЄС про захист прав інтелектуальної власності²⁰⁹, включаючи оцінку ефективності вжитих заходів, та, за необхідності, запропонувати відповідні зміни для забезпечення кращого захисту прав інтелектуальної власності, зокрема у контексті кримінально-правових заходів, спрямованих на боротьбу з піратством і підробками.

Як і декларації, резолюції не містять правових норм, а лише утверджують певну позицію та виражають наміри щодо подальшої діяльності у відповідному напрямі. Тому вони є специфічними *acquis*, які можуть зумовлювати подальший розвиток законодавства у сфері авторського права і суміжних прав, проте не регулюють її.

1.2.5. Інструменти в рамках спільної зовнішньої та безпекової політики

Зовнішня політика ЄС охоплює усі сфери співпраці з третіми країнами, міжнародними, регіональними чи глобальними організаціями і скерована принципами, які покладено в основу формування, розвитку і розширення Союзу. Згідно з ч. 1 ст. 21 Договору про ЄС²¹⁰ такими принципами є демократія, верховенство права, універсальність та неподільність прав людини та основоположних свобод, повага до людської гідності, принципи рівності та солідарності, а також повага до принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй та міжнародного права.

Стратегічні цілі та загальні напрями спільної зовнішньої та безпекової політики визначаються рішеннями Європейської Ради (ч. 1 ст. 26 Договору про ЄС). Конкретні заходи в рамках спільної зовнішньої та безпекової політики та їхня реалізація обумовлюються рішеннями Ради на основі загальних керівних принципів та стратегічних ліній, визначених Європейською Радою (ч. 2 ст. 26 Договору про ЄС). Здійснення спільної зовнішньої та безпекової політики покладається на Високого представника Союзу з питань закордонних справ та політики безпеки та держави-члени шляхом використання національних ресурсів та ресурсів Союзу (ч. 3 ст. 26 Договору про ЄС). Отже, первинними інструментами у цій сфері є рішення Європейської Ради і Ради.

²⁰⁹ Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. OJ L 157, 30.4.2004, p. 45–86.

²¹⁰ Consolidated version of the Treaty on European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390.

Водночас Високий представник надає свої пропозиції щодо спільної зовнішньої та безпекової політики (ч. 1 ст. 27 Договору про ЄС), а держави-члени узгоджують свої дії з тим, щоб забезпечити здатність Союзу відстоювати свої інтереси та цінності на міжнародній арені (ч. 1 ст. 32 Договору про ЄС). Окрім того, Європейський Парламент може надавати Раді чи Високому представнику рекомендації щодо спільної зовнішньої та безпекової політики (ч. 2 ст. 36 Договору про ЄС). Зрештою Союз може укласти угоди з однією або кількома державами чи міжнародними організаціями у сферах, що охоплюються спільною зовнішньою та безпековою політикою (ч. 1 ст. 37 Договору про ЄС). Усі зазначені документи і акти формують систему інструментів в рамках спільної зовнішньої та безпекової політики.

Слід зазначити, що аспекти інтелектуальної власності як такі не є елементом спільної зовнішньої та безпекової політики. Питання інтелектуальної власності можуть розглядатися при вирішенні інших питань, зокрема у контексті забезпечення надання ліцензій на використання оборонних технологій або економічної співпраці, яка торкається використання об'єктів права інтелектуальної власності. Однак проблематика правової охорони цих об'єктів не охоплюється цілями спільної зовнішньої та безпекової політики, а тому інструменти в рамках спільної зовнішньої та безпекової політики не впливають на правову регламентацію авторського права і суміжних прав в ЄС.

1.2.6. Міжнародні договори, укладені Союзом

Відповідно до ст. 216 Договору про функціонування ЄС²¹¹ Союз має право укладати міжнародні договори, які стають обов'язковими для інституцій Союзу та держав-членів. Виключна компетенція Союзу поширюється на випадки, коли укладення міжнародного договору передбачено законодавчим актом Союзу або є необхідним для того, щоб Союз міг здійснювати свою внутрішню компетенцію, або якщо його укладення може вплинути на спільні правила чи змінити їхню сферу застосування (ч. 2 ст. 3 Договору про функціонування ЄС). Міжнародний договір може частково підпадати під виключну компетенцію Союзу та водночас містити положення, які виходять за межі його компетенції. У таких випадках міжнародний договір вважається змішаним і

²¹¹ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

має бути укладений як Союзом, так і кожною державою-членом (*Opinion 2/15*, п. 29²¹²).

Однією зі сфер виключної компетенції Союзу є спільна комерційна політика (п. е) ч. 1 ст. 3 Договору про функціонування ЄС), яка охоплює комерційні аспекти інтелектуальної власності (1 ст. 207 Договору про функціонування ЄС). З цього приводу Суд ЄС зауважив, що спільна комерційна політика знаходиться в контексті зовнішньої діяльності Союзу і стосується торгівлі з країнами, що не є членами, а не торгівлі на внутрішньому ринку (*Daiichi Sankyo Co. Ltd and Sanofi-Aventis Deutschland GmbH v DEMO Anonimos Viomikhaniki kai Emporiki Etairia Farmakon*, п. 50²¹³). Якщо буде встановлено, що дії Співтовариства можуть мати наслідки для торгівлі, передбачувана угода повинна бути віднесена до категорії угод, що належать до комерційної політики (*Opinion 2/00*, п. 40²¹⁴). Акт Співтовариства підпадає під виключну компетенцію у сфері спільної комерційної політики, лише якщо він по суті спрямований на сприяння, полегшення або регулювання торгівлі та має прямий та негайний вплив на торгівлю відповідними товарами (*Commission of the European Communities v European Parliament and Council of the European Union*, п. 71²¹⁵). З правил, прийнятих Союзом у сфері інтелектуальної власності, лише ті, що мають конкретний зв'язок з міжнародною торгівлею, можуть підпадати під поняття «комерційні аспекти інтелектуальної власності», а отже, і до сфери спільної комерційної політики (*Daiichi Sankyo Co. Ltd and Sanofi-Aventis Deutschland GmbH v DEMO Anonimos Viomikhaniki kai Emporiki Etairia Farmakon*, п. 52²¹⁶).

Іншою сферою виключної компетенції Союзу є випадки, коли міжнародний договір змінює, розширює або доповнює правила, що вже існують в ЄС. Навіть коли такі правила не стосуються торгівлі і не впливають на внутрішній ринок, зміни у цих правилах, не узгоджені централізовано, можуть призвести до загального

²¹² Opinion 2/15 of the Court of 16 May 2017. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=190727&doclang=en> (дата звернення: 01.09.2025).

²¹³ Judgment of the Court of 18 July 2013 in case C-414/11, *Daiichi Sankyo Co. Ltd and Sanofi-Aventis Deutschland GmbH v DEMO Anonimos Viomikhaniki kai Emporiki Etairia Farmakon*, ECLI:EU:C:2013:520.

²¹⁴ Opinion 2/00 of the Court of 6 December 2001, ECLI:EU:C:2001:664.

²¹⁵ Judgment of the Court of 8 September 2009 in case C-411/06, *Commission of the European Communities v European Parliament and Council of the European Union*, ECLI:EU:C:2009:518.

²¹⁶ Judgment of the Court of 18 July 2013 in case C-414/11, *Daiichi Sankyo Co. Ltd and Sanofi-Aventis Deutschland GmbH v DEMO Anonimos Viomikhaniki kai Emporiki Etairia Farmakon*, ECLI:EU:C:2013:520.

дисбалансу. Тому ч. 2 ст. 3 Договору про функціонування ЄС передбачає, що у таких випадках міжнародний договір має підписуватися Союзом.

У сфері авторського права і суміжних прав наразі укладено п'ять міжнародних договорів:

1) Угода про торговельні аспекти інтелектуальної власності²¹⁷ (Рішення Ради 94/800/ЄС²¹⁸);

2) Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право²¹⁹ (Рішення Ради 2000/278/ЄС²²⁰);

3) Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми²²¹ (Рішення Ради 2000/278/ЄС²²²);

4) Пекінський договір про аудіовізуальні виконання²²³ (Рішення Ради 2013/275/EU²²⁴);

5) Марракеський договір про полегшення доступу до опублікованих творів для осіб, які є незрячими, мають порушення зору або інші вади сприйняття друкованої інформації²²⁵ (Рішення Ради 2014/221/EU²²⁶).

Перші чотири договори з цього переліку безпосередньо стосуються спільної комерційної політики. Угода про торговельні аспекти інтелектуальної власності прийнята з метою усунення перешкод у міжнародній торгівлі, посилення дотримання і захи-

²¹⁷ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, signed in Marrakesh, Morocco on 15 April 1994. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm (дата звернення: 01.09.2025).

²¹⁸ Council Decision 94/800/EC of 22 December 1994 concerning the conclusion on behalf of the European Community, as regards matters within its competence, of the agreements reached in the Uruguay Round multilateral negotiations (1986-1994). OJ L 336, 23.12.1994, p. 1–2.

²¹⁹ WIPO Copyright Treaty of December 20, 1996. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295157> (дата звернення: 01.09.2025).

²²⁰ Council Decision 2000/278/EC of 16 March 2000 on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty. OJ L 89, 11.4.2000, p. 6–7.

²²¹ WIPO Performances and Phonograms Treaty of December 20, 1996. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295477> (дата звернення: 01.09.2025).

²²² Council Decision 2000/278/EC of 16 March 2000 on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty. OJ L 89, 11.4.2000, p. 6–7.

²²³ Beijing Treaty on Audiovisual Performances, adopted by the Diplomatic Conference on the Protection of Audiovisual Performances in Beijing, on June 24, 2012. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295837> (дата звернення: 01.09.2025).

²²⁴ Council Decision 2013/275/EU of 10 June 2013 on the signing, on behalf of the European Union, of the Beijing Treaty on Audiovisual Performances. OJ L 160, 12.6.2013, p. 1–1.

²²⁵ Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print Disabled of June 27, 2013. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/301019> (дата звернення: 01.09.2025).

²²⁶ Council Decision 2014/221/EU of 14 April 2014 on the signing, on behalf of the European Union, of the Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired, or otherwise Print Disabled. OJ L 115, 17.4.2014, p. 1.

сту прав інтелектуальної власності та забезпечення співвідношення, за якого заходи і процедури, пов'язані з забезпеченням права інтелектуальної власності, як такі не перешкоджали міжнародній торгівлі. Угода містить низку норм щодо охорони об'єктів авторського права і суміжних прав, строків чинності майнових прав на них та положення щодо захисту цих прав. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право зосереджений на питаннях правової охорони у цій сфері, змісті майнових авторських прав, зобов'язаннях щодо технологічних заходів захисту та інформації про управління правами. У Договорі Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми комплексно врегульовані питання суміжних прав виконавців і виробників фонограм. Норми цих договорів увійшли до різних актів вторинного законодавства ЄС: так, заходи митного захисту прав інтелектуальної власності, про які згадується в Угоді про торговельні аспекти інтелектуальної власності, були уперше впроваджені нині не чинним Регламентом (ЄС) 3295/94 про заходи щодо заборони випуску у вільний обіг, експорту, реекспорту або ввезення для застосування процедури зупинення контрафактних та піратських товарів²²⁷ і наразі передбачені у Регламенті (ЄУ) 608/2013 щодо митного захисту прав інтелектуальної власності²²⁸; право на прокат, передбачене Договором Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, конкретизується у Директиві 2006/115/ЄС про право на надання в прокат і позиčku та деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності²²⁹; положення Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми щодо строку охорони прав виконавців і виробників фонограм були включені у Директиву 2011/77/ЄУ про строк охорони авторського права та деяких суміжних прав²³⁰. Тобто ЄС у цих випадках виходив з системи своїх актів вторин-

²²⁷ Council Regulation (EC) No 3295/94 of 22 December 1994 laying down measures to prohibit the release for free circulation, export, re-export or entry for a suspensive procedure of counterfeit and pirated goods. OJ L 341, 30.12.1994, pp. 8–13 [No longer in force].

²²⁸ Regulation (EU) 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003. OJ L 181, 29.6.2013, p. 15–34.

²²⁹ Directive 2006/115/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property (codified version). OJ L 376, 27.12.2006, p. 28–35.

²³⁰ Directive 2011/77/EU of the European Parliament and of the Council of 27 September 2011 amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights. OJ L 265, 11.10.2011, p. 1–5.

ного законодавства і відобразив окремі норми міжнародних договорів в актах, які мають певну більш чи менш вузьку предметну спрямованість.

Пекінський договір про аудіовізуальні виконання також належить до сфери спільної комерційної політики. Він визначає особливості правової охорони виконань, що зафіксовані в аудіовізуальній формі, та гарантії захисту економічних інтересів виконавців таких виконань. Однак у рішенні щодо підписання цього договору зазначено, що Союз не буде здійснювати спільну компетенцію, отже, держави-члени зберігають свою компетенцію у сферах, охоплених договором, які не впливають на загальні правила та не змінюють сферу застосування таких правил²³¹. Фактично держави-члени мають вільний розсуд у тому, як впровадити у національні законодавства відповідні норми Пекінського договору, за умови, що це не суперечитиме положенням чинних актів ЄС. У директивах у сфері авторського права і суміжних прав норми Пекінського договору не відображаються і не будуть відображені у майбутньому, доки рішення Союзу не здійснювати спільну компетенцію щодо цього договору не буде змінено.

Підписання Союзом Марракеського договору про полегшення доступу до опублікованих творів для осіб, які є незрячими, мають порушення зору або інші вади сприйняття друкованої інформації, має інше підґрунтя. Цей договір визначає порядок створення копій творів і об'єктів суміжних прав у доступних форматах і розповсюдження таких копій серед осіб з інвалідністю виключно на некомерційних засадах. З огляду на це Марракеський договір не зачіпає сферу торгівлі, а тому коли на рівні ЄС постало питання про його підписання, уряди низки держав-членів — Великої Британії, Італії, Румунії, Угорщини, Фінляндії, Франції, Чехії — висловили незгоду з тим, що виключна компетенція Союзу поширюється на підписання цього договору. На їхню думку, лібералізація чи сприяння міжнародній торгівлі не є предметом і метою Марракеського договору, а передбачене ним некомерційне використання копій у доступних форматах означає, що ці дії знаходяться поза межами спільної комерційної політики (*Opinion 3/15*, п. п. 42, 45²³²). Суд ЄС погодився з тим, що укладення Мар-

²³¹ Council Decision 2013/275/EU of 10 June 2013 on the signing, on behalf of the European Union, of the Beijing Treaty on Audiovisual Performances. OJ L 160, 12.6.2013, p. 1–1.

²³² Opinion 3/15 of the Court of 14 February 2017. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=187841&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=EN&cid=5911185> (дата звернення: 01.09.2025).

ракеського договору не підпадає під спільну комерційну політику, оскільки транскордонний обмін, якому сприяє Марракеський договір, виходить за рамки звичайної міжнародної торгівлі (*Opinion 3/15*, п. п. 97, 101). Водночас Суд зауважив, що сукупність зобов'язань, встановлених Марракеським договором, належить до сфери, яка вже значною мірою охоплена загальними правилами ЄС, укладення цього договору може вплинути на ці правила або змінити сферу їх застосування, а тому укладення Марракеського договору належить до виключної компетенції ЄС (*Opinion 3/15*, п. п. 129, 130). Висновок Суду ЄС ґрунтується на тому, що п. б) ч. 3 ст. 5 Директиви 2001/29/ЄС про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві²³³ вже передбачає виняток щодо вільного використання творів і об'єктів суміжних прав в інтересах людей з інвалідністю і держави-члени впровадили такий виняток у національні законодавства. Марракеський договір істотно уточнив застосування такого винятку, а тому його укладення дійсно охоплюється виключною компетенцією Союзу.

Внаслідок підписання Марракеського договору було прийнято Директиву (EU) 2017/1564 про певні дозволені способи використання охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації²³⁴ та Регламент (EU) 2017/1563 про транскордонний обмін між Союзом і третіми країнами копіями певних охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав у доступному форматі в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації²³⁵. Хоча у рішенні щодо підписання Марракеського договору зазначено, що договір має бути підписаний від імені Союзу

²³³ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 167, 22.6.2001, p. 10–19.

²³⁴ Directive (EU) 2017/1564 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on certain permitted uses of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled and amending Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 242, 20.9.2017, p. 6–13.

²³⁵ Regulation (EU) 2017/1563 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on the cross-border exchange between the Union and third countries of accessible format copies of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled. OJ L 242, 20.9.2017, p. 1–5.

щодо питань, що належать до компетенції Союзу²³⁶, Директива і Регламент охопили усі його положення, які стосуються винятку з майнових авторських і суміжних прав, впровадженого договором, а отже, компетенція Союзу фактично поширилася на весь основний зміст договору²³⁷.

На прикладі міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав можна простежити три види правових наслідків їхнього підписання: норми деяких договорів вносяться у різні акти ЄС; на підставі певних договорів може прийматися комплексний акт або акти, у яких відображається зміст договору; щодо деяких договорів жодна діяльність на рівні ЄС не здійснюється і їхні норми безпосередньо вносяться у національні законодавства держав-членів. Міжнародні договори посідають важливе місце у системі *acquis* у цій сфері, однак застосування їхніх положень опосередковується нормами актів вторинного законодавства ЄС та національних законодавств держав-членів.

Таким чином, у кожній сфері правовідносин елементи *acquis* є різними. У сфері авторського права і суміжних основними *acquis* є директиви, окремі положення яких розтлумачені Судом ЄС. Допоміжне значення для цієї сфери мають регламенти. Специфіка цих елементів *acquis* може бути встановлена через характеристику їхнього змісту, чому присвячено другу частину цього дослідження.

²³⁶ Council Decision 2014/221/EU of 14 April 2014 on the signing, on behalf of the European Union, of the Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired, or otherwise Print Disabled. OJ L 115, 17.4.2014, p. 1.

²³⁷ Штефан А. С. Правові наслідки підписання Європейським Союзом міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав: *Актуальні проблеми приватного та публічного права*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 96-річчю від дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора О. І. Процевського, Харків, 28 березня 2025 року. / Наукова редакція: Тетяна Головань, Ольга Гоц-Яковлева, Олена Коваленко, Оксана Пономаренко. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2025. С. 546.

Розділ 2

Законодавчі *acquis* у сфері авторського права і суміжних прав та тлумачення змісту їхніх положень Судом ЄС

2.1. Директиви

Авторське право і суміжні права на рівні ЄС в основному регулюються за допомогою директив. Як згадано вище, на момент формального заснування ЄС у 1992 році усі тодішні держави-члени охороняли авторське право і суміжні права та мали достатньо розвинені національні законодавства у цій сфері. Не дивлячись на спільні засади її правової регламентації, між національними законодавствами держав-членів існували відмінності, які могли негативно вплинути на функціонування внутрішнього ринку. Нові виклики, що постали у зв'язку з розвитком технологій, спонукали держав-членів розробляти правові засоби для реагування на ці виклики, що могло призвести до утворення ще більших розбіжностей між національними законодавствами та утруднити вільний рух товарів і послуг на внутрішньому ринку. Тому на рівні ЄС постало питання зближення національних законодавств у сфері авторського права і суміжних прав і формування спільного підходу до регулювання нових аспектів, породжених розвитком технологій, про що йшлося у Зеленій книзі про авторське право та виклики технологій 1988 року²³⁸. Проте держави-члени не були готовими відмовитися від своїх культурних і правових традицій та уніфікувати авторське право і суміжні права за єдиним стандартом за допомогою регламентів. Незалежно від спільних цілей щодо безперешкодного функціонування внутрішнього ринку, кожна держава-член прагнула і продовжує прагнути забезпечити свої власні інтереси, що включає збереження максимального контролю над

²³⁸ Commission of the European Communities, Green Paper on copyright and the challenge of technology – Copyright issues requiring immediate action, COM (88) 172 final. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f075fcc5-0c3d-11e4-a7d0-01aa75ed71a1> (дата звернення: 01.09.2025).

сферою інтелектуальної власності як одним з найважливіших чинників розвитку економіки²³⁹. Тому у сфері авторського права і суміжних прав було обрано шлях гармонізації законодавства, яка здійснюється за допомогою директив і залишає державам-членам велику свободу вибору.

Чинні директиви у сфері авторського права і суміжних прав різняться колом охоплених ними питань. Деякі директиви мають вузьку предметну спрямованість і стосуються окремих об'єктів авторського права або певних способів використання охоронюваних творів і об'єктів суміжних прав, інші директиви визначають різні аспекти авторського права і суміжних прав та винятків з них. Частина директив згодом була переглянута або скасована, деякі інші директиви продовжують діяти у їхній первинній редакції. Певні зміни до директив вносилися під впливом зобов'язань ЄС за міжнародними договорами, в той час як інші зміни зумовлювалися розвитком правової думки та практичними потребами функціонування спільного ранку. На прикладі директив можна простежити тенденції розвитку авторського права і суміжних прав ЄС.

2.1.1. Правова охорона комп'ютерних програм

Гармонізація законодавства ЄС у сфері авторського права і суміжних прав розпочалася у 1991 з прийняттям нині не чинної Директиви 91/250/ЕЕС про правову охорону комп'ютерних програм²⁴⁰. На момент розробки Директиви 91/250/ЕЕС охорона комп'ютерних програм правом інтелектуальної власності на міжнародному рівні не передбачалася і була закріплена лише у 1994 році у ст. 10 Угоди про торговельні аспекти права інтелектуальної власності²⁴¹, а вид та обсяг цієї охорони були предметом численних дискусій. У доктрині обговорювалася можливість патентування комп'ютерних програм²⁴² або розроблення окремого режиму, який фактично охоронятиме функціонал програмного забезпечення, оскільки доволі поширеним було переконання, що «корисна поведінка, що ге-

²³⁹ Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів: монографія / за ред. Н. М. Мироненко. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 6.

²⁴⁰ Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs. OJ L 122, 17.5.1991, p. 42–46 [No longer in force].

²⁴¹ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, signed in Marrakesh, Morocco on 15 April 1994. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm (дата звернення: 01.09.2025).

²⁴² Karjala D. S. The Relative Roles of Patent and Copyright in the Protection of The Relative Roles of Patent and Copyright in the Protection of Computer Programs. *Journal of Computer & Information Law*. 1998. Vol. 17, Issue 1. P. 41–74.

нерується під час роботи програм, та промисловий зразок, відповідальний за цю поведінку, вразливі до швидкого наслідування, яке, якщо його не контролювати, підірве стимули для інвестицій в розробку програмного забезпечення»²⁴³. Враховуючи бурхливий розвиток ринку програмного забезпечення, прийняття Директиви 91/250/ЕЕС мало на меті виробити спільну для держав-членів позицію щодо того, що саме охороняється у комп'ютерній програмі і яким чином воно охороняється.

Директива 91/250/ЕЕС впровадила режим, за якого комп'ютерні програми, виражені у будь-якій формі, охороняються так само, як літературні твори, при цьому охороні підлягають також результати підготовчої роботи з проектування комп'ютерної програми, якщо на основі таких підготовчих матеріалів можна створити комп'ютерну програму на наступному етапі. Правова охорона поширюється тільки на форму вираження комп'ютерної програми і не охоплює виконувани нею функції: авторське право не охороняє ідеї та принципи, що лежать в основі будь-якого елемента комп'ютерної програми або її інтерфейсів. Як роз'яснив Суд ЄС, Директива не охороняє елементи, за допомогою яких користувачі використовують такі функціональні можливості (*Sony Computer Entertainment Europe Ltd v Datel Design and Development Ltd and Others*, п. 37²⁴⁴). Графічний інтерфейс користувача не є формою вираження комп'ютерної програми, оскільки не дозволяє її відтворити, а є лише одним з елементів програми, який дозволяє використовувати її функції (*Bezpečnostní softwarová asociace — Svaz softwarové ochrany v Ministerstvo kultury*, п. п. 41, 42²⁴⁵). Формами вираження комп'ютерної програми також не є ні мова програмування, ні формат файлів даних, що використовуються в комп'ютерній програмі для використання певних її функцій (*SAS Institute Inc. v World Programming Ltd*, п. 39²⁴⁶). Функції комп'ютерної програми не підлягають охороні, оскільки це означало б монополізацію ідей, тому авторське право на комп'ютерну програму залишає іншим

²⁴³ Samuelson P., Davis R., Kapor M. D., Reichman J. H. A Manifesto concerning the Legal Protection of Computer Programs. *Columbia Law Review*. 1994. Vol. 94, No. 8. P. 2310.

²⁴⁴ Judgment of the Court of 17 October 2024 in case C-159/23, *Sony Computer Entertainment Europe Ltd v Datel Design and Development Ltd and Others*, ECLI:EU:C:2024:887.

²⁴⁵ Judgment of the Court of 22 December 2010 in case C-393/09, *Bezpečnostní softwarová asociace — Svaz softwarové ochrany v Ministerstvo kultury*, ECLI:EU:C:2010:816.

²⁴⁶ Judgment of the Court of 2 May 2012 in case C-406/10, *SAS Institute Inc. v World Programming Ltd*, ECLI:EU:C:2012:259.

авторам бажану свободу для створення подібних або навіть ідентичних програм за умови, що вони утримуються від копіювання (*SAS Institute Inc. v World Programming Ltd*, п. 41²⁴⁷). Єдиним критерієм для набуття комп'ютерною програмою правової охорони є оригінальність у тому сенсі, що комп'ютерна програма є власним інтелектуальним творінням її автора.

Майнові права на комп'ютерну програму охоплюють право щодо постійного або тимчасового відтворення комп'ютерної програми будь-якими засобами та у будь-якій формі, будь-якої зміни комп'ютерної програми та будь-якої форми розповсюдження серед публіки. Директива 91/250/ЕЕС у ч. 2 ст. 4 закріпила, що перший продаж у Співтоваристві копії програми суб'єктом авторського права або за його згодою вичерпує право на розповсюдження цієї копії в межах Співтовариства, за винятком права контролювати подальший прокат програми або її копії. З цього приводу Суд ЄС зауважив, що згідно із загальноприйнятим визначенням продаж — це угода, за якою особа за плату передає іншій особі свої права власності на предмет, що їй належить. З цього випливає, що комерційна угода, яка призводить до вичерпання права на розповсюдження копії комп'ютерної програми, повинна включати передачу права власності на цю копію. Водночас положення ч. 2 ст. 4 Директиви не свідчить, що вичерпання права на розповсюдження копій комп'ютерних програм обмежується їхніми копіями на матеріальному носії, такому як CD-ROM або DVD. Навпаки, це положення, посилаючись без подальших уточнень на «продаж... копії програми», не розрізняє матеріальну чи нематеріальну форму відповідної копії. За таких обставин слід враховувати, що вичерпання права на розповсюдження стосується також копій програм, які під час їхнього першого продажу були завантажені з Інтернету на комп'ютер першого набувача. З економічної точки зору продаж комп'ютерної програми на CD-ROM або DVD та продаж програми шляхом завантаження з Інтернету є подібними (*UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*, п.п. 42, 55, 59, 61²⁴⁸).

Враховуючи, що програмне забезпечення повинно взаємодіяти між собою, правова охорона комп'ютерної програми у Директиві 91/250/ЕЕС допускає декомпіляцію, спрямовану на

²⁴⁷ Judgment of the Court of 2 May 2012 in case C-406/10, *SAS Institute Inc. v World Programming Ltd*, ECLI:EU:C:2012:259.

²⁴⁸ Judgment of the Court of 3 July 2012 in case C-128/11, *UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*, ECLI:EU:C:2012:407.

отримання інформації, яка необхідна для досягнення сумісності комп'ютерної програми з іншими програмами. За поясненням Генерального Адвоката М. Шпунра, комп'ютерна програма, написана програмістом мовою програмування, яку люди можуть зрозуміти, повинна бути перетворена у форму, яку може зрозуміти комп'ютер, тобто на машинну мову. Цей процес здійснюється за допомогою спеціальної програми, компілятора, і називається компіляцією. Версія програми мовою програмування називається вихідним кодом, а версія машинною мовою — об'єктним кодом. Законний набувач комп'ютерної програми, який бажає дізнатися про вміст програми та внести до нього зміни, зокрема з метою виправлення помилок, повинен перетворити об'єктний код, що знаходиться у його розпорядженні, у програмну форму, яку люди можуть зрозуміти, тобто код, написаний мовою програмування. Цей процес, який називається декомпіляцією, полягає у відтворенні функціональних інструкцій програми з інструкцій для процесора, записаних в об'єктному коді. Декомпіляція, таким чином, є різновидом «зворотного проектування», тобто процесом, за допомогою якого готовий продукт використовується як відправна точка для дослідження того, як побудований складний інструмент, стосовно комп'ютерних програм. Кінцевим результатом декомпіляції є третя версія програми, яку часто називають квазівихідним кодом. Програма, декомпільована таким чином, може бути знову скомпільована у функціонуючий об'єктний код (п.п. 39–41²⁴⁹). Отже, Директива гарантує законному набувачу можливість декомпільувати комп'ютеру програму та внести у неї зміни, що потребуються для використання комп'ютерної програми відповідно до її цільового призначення. Декомпіляція, згідно з позицією Суду ЄС, може охоплювати всю програму або її частину і має на меті виправлення помилок, що впливають на її роботу, зокрема, коли виправлення полягає у вимкненні функції, яка впливає на належну роботу програми (*Top System SA v État belge*, п. 53²⁵⁰).

У Директиві 91/250/ЄЕС також встановлювався строк правової охорони комп'ютерних програм, однак це положення було скасоване внаслідок прийняття Директиви 93/98/ЄЕС про

²⁴⁹ Opinion of Advocate General M. Szpunar of 10 March 2021 in case C-13/20, *Top System SA v État belge*. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=238707&doclang=EN> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁵⁰ Judgment of the Court of 6 October 2021 in case C-13/20, *Top System SA v État belge*, ECLI:EU:C:2021:811.

гармонізацію строку охорони авторського права та деяких суміжних прав²⁵¹, яка акумулювала у собі усі норми щодо строків чинності прав у цій сфері.

У 2009 році було здійснено кодифікацію положень щодо правової охорони комп'ютерних програм, внаслідок чого Директива 91/250/ЕЕС була скасована і замінена Директивою 2009/24/ЕС про правову охорону комп'ютерних програм²⁵². Це, однак, не вплинуло на сутність режиму правової охорони цього об'єкта, оскільки Директива 2009/24/ЕС змістовно не відрізняється від своєї попередниці з урахуванням вилученої норми про строк чинності майнових авторських прав на комп'ютерну програму. Таким чином, концепція правової охорони комп'ютерних програм, закладена у 1991 році, залишається незмінною.

2.1.2. Право на прокат і позичку

Наступним кроком у гармонізації законодавства у сфері авторського права і суміжних прав стало врегулювання питання прокату і позички оригіналів і копій творів та об'єктів суміжних прав. Розвиток публічних бібліотек, які надавали послуги населенню безоплатно або за сплату членських внесків, потребував вирішення питання про забезпечення виплати винагороди авторам і виконавцям через організації колективного управління. Прокат відео касет, компакт-дисків та DVD-дисків, який у ХХІ столітті вже відійшов у небуття, на початку 1990-х років був надзвичайно поширеним і здійснювався у великих масштабах, тому необхідно було відповідно забезпечити дотримання інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав. Крім того, зростання загроз піратства через доступність технологій аудіо- та відеозапису та розвиток мережі Інтернет потребувало посилення гарантій правової охорони суміжних прав. Відповіддю на ці виклики стало прийняття Директиви 92/100/ЕЕС про право на прокат та позичку, а також певні права, пов'язані з авторським правом, у сфері інтелектуальної власності²⁵³.

Директива 92/100/ЕЕС запропонувала визначення понять прокату і позички, окреслила суб'єктів права на прокат і позичку

²⁵¹ Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonizing the term of protection of copyright and certain related rights. OJ L 290, 24.11.1993, p. 9–13 [No longer in force].

²⁵² Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version). OJ L 111, 05/05/2009, p. 16–22.

²⁵³ Council Directive 92/100/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property. OJ L 346, 27.11.1992, p. 61–66 [No longer in force].

та встановила право авторів і виконавців на справедливу винагороду за прокат і позичку, яка може збиратися організаціями колективного управління. В окремому розділі Директива закрипила для суб'єктів суміжних прав право на запис, відтворення, доведення до загального відома публіки і розповсюдження, а також ввела декілька винятків з майнових суміжних прав. Також у Директиві передбачалися положення щодо строків чинності авторського права і суміжних прав.

Менше ніж через рік до Директиви 92/100/ЕЕС були внесені перші зміни. У зв'язку з прийняттям Директиви 93/98/ ЕЕС про гармонізацію строку охорони авторського права та деяких суміжних прав²⁵⁴ норми про строки чинності авторського права і суміжних прав з Директиви 92/100/ЕЕС були вилучені. У 2001 році було скасоване положення Директиви 92/100/ЕЕС щодо права на відтворення, яке увійшло до прийнятої тоді Директиви 2001/29/ЕС про гармонізацію певних аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві²⁵⁵ у розширеному вигляді як право суб'єктів авторського права і суміжних прав. Директива 2001/29/ЕС також уточнила умови застосування винятків з майнових суміжних прав у Директиві 92/100/ЕЕС. У зв'язку з цими змінами наприкінці 2006 року Директиву 92/100/ЕЕС було кодифіковано і скасовано, натомість прийнято нову Директиву 2006/115/ЕС про право на прокат та позичку, а також певні права, пов'язані з авторським правом, у сфері інтелектуальної власності²⁵⁶. Директива 2006/115/ЕС не ввела жодної нової норми, однак уточнила деякі формулювання і має більш впорядковану структуру порівняно з Директивою 92/100/ЕЕС.

З огляду на загальні тенденції до цифровізації роль матеріальних носіїв творів і об'єктів суміжних прав поступово зменшилася, натомість повсюдного застосування набув електронний (цифровий) формат. Однак поняття позички у Директиві 2006/115/ЕС не вказує на тип носія твору чи об'єкта суміжних прав, що актуалізувало питання, чи поширюється дія Директиви на випадки позички цифрових копій. Розглядаючи це питання,

²⁵⁴ Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonizing the term of protection of copyright and certain related rights. OJ L 290, 24.11.1993, p. 9–13 [No longer in force].

²⁵⁵ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 167, 22.6.2001, p. 10–19.

²⁵⁶ Directive 2006/115/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property (codified version). OJ L 376, 27.12.2006, p. 28–35.

Суд ЄС дійшов висновку, що позичка у розумінні Директиви 2006/115/ЄС охоплює позичку цифрової копії книги, коли позичка здійснюється шляхом розміщення цієї копії на сервері публічної бібліотеки та надання користувачеві можливості відтворити цю копію, завантаживши її на свій комп'ютер, маючи на увазі, що протягом періоду позичання може бути завантажена лише одна копія і що після закінчення цього періоду завантажена копія більше не може бути використана цим користувачем. Такі дії по суті подібні до характеристики позички друкованих творів, оскільки, по-перше, обмеження одночасного завантаження однією копією означає, що можливості позички відповідної бібліотеки не перевищують ті, які вона мала б стосовно друкованого твору, і, по-друге, позичка здійснюється лише на обмежений період. Однак умовою правомірної позички цифрової копії книги є те, що ця копія має бути введена в обіг шляхом першого продажу або іншої передачі права власності на неї особою, яка має право на розповсюдження серед публіки, або за згодою такої особи. Якщо копія отримана з незаконного джерела, її використання є неправомірним (*Vereniging Openbare Bibliotheken v Stichting Leenrecht*, п. п. 53, 54, 65, 72²⁵⁷). Отже, Суд ЄС визнав, що коли позичка книги у цифровій формі функціонально подібна до позички друкованої книги, така позичка підпадає під тлумачення позички згідно з Директивою 2006/115/ЄС.

Застосування Директиви 2006/115/ЄС до цифрових копій творів і об'єктів суміжних прав ускладнене тим, що цифрові копії здебільшого розповсюджуються на умовах ліцензії, а не договору купівлі-продажу. У доктрині описано випадки, коли суб'єкти авторського права і/або суміжних прав не виявляли заінтересованості у наданні бібліотекам ліцензій на використання цифрових копій або встановлювали значно вищу вартість їхнього використання порівняно з вартістю для індивідуальних користувачів²⁵⁸. Якщо ж бібліотека здійснює оцифрування друкованої книги, яку вона придбала чи отримала в інший передбачений законом спосіб, однак дозвіл на оцифрування книги бібліотеці безпосередньо не надавався, правомірність подальшої позички цифрової копії розглядається як сумнівна²⁵⁹. Тобто, в той час як більшість спосо-

²⁵⁷ Judgment of the Court of 10 November 2016 in case C-174/15, *Vereniging Openbare Bibliotheken v Stichting Leenrecht*, ECLI:EU:C:2016:856.

²⁵⁸ Matulionyte R. Lending e-books in libraries: is a technologically neutral approach the solution? *International Journal of Law and Information Technology*. 2017. Vol. 25, Issue 4. P. 261.

²⁵⁹ Frigeri M., Kretschmer M., Mezei P. Copyright and eLending in public libraries: an incomplete revolution? *JIPITEC*. 2024. Vol. 15 No. 2. P. 171.

бів прокату і позички, в умовах здійснення яких було прийнято первинну Директиву 92/100/ЕЕС, втратили актуальність, чинна Директива 2006/115/ЕС має обмежене застосування в умовах глобальної цифровізації.

2.1.3. Супутникове мовлення та кабельна ретрансляція

Ще однією нагальною потребою гармонізації законодавства на початку 1990-х років була проблематика транскордонного супутникового мовлення та пов'язаної з ним кабельної ретрансляції. У Зеленій книзі «Телебачення без кордонів» 1984 року²⁶⁰ був утверджений намір створити загальноєвропейський ринок мовлення. Для досягнення цієї мети у 1989 році було прийнято Європейську конвенцію про транскордонне телебачення²⁶¹ та Директиву 89/552/ЕЕС про координацію деяких положень, встановлених законами, нормативними актами чи адміністративними актами держав-членів, щодо здійснення діяльності з телевізійного мовлення²⁶², які значною мірою сприяли забезпеченню переходу від національних ринків до спільного ринку телевізійного мовлення. Однак у зазначених актах не були вирішені питання, пов'язані з авторським правом і суміжними правами на об'єкти, що транслюються організаціями мовлення. Для усунення цієї прогалини було прийнято Директиву 93/83/ЕЕС про координацію певних правил щодо авторського права та суміжних прав, що застосовуються до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції²⁶³.

Директива 93/83/ЕЕС чітко окреслила сутність доведення до загального відома публіки через супутник як такого, що відбувається виключно в державі-члені під контролем та відповідальністю відповідної телерадіоорганізації. Це докорінно змінило існуючий раніше підхід, за якого вважалося, що супутникове мовлення вимагає отримання ліцензій від усіх суб'єктів авторського права і

²⁶⁰ European Commission. "Television without Frontiers", Green Paper, COM (84) 300 final, Brussels, 14 June 1984. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f8f1e8d2-d6b5-471d-b4b1-8a6026e70020> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁶¹ European Convention on Transfrontier Television, Strasbourg, 5.5.1989. URL: <https://rm.coe.int/168007b0d8> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁶² Council Directive 89/552/EEC of 3 October 1989 on the coordination of certain provisions laid down by Law, Regulation or Administrative Action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities. OJ L 298, 17.10.1989, p. 23–30 [No longer in force].

²⁶³ Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission. OJ L 248, 6.10.1993, p. 15–21.

суміжних прав в усіх країнах в межах зони дії супутника²⁶⁴. Як зазначив П. Б. Хугенхольц, «у деяких державах-членах суди визначили, що супутникове мовлення є обмеженою дією в усіх державах у зоні прийому (так званий «слід») супутника, що означає, що суб'єкти авторського права і/або суміжних прав в одній державі-члені зможуть блокувати супутникове мовлення, призначене для всієї Європи»²⁶⁵. Директива встановила інший порядок, за якого тлумачення доведення до загального відома публіки через супутник обмежене однією державою-членом, у якій організація мовлення здійснює введення сигналу в ланцюг зв'язку, що веде до супутника, тому відповідний дозвіл на використання творів та об'єктів суміжних прав має отримуватися лише у цій державі-члені на підставі її законодавства про авторське право і суміжні права.

Доведення до загального відома через супутник у Директиві 93/83/ЕЕС охоплює як непряму, так і пряму трансляцію. Згідно з роз'ясненням Суду ЄС у випадку непрямой трансляції телевізійних програм самі організації мовлення вводять сигнали, що несуть програму, у відповідний ланцюг комунікації, надаючи ці сигнали постачальнику супутникового пакету та уповноважуючи останнього вводити їх у висхідний канал супутникового зв'язку, однак організації мовлення мають право контролювати процес введення сигналів у комунікацію, що веде до супутника, і несуть за це відповідальність. Що стосується прямої трансляції телевізійних програм, то самі організації мовлення безпосередньо вводять сигнали, що несуть програми, у висхідний канал супутникового зв'язку, що тим більше означає, що вони мають право контролювати процес введення цих сигналів у відповідний зв'язок та несуть відповідальність за цей процес (*Airfield NV and Canal Digitaal BV v Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (Sabam) and Airfield NV v Agicoa Belgium BVBA*, п.п. 53–55²⁶⁶).

Також Директива 93/83/ЕЕС визначила поняття кабельної ретрансляції, яке було уточнене у 2019 році внаслідок прийняття Директиви (ЕУ) 2019/789, що встановлює правила здійснення авторського права і суміжних прав, які застосовуються до певних

²⁶⁴ Karnell G. A Refutation of the Bogsch Theory on Direct Satellite Broadcasting Rights. *International Business Lawyer*. 1990. Vol. 18. P. 263-266.

²⁶⁵ Hugenholtz P. B. SatCab revisited: the past, present and future of the Satellite and Cable Directive. *IRIS plus*. 2009. Vol. 8. P. 8.

²⁶⁶ Judgment of the Court of 13 October 2011 in joined cases C-431/09 and C-432/09, *Airfield NV and Canal Digitaal BV v Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (Sabam) and Airfield NV v Agicoa Belgium BVBA*, ECLI:EU:C:2011:648.

онлайн-трансляцій організації мовлення і ретрансляцій телевізійних і радіо програм²⁶⁷.

Директива 93/83/ЕЕС уперше встановила, що дозвіл кабельному оператору на кабельну ретрансляцію повинен надаватися виключно через організації колективного управління. Таке рішення істотно спростило діяльність кабельних операторів та усунуло ризик, що окремі суб'єкти авторського права і/або суміжних прав відмовлятимуть у наданні дозволу на кабельну ретрансляцію і у такий спосіб утруднюватимуть її. З метою сприяння процесу укладення таких договорів Директивою передбачено можливість залучення незалежного і неупередженого посередника (медіатора). У Директиві містяться й положення щодо заходів запобігання зловживанням в процесі переговорів, щоб не допустити випадків необґрунтованої відмови організації колективного управління від надання кабельному оператору дозволу на кабельну ретрансляцію або пропозицій укласти договір на необґрунтованих умовах.

У 2002 році Європейська Комісія оцінила стан практичного застосування Директиви 93/83/ЕЕС у державах-членах. Було виявлено розвиток практики поширення зашифрованих телевізійних каналів, які доступні лише за передплатою, коли продюсери продають свої програми організаціям мовлення за умови шифрування супутникових трансляцій, щоб гарантувати їх неможливість прийому за межами національних кордонів. Це шифрування дозволяє продюсерам домовлятися про продаж тих самих програм організаціям мовлення в інших державах-членах. При цьому якщо глядач, який знаходиться за межами держави-члена, в якій організовано трансляцію, готовий оплатити доступ до такого каналу, він часто отримує відмову, оскільки відповідна телерадіоорганізація не має авторського права на трансляцію у державі-члені цього глядача²⁶⁸. Це утворює внутрішні кордони у ринку послуг супутникового мовлення ЄС, що не дозволяє повноцінно реалізувати концепцію єдиного спільного ринку, а тому мета Директиви 93/83/ЕЕС була досягнута не повною мірою.

²⁶⁷ Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes, and amending Council Directive 93/83/EEC. OJ L 130, 17.5.2019, pp. 82–91.

²⁶⁸ Report from the European Commission on the application of Council Directive 93/83/EEC on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission, COM(2002) 430 final, Brussels, 26 July 2002. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52002DC0430> (дата звернення: 01.09.2025).

2.1.4. Строк охорони авторського права і суміжних прав

Питання строків чинності авторського права і суміжних прав гостро постало в ЄС через значні відмінності у встановленні цих строків у національних законодавствах. Бернська конвенція²⁶⁹, до якої, як зазначено вище, приєдналися усі держави-члени, закріпила мінімальний п'ятдесятирічний строк посмертної охорони авторського права, однак надала країнам Бернського Союзу можливість встановити довший строк охорони. Деякі держави-члени скористалися цією можливістю і збільшили тривалість майнових прав на твори, деякі інші держави-члени обмежилися її п'ятдесятирічним терміном. Строки правової охорони суміжних прав в рамках ЄС різнилися ще більше, оскільки, як проілюстровано вище, частина держав-членів не приєдналися до Римської конвенції²⁷⁰ і регулювали ці питання на власний розсуд. У перспективі це породжувало б численні випадки, коли у деяких державах-членах певний об'єкт ще охороняється і може використовуватися лише на підставі дозволу відповідного суб'єкта, в той час як в інших державах-членах цей об'єкт вже перейшов у суспільне надбання і може використовуватися вільно. Для цілей функціонування внутрішнього ринку такий стан справ був неприйнятним, тому з метою визначення єдиних строків чинності та єдиного порядку їхнього обчислення було прийнято Директиву 93/98/ ЕЕС про гармонізацію строку охорони авторського права та деяких суміжних прав²⁷¹.

Директива 93/98/ ЕЕС встановила загальний строк чинності авторського права тривалістю сімдесят років після смерті автора. Збільшення цього строку у порівнянні з тим, що встановлений Бернською конвенцією, було зумовлене зростанням рівня і тривалості життя в Європі, а тому п'ятдесятирічний термін посмертної охорони вже не задовольняв інтересам двох поколінь спадкоємців авторів. Двадцятирічний строк чинності суміжних прав, передбачений Римською конвенцією, був збільшений у Директиві до п'ятдесяти років від дати здійснення виконання, за-

²⁶⁹ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (as amended on September 28, 1979). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283698> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁷⁰ International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations. Done at Rome on October 26, 1961. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/international-convention-protection-performers-producers-phonograms-and-broadcasting-organizations> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁷¹ Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonizing the term of protection of copyright and certain related rights. OJ L 290, 24.11.1993, p. 9–13 [No longer in force].

пису фонограми, запису фільму, першої трансляції програми організації мовлення. Перебіг усіх встановлених Директивою строків розпочинається з першого січня року, який настає після відповідної події.

У грудні 1996 року було прийнято Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) про виконання і фонограми²⁷², яким було дещо змінено підхід до охорони прав виробників фонограм. Оскільки деякі фонограми оприлюднюються значно пізніше після здійснення їхнього запису, Договір ВОІВ встановив правило, за яким права виробників фонограм охороняються протягом п'ятдесяти років з моменту здійснення запису, однак якщо впродовж цього строку фонограма була правомірно опублікована, строк її охорони становить п'ятдесят років від дати першого правомірного опублікування. На виконання зобов'язань Союзу за зазначеним Договором ВОІВ прийнята у 2001 році Директива 2001/29/ЄС про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві²⁷³ внесла відповідні зміни до Директиви 93/98/ЄЕС. У 2006 році Директиву 93/98/ЄЕС було скасовано, а замість неї прийнято Директиву 2006/116/ЄС про строк охорони авторського права та деяких суміжних прав²⁷⁴, яка має той самий зміст з урахуванням зазначених змін.

Розрахунок строку правової охорони фонограм з моменту їхнього опублікування, що відповідно збільшує тривалість майнових суміжних прав на них, зазнав критики зі сторони європейських фахівців. Зокрема, в Інституті інновацій та конкуренції Макса Планка зауважили, що продовження терміну охорони не може бути виправданим з жодної точки зору і, будучи безумовно вигідним для музичної індустрії, може лише незначно принести користь виконавцям²⁷⁵. Враховуючи, що деякі фонограми

²⁷² WIPO Performances and Phonograms Treaty of December 20, 1996. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295477> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁷³ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 167, 22.6.2001, p. 10–19.

²⁷⁴ Directive 2006/116/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on the term of protection of copyright and certain related rights (codified version). OJ L 372, 27.12.2006, p. 12–18.

²⁷⁵ Hilty R., Kur A., Klass N., Geiger Ch., Peukert A., Drexler J., Katzenberger P. Comment by the Max Planck Institute on the Commission's Proposal for a Directive to Amend Directive 2006/116 EC of the European Parliament and Council Concerning the Term of Protection for Copyright and Related Rights. Max Planck Institute for Intellectual Property, Competition & Tax Law Research Paper Series No. 08-01. 2008. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1288620 (дата звернення: 01.09.2025).

переходитимуть у суспільне надбання пізніше, це могло розглядатися як певна перешкода у доступі суспільства до культури. Не дивлячись на це, строки чинності деяких майнових суміжних прав були ще раз збільшені, що відбулося вже не під впливом зобов'язань за міжнародним договором, а з власної ініціативи ЄС.

У 2011 було прийнято Директиву 2011/77/EU про внесення змін до Директиви 2006/116/ ЄС про строк охорони авторського права та деяких суміжних прав²⁷⁶. Основною новелою Директиви 2011/77/EU є збільшення строку чинності майнових суміжних прав виконавців і виробників фонограм у музичному секторі: якщо запис виконання у фонограмі правомірно опубліковано або правомірно доведено до загального відома публіки протягом п'ятидесяти років з дати фіксації запису, строк охорони суміжних прав становить сімдесят років від дати першої такої публікації або першого такого доведення до загального відома публіки, залежно від того, що настане раніше. Встановлення тривалішого строку охорони суміжних прав у сфері музичного шоу-бізнесу обґрунтовується тим, що виконавці часто починають професійну кар'єру у юному віці і п'ятидесятирічний строк охорони записів ранніх виконань може спливати ще за їхнього життя, внаслідок чого виконавці втрачають можливість отримувати винагороду за використання записів таких виконань. Тому Директива мала на меті захистити економічні інтереси виконавців, які повинні забезпечуватися принаймні протягом їхнього життя. Критики збільшення строків чинності майнових суміжних прав вважали, що найбільшу вигоду від цього отримають музичні видавництва, зокрема, ті, що мають права на звукозаписи великих хітів початку 1960-х років, включаючи записи Beatles та Rolling Stones, строки чинності прав на які саме добігали кінця²⁷⁷. Це зауваження є певною мірою справедливим з огляду на розподіл винагороди за використання фонограм, яка збирається і виплачується організаціями колективного управління, між виконавцями і музичними видавництвами. Проте виконавці також одержали можливість покращення свого фінансового становища за рахунок використання записів їхніх ранніх виконань.

²⁷⁶ Directive 2011/77/EU of the European Parliament and of the Council of 27 September 2011 amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights. OJ L 265, 11.10.2011, pp. 1–5.

²⁷⁷ Hugenholtz P. B. O No, Not Again: Term Extension. Kluwer Copyright Blog, April 6, 2011. URL: https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/o-no-not-again-term-extension/?_ga=2.138071152.1189708270.1526984174-224251759.1509283974 (дата звернення: 01.09.2025).

Іншою важливою причиною збільшення строку чинності майнових суміжних прав на виконання і фонограми був значний розрив між тривалістю охорони цих прав у ЄС та США. Американський музичний ринок, який є одним з основних у цій сфері, міг бути більш привабливим для європейських діячів шоу-бізнесу через те, що звукозаписи охороняються у США як об'єкти авторського права із загальним строком чинності прав протягом усього життя виконавця і сімдесяти років після його смерті (ст. ст. 101, 302 Закону США про авторське право²⁷⁸). Це могло сприяти орієнтуванню європейського музичного продукту на ринок США і, як наслідок, створювало ризик для європейської культури. Тому збільшення строку чинності майнових суміжних прав на виконання і фонограми було важливим аспектом європейської культурної політики.

Строки охорони суміжних прав аудіовізуальних виконавців та продюсерів фільмів Директивою 2011/77/EU продовжені не були. На момент прийняття Директиви не існувало переконливих доказів, які свідчили б про потребу збільшення цих строків, а подальші дослідження підтвердили більш обмежене використання аудіовізуальних виконань порівняно з музичними виконаннями. У дослідженні Європейської Комісії 2020 року зазначено, що строк комерційного використання фільмів в середньому становить десять років, оскільки найбільша частка доходів від використання фільмів отримується протягом перших п'яти-десять років після випуску фільму і лише окремі фільми здатні продовжувати генерувати доходи через двадцять років після їхнього випуску²⁷⁹. Європейська Аудіовізуальна Обсерваторія проаналізувала використання у 2014–2023 роках фільмів, які вийшли у повторний прокат щонайменше через десять років після їхнього виробництва. Було встановлено, що більшість таких фільмів виходять у повторний прокат під час фестивалів і не мають достатнього рівня комерціалізації. У 2023 році такі фільми переглянуло 1,5 % загальної кількості відвідувачів кінотеатрів. Кількість квитків, що продаються при повторному прокаті таких

²⁷⁸ Copyright Law of the United States (Title 17) and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code, December 2024. URL: <https://www.copyright.gov/title17/> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁷⁹ Commission Staff Working Document: Assessment of the possible need for an extension of the term of protection of rights of performers and producers in the audiovisual sector SWD(2020) 342 final, Brussels, 9.12.2020. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/staff-working-document-pursuant-reporting-obligation-laid-down-directive-201177eu-term-protection> (дата звернення: 01.09.2025).

фільмів, у середньому становить 1,2 % від кількості квитків, що були продані при першому прокаті фільму, і лише окремі фільми здатні залучити на повторний прокат таку ж кількість глядачів, як при першому прокаті, який відбувся десять і більше років тому²⁸⁰. Тобто, на відміну від фонограм з записами виконань музичних творів, які можуть продовжувати використовуватися через двадцять і навіть п'ятдесят років, більшість фільмів реалізують свій комерційний потенціал за короткий період часу після їхнього виробництва, а тому немає потреби збільшувати строк чинності майнових суміжних прав в аудіовізуальній сфері.

Директива 2011/77/EU також уточнила строк правової охорони музичних творів з текстом, який спливає через сімдесят років після смерті останнього з авторів (автор тексту пісні та композитор музичного твору), незалежно від того, чи позначені вони як співавтори, однак за умови, що обидва твори були спеціально створені для відповідного музичного твору зі словами. Інші положення Директиви 2011/77/EU торкнулися записів виконання не у фонограмі, права виконавця на розірвання договору з виробником фонограми, права виконавця на отримання винагороди від виробника фонограми.

У 2018 році на запит Комітету з правових питань Європейського Парламенту було проведено дослідження застосування Директиви 2011/77/EU, яке продемонструвало, що збільшення тривалості строків охорони прав виконавців і продюсерів у сфері музичного шоу-бізнесу було важливим, оскільки наблизило законодавство ЄС до законодавства інших ринків, зокрема американського²⁸¹. У звіті Європейської Комісії 2025 року зазначено, що різниця у строках охорони суміжних прав на виконання і фонограми між США та ЄС, яка існувала до прийняття Директиви, створювала ризик негативного впливу на культурне різноманіття музики в ЄС, зменшуючи стимули для створення музики на європейський смак через потенційно вищі доходи від ринку США. Тому виконавці і продюсери позитивно сприймають збільшення строку чинності майнових суміжних прав у музичному секторі,

²⁸⁰ European Audiovisual Observatory. Heritage films in cinemas: A 2014-2023 analysis. Gilles Fontaine, April 2025. URL: <https://rm.coe.int/heritage-films-in-cinemas-2014-2023-analysis-april-2025-g-fontaine/1680b558bc> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁸¹ Ramalho A., Lopez-Tarruella A. Implementation of the Directive 2011/77/EU: copy-right term of protection. 2018. P. 38. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604957/IPOL_STU\(2018\)604957_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604957/IPOL_STU(2018)604957_EN.pdf) (дата звернення: 01.09.2025).

хоча значного підвищення доходів від використання старіших фонограм встановлено не було²⁸².

Слід відмітити, що у 2015 році Європейський Парламент у своїй Резолюції закликав Комісію відмовитися від будь-якого подальшого продовження строків правової охорони у сфері авторського права і суміжних прав²⁸³ і після прийняття Директиви 2011/77/EU жодних змін у цьому контексті не відбулося. Враховуючи відсутність відповідних ініціатив на міжнародному рівні, строки чинності майнових авторських і суміжних прав у ЄС у найближчій перспективі залишатимуться в уже встановлених для них рамках.

2.1.5. Права охорона баз даних

Наприкінці 1980-х років електронні бази даних набули значної комерційної цінності на загальноєвропейському ринку інформаційних послуг. Роль баз даних, виражених у матеріальній формі, у зв'язку з цим стала менш важливою, однак вони також продовжували створюватися і використовуватися. Відмінність бази даних, у якій основне значення має інформаційна складова, від більш традиційних видів творів утруднювала розуміння, який режим правової охорони доцільно застосовувати до баз даних. На міжнародному рівні це питання було вирішене лише у 1994 році в Угоді про торговельні аспекти права інтелектуальної власності²⁸⁴, яка у ст. 10 встановила, що колекції даних або інших матеріалів, незалежно від того, чи придатна їхня форма для машинного зчитування, які через підбір або розташування їхнього вмісту є інтелектуальними творіннями, охороняються авторським правом як такі і ця охорона не поширюється на самі дані або матеріали. Надалі це положення було відтворене у ст. 5 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятого у грудні 1996 року²⁸⁵. Однак на рівні ЄС концепція

²⁸² Commission Staff Working Document: Report on the application of Directive 2011/77/EU amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights COM(2025) 364 final, Brussels, 7.7.2025. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52025DC0364> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁸³ European Parliament resolution of 9 July 2015 on the implementation of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (2014/2256(INI)). OJ C 265, 11.8.2017, pp. 121–129.

²⁸⁴ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, signed in Marrakesh, Morocco on 15 April 1994. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm (дата звернення: 01.09.2025).

²⁸⁵ WIPO Copyright Treaty of December 20, 1996. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295157> (дата звернення: 01.09.2025).

такої охорони баз даних була сформована ще у 1992 році²⁸⁶ і утверджена у 1996 році у Директиві 96/9/ЕС про правову охорону баз даних²⁸⁷.

Згідно з положеннями Директиви 96/9/ЕС база даних означає колекцію незалежних творів, даних або інших матеріалів, упорядкованих систематичним або методичним чином та доступних окремо електронними або іншими засобами. Правовій охороні можуть підлягати будь-які бази даних незалежно від того, яким чином здійснюється доступ до її складових: як роз'яснив Суд ЄС, терміну «база даних» у Директиві надано широку сферу застосування, не обтяжену міркуваннями формального, технічного чи матеріального характеру (*Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)*, п. 20²⁸⁸). Правова охорона не залежить від того, хто саме створив дані, включені у базу даних: автор бази даних, інша особа або особи чи частково автор бази даних і частково інша особа або особи (*Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)*, п. 25²⁸⁹). Крім того, на набуття правової охорони не впливає формат, у якому існували дані, що були включені у базу даних. Зокрема, у справі *Freistaat Bayern v Verlag Esterbauer GmbH* розглядалося питання, чи може бути базою даних колекція топографічних карт, які були відскановані для надання їм електронної форми. Згідно з висновком Суду ЄС аналоговий характер топографічних карт, який вимагав їхнього сканування за допомогою сканера для того, щоб їх можна було використовувати окремо за допомогою графічної програми, не перешкоджає визнанню такої колекції базою даних у значенні Директиви (п. 15²⁹⁰).

У правовій характеристиці бази даних визначальне значення мають її функції. Згідно з тлумаченням Суду ЄС класифікація як бази даних залежить, перш за все, від існування колекції «незалежних» матеріалів, тобто матеріалів, які можна відокремити один від одного без впливу на їхню інформативну, літературну,

²⁸⁶ Proposal for a Council Directive on the legal protection of databases, COM/92/24 final. OJ C 156, 23.6.1992, pp. 4–10.

²⁸⁷ Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases. OJ L 77, 27.3.1996, p. 20–28.

²⁸⁸ Judgment of the Court of 9 November 2004 in case C-444/02, *Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)*, ECLI:EU:C:2004:697.

²⁸⁹ Judgment of the Court of 9 November 2004 in case C-444/02, *Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)*, ECLI:EU:C:2004:697.

²⁹⁰ Judgment of the Court of 29 October 2015 in case C-490/14, *Freistaat Bayern v Verlag Esterbauer GmbH*, ECLI:EU:C:2015:735.

художню, музичну чи іншу цінність. Класифікація колекції як бази даних вимагає, щоб незалежні матеріали, що складають цю колекцію, були систематично або методично впорядковані та індивідуально доступні тим чи іншим чином. Тобто, колекція повинна міститися на фіксованій базі певного типу та включати технічні засоби, такі як електронні, електромагнітні або електрооптичні процеси, або інші засоби, такі як показчик, зміст або певний план чи метод класифікації, щоб дозволити пошук будь-якого незалежного матеріалу, що міститься в ній (*Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)*, п.п. 29, 30²⁹¹).

Авторсько-правова охорона гарантується, якщо вибір або розташування вмісту бази даних становить власний інтелектуальний твір автора, при цьому охорона бази даних не поширюється ні на її вміст, ні на комп'ютерну програму, що використовується для створення або функціонування бази даних. Директива визначає авторство бази даних, зміст майнових авторських прав на базу даних та винятки з цих прав.

Незалежно від авторського права розробнику бази даних, яка є результатом якісних та/або кількісних істотних інвестицій в отримання, перевірку або представлення вмісту, гарантується право *sui generis* запобігати вилученню та/або повторному використанню всього вмісту цієї бази даних або її істотної частини, оціненої якісно та/або кількісно. Під істотними інвестиціями Директива 96/9/ЕС має на увазі не лише фінансові ресурси, а й також час, зусилля та енергію, витрачені на створення бази даних.

У правотлумачній практиці Суду ЄС було визначено сутність інвестицій в отримання, перевірку або представлення вмісту бази даних. Інвестиції в отримання вмісту стосуються ресурсів, використаних для пошуку існуючих незалежних матеріалів та їхнього збору у базу даних. Вираз «інвестиції у перевірку вмісту» слід розуміти як такий, що стосується ресурсів, які використовуються з метою забезпечення достовірності інформації, що міститься в цій базі даних, для контролю точності матеріалів, зібраних під час створення бази даних та під час її використання. Інвестиції у представлення вмісту стосуються ресурсів, що використовуються для виконання базою даних функції обробки інформації, тобто тих, що використовуються для систематичного або методичного

²⁹¹ Judgment of the Court of 9 November 2004 in case C-444/02, *Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)*, ECLI:EU:C:2004:697.

впорядкування матеріалів, що містяться в цій базі даних, та організації індивідуального доступу до кожного з них (*Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)*, п.п. 40, 43²⁹²).

Для охорони бази даних правом *sui generis* інвестиції мають здійснюватися у створення бази даних як такої, а не самих даних. Так, у справі *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd* йшлося про базу даних ВНВ, яка використовується в індустрії кінних перегонів. Ця база даних містить великий обсяг інформації, наданої власниками коней, тренерами, організаторами кінних перегонів та іншими особами, про родоводи близько мільйона коней та «передстартову інформацію» про перегони: назву, місце та дату відповідних перегонів, дистанцію, на якій мають відбутися перегони, критерії участі в перегонах, дату, до якої мають бути отримані заявки, вступний внесок та суму коштів, яку іподром має внести до призового фонду перегонів. Важливою складовою бази даних є інформація про перелік коней, відібраних для участі у перегонах, підготовка якої вимагає значних інвестицій: внесенню коня у перелік учасників перегонів передують низка попередніх перевірок щодо особи, яка подає заявку, характеристик коня та класифікації коня, його власника та жокея. Однак Суд ЄС зауважив, що такі попередні перевірки проводяться на етапі створення списку для відповідних перегонів і тому є інвестиціями у створення даних, а не у перевірку вмісту бази даних. Тобто ресурси, використані для складання списку коней у перегонах та проведення перевірок у зв'язку з цим, не є інвестиціями в отримання та перевірку вмісту бази даних, в якій цей список відображається (п.п. 38–41²⁹³). Отже, право *sui generis* не призначене для охорони зусиль, спрямованих на створення інформації, яка включається у базу даних, та поширюється лише на інвестиції, здійснені безпосередньо у створення бази даних, включно з перевіркою складових бази даних та організації індивідуального доступу до цих складових.

Право *sui generis* вважається оригінальним європейським внеском у правову охорону баз даних²⁹⁴, хоча його практичне зна-

²⁹² Judgment of the Court of 9 November 2004 in case C-444/02, *Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)*, ECLI:EU:C:2004:697.

²⁹³ Judgment of the Court of 9 November 2004 in case C-203/02, *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd*, ECLI:EU:C:2004:695.

²⁹⁴ Dobrev A. The Database Directive in the Landscape of Modern Databases. *Facta Universitatis, Series: Law and Politics*. 2024. Vol. 22, No 2. P. 236.

чення досі не підтверджене. У 2018 році Європейська Комісія оцінила ефективність Директиви 96/9/ЕС і зазначила, що право *sui generis* продовжує не мати доведеного впливу на загальне виробництво баз даних у Європі, а також на конкурентоспроможність індустрії баз даних ЄС²⁹⁵. До сьогодні інформації про застосування права *sui generis* та його значення для індустрії баз даних ЄС немає.

Понад 20 років Директива 96/9/ЕС діяла у її первинній редакції і була уточнена лише у 2019 році у зв'язку з прийняттям Директиви (ЕУ) 2019/790 про авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку²⁹⁶. Зміни до Директиви 96/9/ЕС торкнулися винятків з майнових авторських прав на базу даних та права *sui generis* щодо використання бази даних з метою ілюстрації для навчання або наукових досліджень. В усьому іншому змістовна сутність режиму правової охорони бази даних залишається незмінною.

2.1.6. Авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій для обробки та передання інформації, зростання економічного значення інформаційних послуг та сфер діяльності, пов'язаних з їхнім наданням, заклали передумови для формування концепції інформаційного суспільства, у якому, як одноставно визнається у доктрині, найважливішим ресурсом виступають знання та інформація²⁹⁷. Широке поширення нових технологій та доступність мережі Інтернет значною мірою вплинули на сферу авторського права і суміжних прав. Певна частина творів почала створюватися в електронній (цифровій формі), а твори та об'єкти суміжних прав, виражені в іншій формі, почали оцифровуватися. Можливості використання цифрових форматів творів і об'єктів суміжних прав реалізувалися не лише у площині правовірної по-

²⁹⁵ Commission Staff Working Document: Executive Summary of the Evaluation of Directive 96/9/EC on the Legal Protection of Databases, SWD (2018) 147 final. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/staff-working-document-and-executive-summary-evaluation-directive-969ec-legal-protection-databases> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁹⁶ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 92–125.

²⁹⁷ Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті європейської інтеграції: концептуальні засади: монографія / за наук. ред. О. П. Орлюк. Київ: Лаурит-Поліграф, 2010. С. 178–179.

ведінки, а й дали поштовх для розвитку нових форм піратства та інших порушень.

У 1996 році під егідою Всесвітньої організації інтелектуальної власності було прийнято Договір про авторське право²⁹⁸ та Договір про виконання і фонограми²⁹⁹ (так звані Інтернет-договори), спрямовані на посилення гарантій охорони і захисту творів, виконань і фонограм в умовах технологічного розвитку. На рівні ЄС такі гарантії не були встановлені безпосередньо, хоча про необхідність реагування на нові технологічні реалії згадувалося ще у Зеленій книзі про авторське право та виклики технологій 1988 року³⁰⁰ та пізніше у Зеленій книзі про авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві 1995 року³⁰¹. У 2000 році ЄС приєднався до зазначених Договорів³⁰², що зумовило для нього зобов'язання забезпечити відповідність законодавства ЄС положенням цих Договорів. Серед інших важливих завдань, що постали перед ЄС, дослідники виділяють посилення захисту інтелектуальної власності у нових технологічних умовах; зменшення існуючих розбіжностей між національними законодавствами у частині базових категорій авторського права, обсягу права на відтворення, доведення до загального відома публіки, розповсюдження, а також винятків з майнових прав; забезпечення належного рівня винагороди та компенсації авторам і виконавцям³⁰³. Спроба вирішення цих завдань була здійснена у Директиві 2001/29/ЄС про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві³⁰⁴.

²⁹⁸ WIPO Copyright Treaty of December 20, 1996. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295157> (дата звернення: 01.09.2025).

²⁹⁹ WIPO Performances and Phonograms Treaty of December 20, 1996. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295477> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁰⁰ Commission of the European Communities, Green Paper on copyright and the challenge of technology — Copyright issues requiring immediate action, COM (88) 172 final. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f075fcc5-0c3d-11e4-a7d0-01aa75ed71a1> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁰¹ European Commission, Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society, Brussels, 19.07.1995, COM(95) 382 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51995DC0382> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁰² Council Decision 2000/278/EC of 16 March 2000 on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty. OJ L 89, 11.4.2000, p. 6–7.

³⁰³ Renda A., Simonelli F., Mazziotti G., Bolognini A., Luchetta G. The Implementation, Application and Effects of the EU Directive on Copyright in the Information Society. CEPS Special Report No. 120. 19 November 2015. URL: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/implementation-application-and-effects-eu-directive-copyright-information-society/> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁰⁴ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 167, 22.6.2001, p. 10–19.

Директива 2001/29/ЄС передбачає право на відтворення творів і об'єктів суміжних прав: пряме чи непряме, тимчасове чи постійне, здійснене будь-якими засобами та в будь-якій формі, як повністю, так і частково. Відтворення не допускає будь-якої зміни в об'єкті, що відтворюється, натомість зміна об'єкта, а при частковому використанні — частини об'єкта може не підпадати під поняття відтворення. Так, у справі *Pelham GmbH and Others v Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben* Суд ЄС відзначив, що виключне право виробника фонограм дозволяє йому перешкоджати іншій особі використовувати звуковий зразок, навіть дуже короткий, його фонограми з метою включення цього зразка до іншої фонограми, якщо тільки цей зразок не включено до фонограми у зміненій формі, не впізнаній на слух. Техніка семплінгу, яка полягає у взятті користувачем семпла з фонограми, найчастіше за допомогою електронного обладнання, та використанні семпла для створення нового твору, є формою художнього вираження, яка охоплюється свободою творчості. Покладаючись на цю свободу, користувач звукового зразка, створюючи новий твір, може вирішити змінити семпл, взятий з фонограми, до такої міри, що цей семпл буде невпізнаним на слух в цьому новому творі. Семпл, взятий з фонограми та використаний у новому творі у зміненій формі, невпізнаваний для слуху, для цілей окремого художнього твору, не становить відтворення цієї фонограми у значенні Директиви 2001/29 (п.п. 35–37, 39³⁰⁵).

Директива 2001/29/ЄС охороняє право на публічне сповіщення творів і доведення до загального відома публіки об'єктів суміжних прав. Згідно з тлумаченням Суду ЄС, поняття «публіка» стосується невизначеної кількості потенційних реципієнтів і, крім того, має на увазі досить велику кількість осіб (*Nils Svensson and Others v Retriever Sverige AB*, п. 21³⁰⁶). Акт публічного сповіщення потребує, щоб твір був доступний для публіки таким чином, щоб особи, які утворюють цю публіку, могли отримати до нього доступ, незалежно від того, чи скористалися вони цією можливістю (*Stichting Brein v Ziggo BV and XS4All Internet BV*, п. 31³⁰⁷). Згідно з положенням ч. 3 ст. 3 Директиви право на публічне сповіщення творів і доведення

³⁰⁵ Judgment of the Court of 29 July 2019 in case C-476/17, *Pelham GmbH and Others v Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben*, ECLI:EU:C:2019:624.

³⁰⁶ Judgment of the Court of 13 February 2014 in case C-466/12, *Nils Svensson and Others v Retriever Sverige AB*, ECLI:EU:C:2014:76.

³⁰⁷ Judgment of the Court of 14 June 2017 in case C-610/15, *Stichting Brein v Ziggo BV and XS4All Internet BV*, ECLI:EU:C:2017:456.

до загального відома публіки об'єктів суміжних прав не вичерпуються будь-яким актом публічного сповіщення або доведення до загального відома публіки.

Право на розповсюдження у Директиві 2001/29/ЕС охоплює будь-які форми пропонування публіці творів або їхніх копій. Вичерпання цього права відбувається, коли перший продаж або інша передача права власності на твір чи його копію у Співтоваристві здійснюється суб'єктом авторського права або за його згодою. Суд ЄС охарактеризував вичерпання права на розповсюдження як таке, що має відповідати двом умовам: по-перше, оригінал твору або його копії повинні бути розміщені на ринку суб'єктом права або за його згодою, і, по-друге, вони повинні бути розміщені на ринку Співтовариства (*Laserdisken ApS v Kulturministeriet*, п. 21³⁰⁸). Вичерпання права не відбувається, коли перший продаж має місце за межами Співтовариства та при наданні онлайн послуг.

Директивою 2001/29/ЕС було введено один обов'язковий виняток з майнових авторських і суміжних прав щодо тимчасових дій з відтворення, які є невід'ємною складовою технологічного процесу, єдиною метою яких є забезпечення передання об'єкта посередником у мережі між третіми особами або правомірне використання твору і які не мають самостійного економічного значення. Також Директива запропонувала перелік з дев'ятнадцяти інших винятків, які можуть встановлюватися у національних законодавствах на розсуд держав-членів. У європейській доктрині зауважено, що на початковому етапі розробки Директиви існувала мета передбачити мінімальну необхідну кількість випадків вільного використання творів і об'єктів суміжних прав³⁰⁹. Однак зі змісту Директиви слідує, що ця мета не була досягнута, що зумовлюється прагненням держав-членів зберегти ті винятки, які вже існували у національних законодавствах. Як зазначено у зв'язку з цим, «декілька винятків, включених у Директиви, були запроваджені на прохання окремих держав-членів, оскільки вже існували у їхніх національних законодавствах»³¹⁰. Крім того, Директива дозволяє державам-членам застосовувати й інші ви-

³⁰⁸ Judgment of the Court of 12 September 2006 in case C-479/04, *Laserdisken ApS v Kulturministeriet*, ECLI:EU:C:2006:549.

³⁰⁹ Hugenholtz P. B. Why the Copyright Directive is Unimportant, and Possibly Invalid. *European Intellectual Property Review*. 2000. Vol. 11. P. 501–502.

³¹⁰ Strowel A., Daems E. The Implementation of the 2001/29/EC Copyright Directive in Belgium and the Netherlands. *Computer und Recht International*. 2001. No. 6. P. 129.

нятки, якщо вони вже існують у національному законодавстві і обмежуються аналого-вим використанням, яке не впливає на вільний рух товарів і послуг на внутрішньому ринку, а також не впливає на застосування передбачених Директивою винятків. Важливо відмітити, що положення щодо винятків у Директиві не завжди супроводжуються інформацією про види творів, які можуть вільно використовуватися певним чином, обсяг і мету їхнього використання, а тому фактично визначення умов застосування багатьох винятків також покладається на держави-члени. Внаслідок цього сфера винятків з майнових авторських і суміжних прав не гармонізована в ЄС, оскільки по суті мають місце індивідуально визначені національні переліки винятків з майнових авторських і суміжних прав, а винятки, що збігаються у різних державах-членах, можуть мати різні умови застосування.

Необхідність забезпечення гарантій дотримання авторського права і суміжних прав у цифровому середовищі відображена у Директиві 2001/29/ЄС у вигляді положень, присвячених зобов'язанням щодо технологічних заходів захисту. Директива визначає поняття таких заходів, при цьому надає їм дуже широке тлумачення. Як зауважив Суд ЄС, це включає застосування процесу контролю доступу або захисту, такого як шифрування, скремблювання або інше перетворення твору чи іншого об'єкта, або механізму контролю копіювання, якщо їхньою метою яких є запобігання або припинення дій, не дозволених відповідним суб'єктом (*Nintendo Co. Ltd and Others v PC Box Srl and 9Net Srl.*, п.п. 27, 31³¹¹). Такий підхід є виправданим, оскільки різні види творів і об'єктів суміжних прав можуть потребувати вжиття різних заходів для захисту від неправомірного відтворення або іншого недозволеного використання. Водночас норми Директиви про зобов'язання щодо технологічних заходів і забезпечення належного правового захисту у цьому контексті сформульовані дуже узагальнено, що фактично делегує вирішення питань про вид та специфіку відповідальність за обхід технологічних заходів захисту національним законодавчим органам.

У Директиві 2001/29/ЄС також передбачено зобов'язання щодо інформації про управління правами, а саме, забезпечення належного правового захисту на випадок видалення або зміни будь-якої електронної інформації про управління правами, а також

³¹¹ Judgment of the Court of 23 January 2014 in case C-355/12, *Nintendo Co. Ltd and Others v PC Box Srl and 9Net Srl.*, ECLI:EU:C:2014:25.

розповсюдження, імпорту для розповсюдження, публічне сповіщення, доведення до загального відома публіки об'єктів авторського права і суміжних прав, з яких електронну інформацію про управління правами було видалено або змінено без дозволу. Визначення способів і засобів протидії неправомірним маніпуляціям з електронною інформацією про управління правами покладається на держав-членів.

Наразі Директива 2001/29/ЄС діє у консолідованій версії з незначними уточненнями, внесеними Директивою (ЄУ) 2019/790 про авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку³¹². Уточнення стосуються двох необов'язкових винятків з майнових авторських і суміжних прав: щодо відтворення, здійснюваного загальнодоступними бібліотеками, навчальними закладами, музеями або архівами та щодо використання з метою ілюстрації для навчання або наукових досліджень. Уточнення не змінюють ці винятки по суті і були впроваджені для забезпечення безперешкодного застосування винятків, передбачених Директивою (ЄУ) 2019/790. Усі інші положення Директиви 2001/29/ЄС зберігають свою первинну редакцію, попри те, що здатність Директиви гармонізувати охоплені нею аспекти та ступінь досягнення інших передбачених нею цілей одержали негативну оцінку від європейських фахівців.

У 2012 році на запит Європейської Комісії було проведено дослідження застосування Директиви 2001/29/ЄС та її впливу на законодавства держав-членів, у якому зроблено висновок, що право на відтворення і право на доведення до загального відома публіки мають задовільний рівень фактичної гармонізації законодавства в державах-членах, в той час як винятки з майнових авторських і суміжних прав залишаються не гармонізованими. Крім того, неоднозначність і недостатня визначеність положень Директиви у частині зобов'язань щодо технологічних заходів захисту призвела до впровадження у державах-членах різних процедур в рамках як цивільного, так і кримінального законодавства³¹³. Інше дослідження, проведене

³¹² Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 92–125.

³¹³ Guibault L., Westkamp G., Rieber-Mohn T. Study on the Implementation and Effect in Member States' Laws of Directive 2001/29/EC on the Harmonisation of Certain Aspects of Copyright and Related Rights in the Information Society. 2012. *Institute for Information Law Research Paper* No. 2012–23. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2006358 (дата звернення: 01.09.2025).

у 2015 році, продемонструвало, що Директива 2001/29/ЄС та пов'язане з нею законодавство обмежені з точки зору їхнього загального позитивного впливу на промисловість та споживачів і не мають загальної ефективності, а досягнутою можна вважати лише одну мету Директиви — узгодження законодавства ЄС у сфері авторського права і суміжних прав з нормами міжнародного права. Що стосується інших цілей, зокрема, забезпечення належного рівня винагороди та компенсації для авторів та виконавців, Директива не впровадила можливих засобів досягнення цієї мети³¹⁴.

Не дивлячись на справедливі критичні зауваження, відповідні норми Директиви не були змінені. Цікаво відмітити, що хоча у преамбулі Резолюції Європейського Парламенту від 9 липня 2015 року щодо імплементації Директиви 2001/29/ЄС³¹⁵ зазначено, що перегляд Директиви 2001/29/ЄС має ключове значення для сприяння творчості та інноваціям, культурному розмаїттю, економічному зростанню, конкурентоспроможності, єдиному цифровому ринку та доступу до знань і інформації, а також забезпечує авторам літературних і художніх творів належне визнання та захист їхніх прав, перегляд Директиви як такої не відбувся. А тому, хоча Директива 2001/29/ЄС вважається однією з найважливіших, вона продовжує існувати у тому вигляді, який не дозволяє повністю вирішити більшість поставлених перед нею завдань.

2.1.7. Право слідування

Право слідування як право автора твору мистецтва та його спадкоємців на отримання частки від ціни кожного продажу твору, здійсненого після першого відчуження цього твору автором, передбачене у ст. 14*ter* Бернської конвенції³¹⁶. Конвенція не визначає розмір частки, що має виплачуватися автору, і порядок

³¹⁴ Renda A., Simonelli F., Mazziotti G., Bolognini A., Luchetta G. The Implementation, Application and Effects of the EU Directive on Copyright in the Information Society. CEPS Special Report No. 120. 19 November 2015. URL: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/implementation-application-and-effects-eu-directive-copyright-information-society/> (дата звернення: 01.09.2025).

³¹⁵ European Parliament resolution of 9 July 2015 on the implementation of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (2014/2256(INI)). OJ C 265, 11.8.2017, pp. 121–129.

³¹⁶ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (as amended on September 28, 1979). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283698> (дата звернення: 01.09.2025).

її виплати, покладаючи вирішення цих питань на національні законодавства. Згідно з конвенцією, виплата такої частки здійснюється на умовах, встановлених законодавством країни, у якій має місце запит на виплату частки, тобто, у якій відбувся продаж твору. Право слідування загалом не є обов'язковим для країн Бернського Союзу і застосовується за умови його одночасного гарантування країною походження автора та країною, у якій мав місце продаж твору. Маючи свободу розсуду, деякі держави-члени ЄС не впровадили право слідування, а інші встановили різні умови його реалізації. Це позначилося на функціонуванні арт-ринку ЄС і його конкурентному середовищі, оскільки продавцям творів було вигідніше здійснювати продаж у країнах, які не охороняють право слідування і, відповідно, не виплачувати частку від суми продажу автору або його спадкоємцям. Директива 2001/84/ЄС про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва³¹⁷ була прийнята з метою гармонізації положень, що стосуються права слідування, тією мірою, наскільки це необхідно для усунення існуючого негативного впливу на внутрішній ринок. Крім того, метою Директиви стало усунення дисбалансу у становищі авторів творів мистецтва з різних держав-членів через неоднакові можливості задоволення їхніх економічних інтересів.

Директива 2001/84/ЄС визначила сутність права слідування як невідчужуваного права автора, від якого не можна відмовитися і яке діє протягом всього строку чинності майнових прав на твір. Після смерті автора частка від суми продажу твору виплачується особам, які мають на це право, — спадкоємцям та іншим правонаступникам. Директива не уточнює, чи охоплює коло спадкоємців тих, що успадкували майнові авторські права на твір за заповітом, чи стосується тільки спадкоємців за законом. Згідно з роз'ясненням Суду ЄС законодавець ЄС не вважав за доцільне вживати заходів щодо спадкового права держав-членів, залишаючи таким чином кожній державі-члену завдання визначити категорії осіб, яких згідно з національним законодавством можна вважати спадкоємцями (*Fundación Gala-Salvador Dalí and Visual Entidad de Gestión de Artistas Plásticos (VEGAP) v Société des auteurs dans les arts graphiques et plastiques (ADAGP) and Others*,

³¹⁷ Directive 2001/84/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the resale right for the benefit of the author of an original work of art. OJ L 272, 13.10.2001, p. 32–36.

п. 32³¹⁸). У преамбулі Директиви наголошено на відсутності потреби гармонізувати кожне положення законодавства держав-членів щодо права слідування і доцільності обмеження гармонізації тими національними положеннями, які мають найбільший безпосередній вплив на функціонування внутрішнього ринку, залишаючи якомога більше можливостей для національних рішень. Визначення кола спадкоємців у контексті застосування права слідування є саме тим питанням, у якому держави-члени мають вільний розсуд.

До творів, автори яких можуть претендувати на отримання частки від їхнього продажу, Директивою 2001/84/ЕС віднесено твори графічного або пластичного мистецтва, такі як картини, колажі, картини, малюнки, гравюри, друковані відбитки, літографії, скульптури, гобелени, кераміка, скляні вироби та фотографії, за умови, що вони створені самим художником або є копіями, що були виготовлені обмеженою кількістю самим художником або за його дорученням. На відміну від Бернської конвенції, яка поширює право слідування на оригінали рукописів літературних творів та нотних записів музичних творів, у преамбулі Директиви такі рукописи виключені із сфери застосування зазначеного права.

Згідно з положеннями Директиви 2001/84/ЕС право слідування застосовується до всіх операцій з перепродажу, у яких як продавці, покупці або посередники беруть участь професійні діячі арт-ринку, такі як аукціонні зали, художні галереї та загалом будь-які арт-дилери. Безпосередній продаж твору, наприклад, одним колекціонером іншому колекціонеру, не є підставою для виплати автору або його спадкоємцям частки від суми продажу твору. У преамбулі Директиви підкреслено, що право слідування не повинно поширюватися на дії з перепродажу творів приватними особами музеям, які не мають на меті отримання прибутку та є відкритими для публіки. Крім того, Директивою визначено, що право слідування не застосовується, якщо продавець придбав твір безпосередньо від автора менш ніж за три роки до перепродажу і якщо ціна перепродажу не перевищує 10 000 євро.

У Директиві 2001/84/ЕС встановлено розміри ставок у вигляді відсотків від ціни продажу твору, які диференціюються в залежно-

³¹⁸ Judgment of the Court of 15 April 2010 in case C-518/08, *Fundación Gala-Salvador Dalí and Visual Entidad de Gestión de Artistas Plásticos (VEGAP) v Société des auteurs dans les arts graphiques et plastiques (ADAGP) and Others*, ECLI:EU:C:2010:191.

сті від ціни продажу твору. Директива передбачає максимальний ліміт суми, яка підлягає виплаті автору чи його спадкоємцям, в обсязі 12 500 євро, незалежно від того, що фактичний відсоток від ціни продажу твору може становити більшу суму.

Виплата частки від ціни продажу твору мистецтва покладається Директивою 2001/84/ЄС на продавця твору, однак державам-членам надається можливість передбачити, що певний професійний діяч арт-ринку, окрім продавця, який може бути як фізичною, так і юридичною особою, несе одноосібну відповідальність або спільну з продавцем відповідальність за виплату частки. Як зауважив з цього приводу Суд ЄС, це не перешкоджає особі, яка за національним законодавством зобов'язана сплачувати частку від ціни перепродажу твору мистецтва, незалежно від того, чи є це продавець або фахівець арт-ринку, який бере участь в операції, домовлятися з будь-якою іншою особою, включаючи покупця, про те, що ця інша особа остаточно нестиме, повністю або частково, витрати на виплату цієї частки, за умови, що така договірна домовленість не впливає на зобов'язання та відповідальність особи, яка зобов'язана виплатити цю частку, перед автором (*Christie's France SNC v Syndicat national des antiquaires*, п. 33³¹⁹).

Для забезпечення отримання виплати автором або його спадкоємцями Директива 2001/84/ЄС надає їм право протягом трьох років з моменту перепродажу твору вимагати від будь-якого фахівця арт-ринку надання будь-якої інформації, яка може бути необхідною для забезпечення виплати частки від ціни продажу твору. У доктрині вважається, що заінтересована особа повинна довести факт операції з продажу твору, перш ніж вона зможе скористатися своїм правом на отримання інформації щодо цієї операції. На думку М. Веллера, «законодавство держави-члена, яке надає право отримувати загальну інформацію від будь-якого посередника на ринку мистецтва про те, чи взагалі відбулися відповідні операції, порушує Директиву в її меті повної гармонізації права слідування»³²⁰. Однак сама Директива не обмежує зміст інформації, яка може міститися у запиті, а у національних законодавствах держав-членів здебільшого йдеться про «будь-яку інформацію» без уточнення, чи повинна особа, яка звертається із

³¹⁹ Judgment of the Court of 26 February 2015 in case C-41/14, *Christie's France SNC v Syndicat national des antiquaires*, ECLI:EU:C:2015:119.

³²⁰ Weller M. *The Applicable Law in Cross-Border Resales of Works of Art under Directive 2001/84/EC. Kunstrechtsspiegel*. 2007. No. 1. P. 14.

запитом, навести дані про факт перепродажу твору або чи може така особа подати запит щодо того, чи мав місце перепродаж твору (див., наприклад, ч. 4 ст. 26 Закону Німеччини про авторське право і суміжні права³²¹, ч. 8 ст. 35 Закону Хорватії про авторське право і суміжні права³²², ч. 6 ст. 24 Закону Чеської Республіки про авторське право і суміжні права³²³).

За майже чверть століття з моменту прийняття Директиви 2001/84/ЄС зміни до неї не вносилися. У 2012 році було підготовлено звіт про транспозицію і застосування Директиви, у якому констатується відсутність негативного впливу права слідування на арт-ринок³²⁴. Директива 2001/84/ЄС досягла усіх поставлених перед нею цілей і сприяла нормалізації конкуренції на арт-ринку ЄС.

2.1.8. Захист прав інтелектуальної власності

У системі *acquis* у сфері авторського права і суміжних прав Директива 2004/48/ЄС про захист прав інтелектуальної власності³²⁵ є єдиною, яка стосується права інтелектуальної власності загалом. Метою Директиви є забезпечення високого, еквівалентного та однорідного рівня захисту від порушень на внутрішньому ринку. Для досягнення цієї мети Директива запропонувала низку заходів, які вже існували у національних законодавствах окремих держав-членів і оцінювалися як корисні та ефективні, тобто, підхід Директиви ґрунтується на використанні найкращих практик.

Директива 2004/48/ЄС застосовується без шкоди положенням національних законодавств, які встановлюють заходи і заходи, більш сприятливі для суб'єктів права інтелектуальної власності (ч. 1 ст. 2). Як резюмував Суд ЄС, Директива встановлює мінімальний стандарт захисту прав інтелектуальної влас-

³²¹ Germany Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz, das zuletzt durch des Gesetzes vom 23. Juni 2021 geändert worden ist). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21825> (дата звернення: 01.09.2025).

³²² Croatia Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima NN 111/2021 (14.10.2021.). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/20583> (дата звернення: 01.09.2025).

³²³ Czech Republic Zákon č. 121/2000 Sb., ze dne 7. dubna 2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) (ve znění zákona č. 429/2022 Sb.). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/22298> (дата звернення: 01.09.2025).

³²⁴ European Parliament resolution of 20 November 2012 on the Report on the Implementation and Effect of the Resale Right Directive (2001/84/EC) (2012/2038(INI)). OJ C 419, 16.12.2015, pp. 17–19.

³²⁵ Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. OJ L 157, 30.4.2004, p. 45–86.

ності і не забороняє державам-членам встановлювати заходи, що забезпечують вищий ступінь захисту (*Jørn Hansson v Jungpflanzen Grünewald GmbH*, п.п. 36, 40³²⁶). Проте держави-члени не можуть передбачати заходи, які захищають менше, зокрема обмежити застосування заходів, передбачених Директивою, певними видами порушень, оскільки з формулювання ч. 1 ст. 2 Директиви слідує, що вона охоплює будь-які порушення прав інтелектуальної власності, передбачені законодавством Співтовариства та/або національним законодавством відповідної держави-члена (*Perfumesco.pl sp. z o.o., sp. k. v Procter & Gamble International Operations SA*, п. 48³²⁷).

Права інтелектуальної власності, які підлягають захисту згідно з Директивою 2004/48/ЕС, чітко у ній не визначені. У ст. 1 зазначено, що термін «права інтелектуальної власності» включає права промислової власності, у ст. 5 згадуються авторське право і суміжні права, однак у більшості інших норм Директиви йдеться про порушення прав інтелектуальної власності загалом. Такий рівень конкретизації виявився недостатнім для того, щоб держави-члени мали вичерпне уявлення про сферу застосування Директиви. У зв'язку з цим у 2005 році Європейська Комісія зробила заяву про те, що Директива поширюється щонайменше на такі сфери:

- авторське право;
- суміжні права;
- право *sui generis* розробника бази даних;
- права автора компонування напівпровідникового виробу;
- права на торговельну марку;
- права на дизайн;
- патентні права, включно з тими, що походять з додаткових сертифікатів охорони;
- географічні зазначення;
- права на корисну модель;
- права на сорт рослин;
- комерційні найменування, якщо вони охороняються відповідним національним законодавством³²⁸.

³²⁶ Judgment of the Court of 9 June 2016 in case C-481/14, *Jørn Hansson v Jungpflanzen Grünewald GmbH*, ECLI:EU:C:2016:419.

³²⁷ Judgment of the Court of 13 October 2022 in case C-355/21, *Perfumesco.pl sp. z o.o., sp. k. v Procter & Gamble International Operations SA*, ECLI:EU:C:2022:791.

³²⁸ Statement by the Commission concerning Article 2 of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council on the enforcement of intellectual property rights. OJ L 94, 13.4.2005, pp. 37–37.

Застосування передбачених Директивою заходів засновується на принципі пропорційності: заходи, процедури та засоби правового захисту повинні бути ефективними, пропорційними та стримуючими і мають застосовуватися таким чином, щоб уникнути створення бар'єрів для законної торгівлі та забезпечити гарантії від зловживання ними. Заходи захисту мають відповідати сутності порушення та його наслідкам.

Коло осіб, які мають право вимагати застосування заходів, процедур та засобів правового захисту, у ст. 4 Директиви 2004/48/ЄС охоплює не лише суб'єктів відповідних прав інтелектуальної власності, а й також, у дозволених чинним законодавством межах, ліцензіатів, органи, відповідальні за колективне управління, які визнаються такими, що мають право представляти суб'єктів прав інтелектуальної власності, та професійні організації, які визнаються такими, що мають право представляти суб'єктів прав інтелектуальної власності. Згідно з роз'ясненням Суду ЄС посилання у цій нормі на чинне законодавство може означати як національне законодавство, так і законодавство ЄС, залежно від обставин (*Coöperatieve Vereniging SNB-REACT U.A. v Deepak Mehta*, п. 31³²⁹). Крім того, застосування передбачених Директивою заходів, процедур та засобів правового захисту може вимагати й інша особа за наявності передбачених законом підстав: Суд ЄС підкреслив, що якщо суб'єкт права інтелектуальної власності вирішив передати право вимоги відшкодування збитків спеціалізованому підприємству, яке не використовує відповідний охоронюваний об'єкт, воно не повинно зазнавати менш сприятливого ставлення, ніж суб'єкт права інтелектуальної власності, який вирішив би самостійно захищати ці права (*Mircom International Content Management & Consulting (M.I.C.M.) Limited v Telenet BVBA*, п. 77³³⁰).

Директива 2004/48/ЄС передбачає заходи з витребування і забезпечення доказів, які мають встановлюватися у національних законодавствах з метою збереження доказової інформації та отримання доступу до неї. Крім того, відповідно до ст. 8 Директиви, коли товари і послуги порушують право інтелектуальної власності у комерційних масштабах, у провадженні щодо такого порушення у відповідь на обґрунтований та про-

³²⁹ Judgment of the Court of 7 August 2018 in case C-521/17, *Coöperatieve Vereniging SNB-REACT U.A. v Deepak Mehta*, ECLI:EU:C:2018:639.

³³⁰ Judgment of the Court of 17 June 2021 in case C-597/19, *Mircom International Content Management & Consulting (M.I.C.M.) Limited v Telenet BVBA*, ECLI:EU:C:2021:492.

порційний запит позивача компетентні судові органи повинні мати можливість зобов'язати порушника та/або будь-яку іншу особу, яка володіє такими товарами, або використовує такі послуги, або надає такі послуги, або задіяна у виробництві або розповсюдженні таких товарів і послуг, надати інформацію про виробників, постачальників, дистриб'юторів та інших попередніх власників товарів або послуг, а також передбачуваних оптових та роздрібних продавців, їхні адреси та обсяги виготовленої, поставленої, отриманої або замовленої продукції, а також ціну відповідних товарів чи послуг. Можливість отримання такої інформації не обмежується провадженням, у якому безпосередньо розглядається спір і встановлюється факт порушення права інтелектуальної власності. По-перше, як визначив Суд ЄС, отримання такої інформації може здійснюватися в рамках окремої процедури, що передує пред'явленню позову, що дозволяє заявнику з'ясувати, чи є підстави ініціювати судовий процес проти ймовірних порушників і чи буде він ефективним (*TB v Castorama Polska Sp. z o.o. and 'Knor' Sp. z o.o.*, п. 42³³¹). По-друге, Суд ЄС дійшов висновку, що застосування ст. 8 Директиви може мати місце в окремих провадженнях, розпочатих після остаточного завершення провадження, в якому було встановлено факт порушення права інтелектуальної власності, зокрема, з огляду на те, що суб'єкт права інтелектуальної власності може дізнатися про масштаби порушення свого права лише після остаточного завершення цього провадження (*NEW WAVE CZ, a.s. v ALLTOYS, spol. s r. o.*, п.п. 20, 26³³²).

Директива 2004/48/ЄС містить положення про тимчасові і запобіжні заходи, коригувальні заходи, як-от відкликання товарів, які порушують право інтелектуальної власності, з каналів торгівлі, а також судову заборону, спрямовану на заборону продовження порушення. Такі заходи можуть вживатися до вирішення справи по суті як щодо порушника, так і щодо посередника, послуги якого використовуються для порушення права інтелектуальної власності. Замість застосування цих заходів держави-члени можуть передбачити альтернативні заходи, такі як виплата потерпілій стороні компенсації.

³³¹ Judgment of the Court of 27 April 2023 in case C-628/21, *TB v Castorama Polska Sp. z o.o. and 'Knor' Sp. z o.o.*, ECLI:EU:C:2023:342.

³³² Judgment of the Court of 18 January 2017 in case C-427/15, *NEW WAVE CZ, a.s. v ALLTOYS, spol. s r. o.*, ECLI:EU:C:2017:18.

Норми Директиви 2004/48/ЄС включають зобов'язання щодо відшкодування порушником збитків на користь суб'єкта права інтелектуальної власності, які відповідають фактичній шкоді, що була завдана внаслідок порушення. Розрахунок збитків здійснюється за правилами, встановленими національним законодавством, однак Директива пропонує державам-членам передбачити альтернативну одноразову виплату, яка обчислюється на основі суми роялті або зборів, що були б сплачені порушником, якби він звернувся із запитом про надання дозволу на використання відповідного об'єкта права інтелектуальної власності.

Згідно зі ст. 14 Директиви 2004/48/ЄС держави-члени мають забезпечити, щоб розумні та пропорційні судові витрати та інші витрати, понесені стороною, яка виграла справу, як правило, покривалися стороною, яка програла справу, за винятком випадків, коли це суперечить принципам справедливості. Поняття розумних витрат згідно з тлумаченням Суду ЄС означає, що заходи, процедури та засоби, необхідні для забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, не повинні бути надмірно дорогими. Надзвичайно високі гонорари, узгоджені між стороною, яка виграла справу, та її адвокатом, або надання адвокатом послуг, які не вважаються необхідними для забезпечення захисту відповідних прав інтелектуальної власності, не належать до розумних витрат (*Koch Media GmbH v FU*, п.п. 49, 50³³³). Пропорційність витрат полягає у забезпеченні їхньої обґрунтованості з урахуванням таких чинників як об'єкт спору, сума позову або робота, яку необхідно виконати для представництва інтересів відповідного клієнта (*United Video Properties Inc. v Telenet NV*, п. 25³³⁴). Вимога пропорційності не означає, що сторона, яка програла справу, обов'язково повинна відшкодувати всі витрати, понесені іншою стороною, проте означає, що сторона, яка виграла справу, повинна мати право на відшкодування принаймні значної та належної частини розумних витрат, фактично понесених цією стороною (*Koch Media GmbH v FU*, п. 52³³⁵). Стосовно витрат, які можуть підлягати відшкодуванню, Суд ЄС відзначив, що, з огляду на мету та широкі й уза-

³³³ Judgment of the Court of 28 April 2022 in case C-559/20, *Koch Media GmbH v FU*, ECLI:EU:C:2022:317.

³³⁴ Judgment of the Court of 28 July 2016 in case C-57/15, *United Video Properties Inc. v Telenet NV*, ECLI:EU:C:2016:611.

³³⁵ Judgment of the Court of 28 April 2022 in case C-559/20, *Koch Media GmbH v FU*, ECLI:EU:C:2022:317.

гальнене формулювання норми ст. 14 Директиви без уточнення деталей та встановлення обмежень щодо виду процедури, у якій має застосовуватися це правило, воно застосовується до витрат, понесених у контексті будь-якої процедури, що підпадає під дію Директиви (*Diageo Brands BV v Simiramida-04 EOOD*, п. 78³³⁶). Однак занадто широке тлумачення інших витрат створює ризик надмірного розширення їхньої сфери застосування, тому необхідно дотримуватися думки, що лише ті витрати, які безпосередньо та тісно пов'язані з відповідним судовим провадженням, підпадають під поняття «інші витрати» у значенні статті 14 Директиви (*United Video Properties Inc. v Telenet NV*, п. 36³³⁷). Водночас безпосередній зв'язок з відповідним судовим провадженням не обмежується поданням позову та представництвом інтересів сторони у суді. Суд ЄС неодноразово визнавав, що витрати на здійснення позасудових процедур, які мають місце до пред'явлення позову, як-от претензія до порушника, яка, по суті, є способом пошуку мирного врегулювання спору і ще не відомо, чи буде пред'явлений позов про захист права інтелектуальної власності (*Koch Media GmbH v FU*, п. 45³³⁸), або оплата послуг технічного консультанта, який здійснив дослідження ринку для виявлення можливих порушень права інтелектуальної власності, навіть якщо порушник на етапі дослідження не був відомий (*United Video Properties Inc. v Telenet NV*, п. 39³³⁹), можуть належати до інших витрат, що підлягають відшкодуванню, якщо відповідна позасудова процедура необхідна для успішного пред'явлення позову, спрямованого на захист права інтелектуальної власності у конкретній справі.

Одним з важливих положень Директиви 2004/48/ЄС є забезпечення поширення інформації щодо судових рішень, ухвалених у справах про порушення права інтелектуальної власності, що включає повну або часткову публікацію таких рішень за рахунок порушника та вжиття інших заходів з інформування громадськості, які відповідають конкретним обставинам. Такі заходи сприяють підвищенню обізнаності суспільства про необхідність

³³⁶ Judgment of the Court of 16 July 2015 in case C-681/13, *Diageo Brands BV v Simiramida-04 EOOD*, ECLI:EU:C:2015:471.

³³⁷ Judgment of the Court of 28 July 2016 in case C-57/15, *United Video Properties Inc. v Telenet NV*, ECLI:EU:C:2016:611.

³³⁸ Judgment of the Court of 28 April 2022 in case C-559/20, *Koch Media GmbH v FU*, ECLI:EU:C:2022:317.

³³⁹ Judgment of the Court of 28 July 2016 in case C-57/15, *United Video Properties Inc. v Telenet NV*, ECLI:EU:C:2016:611.

дотримання права інтелектуальної власності і дії, що призводять до вчинення порушень, та запобігають вчиненню подібних порушень іншими особами.

Як свідчить наведене вище, численні положення Директиви 2004/48/ЄС потребували тлумачення їхнього змісту Судом ЄС. Не дивлячись на це, у 2010 році Європейська Комісія у своєму звіті щодо застосування Директиви констатувала, що Директива мала суттєвий позитивний вплив на цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності в ЄС. Однак у звіті вказано й на низку проблем, які впливають на ефективність захисту прав інтелектуальної власності. Так, залишається неясним, чи охоплює Директива доменні імена, комерційну таємницю та акти недобросовісної конкуренції, наприклад, паразитичне копіювання. Широке тлумачення посередників у Директиві призводить до того, що тимчасові і запобіжні заходи можуть застосовуватися щодо осіб, які не мають прямих договірних відносин або зв'язку з порушником. Відшкодування збитків, присуджене суб'єктам права інтелектуальної власності, виявилось неефективним засобом стримування потенційних порушників від незаконної діяльності, особливо з огляду на те, що у певних випадках присуджені судами суми відшкодування збитків не відповідають більш високому рівню прибутку, отриманого порушниками. Крім того, Директива не повністю адаптована до викликів, що породжені мережею Інтернет, оскільки розроблялася без урахування цих викликів³⁴⁰. Однак будь-які зміни, спрямовані на усунення зазначених недоліків, у Директиву не вносилися. Це може пояснюватися тим, що метою Директиви була лише мінімальна гармонізація національних законодавств держав-членів, в той час як інші заходи, включно з тими, які виходять за межі Директиви, можуть визначатися на національному рівні.

2.1.9. Використання сирітських творів і фонограм

Розвиток цифрових технологій створив нові можливості для збереження європейської культурної спадщини для всебічного розвитку суспільства. Колекції й архіви бібліотек, музеїв, на-

³⁴⁰ Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Social Committee on the application of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights COM(2010) 779 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=Celex:52010DC0779&from=SV> (дата звернення: 01.09.2025).

вчальних закладів та культурних інституцій почали оцифровуватися, що полегшило доступ до них та можливість їхнього використання. Однак ці процеси підняли питання дотримання авторського права на деякі твори, які ще охороняються, оскільки:

- певні твори оприлюднювалися під нерозкритим псевдонімом або анонімно, що унеможливило ідентифікацію їхніх авторів;
- умови зберігання давно виданих творів, наклад яких був невеликим, або рукописів невиданих творів призвели до втрати палітурки чи титульного аркуша, які містили інформацію про автора, а можливості відновити цю інформацію відсутні;
- спадкоємці автора або інші особи, які набули майнові права на твір, невідомі або відомі, однак засоби зв'язку з ними відсутні.

Такі обставини не дозволяли встановити суб'єкта майнових авторських прав на твір та/або отримати у нього дозвіл на використання твору. Аналогічні проблеми постали щодо фонограм, які не були опубліковані чи публічно сповіщені і публічний доступ до яких забезпечується через відповідні установи культурної спадщини або навчальні заклади. При цьому йшлося не про окремі поодинокі приклади творів і фонограм, які могли б залишатися у сховищах архівів і не використовуватися без шкоди для культури, освіти і науки, — у колекціях різних інституцій держав-членів кількість об'єктів, дозвіл на використання яких було неможливо отримати, виявилася дуже великою. Для забезпечення правомірного використання таких творів і фонограм, які одержали назву сирітських, потребувався спеціальний режим, який був впроваджений у Директиві 2012/28/EU про певні дозволені види використання сирітських творів³⁴¹ з метою забезпечення правової визначеності цього аспекту на внутрішньому ринку.

Директива 2012/28/EU тлумачить поняття і види творів та фонограми, які підпадають під поняття сирітських. Умовою визнання твору або фонограми сирітськими є те, що жоден із суб'єктів майнових прав на цей твір або фонограму не ідентифікований, або, у разі ідентифікації, не знайдений, незважаючи на проведений ретельний пошук. Порядок проведення ретельного пошуку встановлений у Директиві з огляду на те, що джерела

³⁴¹ Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works Text with EEA relevance. OJ L 299, 27.10.2012, pp. 5–12.

інформації у різних державах-членах не збігаються, тому Директива пропонує базовий перелік таких джерел, який може розширюватися і доповнюватися у національних законодавствах. Ретельний пошук вважається стандартом, який повинен передбачати обґрунтовані витрати часу і коштів³⁴², однак має проводитися добросовісно.

Коло користувачів сирітських творів і фонограм, способи і мета їхнього використання у Директиві 2012/28/EU є строго обмеженими. Право на використання сирітських творів і фонограм мають загальнодоступні бібліотеки, навчальні заклади, музеї, архіви, установи кіно- чи аудіо спадщини та організації суспільного мовлення, засновані в державах-членах. Такі організації мають право надавати доступ громадськості до сирітських об'єктів, а також здійснювати їхнє відтворення з метою оцифрування, надання доступу, індексації, каталогізації, збереження або відновлення. Використання сирітських творів і фонограм може здійснюватися для досягнення цілей, пов'язаних з місіями зазначених організацій у суспільних інтересах. Отримання доходів внаслідок такого використання допускається виключно з метою покриття витрат на оцифрування сирітських об'єктів та надання доступу до них громадськості.

Згідно зі ст. 4 Директиви 2012/28/EU у разі визнання твору або фонограми сирітськими в одній державі-члені вони вважаються сирітськими в усіх державах-членах. Завдяки цьому забезпечується безперешкодне транскордонне використання сирітських об'єктів, потреба у якому була визнана Європейською Комісією у 2008 році у Зеленій книзі «Авторське право в економіці знань»³⁴³. Водночас, передбачаючи можливість припинення сирітського статусу за ініціативою суб'єкта авторського права або суміжних прав, Директива не встановлює порядок припинення цього статусу і не містить застереження щодо автоматичного припинення цього статусу в усіх державах-членах. У разі припинення статусу сирітського твору або фонограми суб'єкту авторського права або суміжних прав може виплачуватися справедлива компенсація за фактично здійснене використання відповідного об'єкта, умови

³⁴² Vučković R. M., Kanceljak I., Jurić M. Cultural Heritage Institutions During and After the Pandemic — the Copyright Perspective. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series*. 2021. Issue 5. P. 388.

³⁴³ Green Paper on Copyright in the knowledge economy, COM(2008) 466 final, Brussels, 16 July 2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52008DC0466> (дата звернення: 01.09.2025).

виплати та розмір якої регулюються державами-членами на власний розсуд.

Директива охопила усі аспекти використання сирітських творів і фонограм, які потребували гармонізації, і сприяла впровадженню подібних національних правил, які не перешкоджають функціонуванню внутрішнього ринку. Це, однак, не свідчить про відсутність проблем у цій сфері.

Незалежне дослідження, проведене у 2021 році, продемонструвало, що ступінь оцифрування сирітських творів є невисоким; транскордонне використання сирітських творів в ЄС не набуло значного поширення; дозволені види використання сирітських об'єктів є недостатніми для бенефіціарів; процедура ретельного пошуку є дуже складною³⁴⁴. Труднощі у застосуванні впровадженого Директивою 2012/28/EU режиму у 2022 році підтвердила й Європейська Комісія. У її звіті зазначено, що механізм Директиви рідко застосовується на практиці, тому його актуальність як потенційного інструменту для масового оцифрування культурної спадщини виявилася обмеженою. Основною причиною недостатньої ефективності Директиви є те, що механізм ретельного пошуку має обтяжливий характер³⁴⁵.

Слід зазначити, що спрощення процедури ретельного пошуку не буде доцільним, оскільки формальний пошук за окремими легкодоступними джерелами може виявитися недостатнім для отримання достовірних результатів. Як наслідок, статус сирітського об'єкта могли б безпідставно отримувати твори і фонограми, щодо яких на основі більш глибокого пошуку можна встановити суб'єктів майнових прав та засоби зв'язку з такими суб'єктами. Без виконання тягара ретельного пошуку, який потребує багато часу і зусиль, неможливо забезпечити правомірне використання сирітських творів і фонограм, однак з огляду на його складність, бенефіціари можуть відмовлятися від використання потенційно сирітських об'єктів. Тому застосування механізму, передбаченого Директивою 2012/28/EU, здійснюється у порівняно незначних масштабах.

³⁴⁴ McGuinn J., Spröge J., Omersa E., Borrett C., Borghi M., Guibault L. Study on the application of the Orphan Works Directive (2012/28/EU). Final report. 2021. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c880c5c-7065-11ed-9887-01aa75ed71a1/language-en> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁴⁵ Commission Staff Working Document: Report on the application of the “Orphan Works Directive” 2012/28/EU, SWD(2022) 412 final, Brussels, 6.12.2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/report-application-orphan-works-directive> (дата звернення: 01.09.2025).

2.1.10. Колективне управління майновими авторськими і суміжними правами

Колективне управління здійснюється у різних сферах використання творів і об'єктів суміжних прав, як-от приватне копіювання в домашніх умовах в особистих цілях, кабельна ретрансляція, отримання частки від суми перепродажу твору мистецтва, публічне виконання і публічне сповіщення фонограм музичних творів. Ефективне колективне управління є одним з визначальних чинників стабільного функціонування ринку багатьох креативних товарів і послуг, забезпечуючи збір, розподіл і виплату винагороди суб'єктам авторського права і суміжних прав за використання відповідних об'єктів. Правове регулювання цієї сфери не здійснюється на міжнародному рівні і визначається кожною державою самостійно, що цілком передбачувано утворило значні відмінності між законодавствами держав-членів ЄС. Крім того, розвиток онлайн сервісів і платформ для обміну контентом призвів до транскордонного використання творів і фонограм, однак законодавчі засади для управління правами у цифровому середовищі були відсутні. Дослідники цієї проблематики зазначають, що до розвитку мережі Інтернет використання музичних творів здійснювалося «професіоналами індустрії, такими як автори, видавці, продюсери, дистриб'ютори, а не окремими кінцевими користувачами»³⁴⁶, а організації колективного управління «працювали як національні організації та видавали ліцензії на використання своїх репертуарів (національних та міжнародних) лише на власних територіях»³⁴⁷. Онлайн використання сформувало нову парадигму, що не вписувалася в існуючі регуляторні можливості.

Ще у 2005 році Європейська Комісія у своїй Рекомендації зазначила, що транскордонне надання ліцензій комерційним користувачам та транскордонний розподіл роялті не здійснюється оптимально, що не дозволяє розвиватися ринку онлайн музичних послуг. Комісія закликала держав-членів вжити необхідних заходів для сприяння розвитку легальних онлайн-сервісів у Співтоваристві шляхом сприяння створенню регуляторного середо-

³⁴⁶ Gervais D. Collective Management of Copyright: Theory and Practice in the Digital Age. In: Daniel Gervais (ed), Collective Management of Copyright and Related Rights. 2nd ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010. P. 16.

³⁴⁷ Ficsor M. Collective Management of Copyright and Related Rights. 3d edition. WIPO Publication No. 855E/22. 2022. P. 199. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-855-22-en-collective-management-of-copyright-and-related-rights.pdf> (дата звернення: 01.09.2025).

вища, яке найкраще підходить для управління на рівні Співтовариства авторським правом та суміжними правами для надання легальних онлайн музичних послуг³⁴⁸. Однак вирішення цієї проблеми національними засобами не могло б увінчатися виробленням настільки ефективного підходу, який задовольняв би потребам єдиного цифрового ринку. У 2007 році Європейський Парламент критично оцінив зазначену Рекомендацію та наміри Комісії прийняти інші рекомендації у цій сфері і закликав Комісію якомога швидше представити пропозицію щодо гнучкої рамкової директиви з метою регулювання колективного управління авторським правом та суміжними правами стосовно транскордонних онлайн музичних послуг³⁴⁹.

Крім того, діяльність організацій колективного управління виявилася недостатньо прозорою, що перешкоджало їхній ефективній взаємодії з суб'єктами авторського права і суміжних прав та реалізації цими суб'єктами своїх прав. У доктрині звернено увагу й на проблему відсутності нагляду та впливу суб'єктів авторського права і суміжних прав на діяльність організацій колективного управління, що сприяло порушенням у фінансовому управлінні та інвестиційних рішеннях цих організацій³⁵⁰. Усі ці чинники були враховані при розробці Директиви 2014/26/EU про колективне управління авторським правом і суміжними правами та мультитериторіальне ліцензування прав на музичні твори для онлайн-використання на внутрішньому ринку³⁵¹.

Директива 2014/26/EU вирішує проблеми засад функціонування організацій колективного управління. Загальним принципом є те, що організації колективного управління повинні діяти в інтересах суб'єктів авторського права і суміжних прав, чії права вони представляють, не накладаючи на них жодних зобов'язань,

³⁴⁸ Commission Recommendation of 18 May 2005 on collective cross-border management of copyright and related rights for legitimate online music services. OJ L 276, 21.10.2005, p. 54–57.

³⁴⁹ European Parliament resolution of 13 March 2007 on the Commission Recommendation of 18 October 2005 on collective cross-border management of copyright and related rights for legitimate online music services (2005/737/EC) (2006/2008(INI)). OJ C 301E, 13.12.2007, pp. 64–69.

³⁵⁰ Mendis D. Directive 2014/26/EU on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market. In: Arno R. Lodder and Andrew D. Murray (eds), *EU Regulation of E-Commerce: a commentary*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. P. 296.

³⁵¹ Directive 2014/26/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market. OJ L 84, 20.3.2014, p. 72–98.

які не є об'єктивно необхідними для захисту їхніх прав та інтересів або для ефективного управління їхніми правами. Директива передбачає низку прав суб'єктів авторського права і суміжних прав у зв'язку з колективним управлінням, які мають викладатися в статуті або умовах членства організації колективного управління, та основні правила членства в організаціях колективного управління. У Директиві визначено проведення загальних зборів членів організації колективного управління, коло питань, які вирішуються загальними зборами, здійснення наглядової функції для постійного моніторингу діяльності організації колективного управління та обов'язки осіб, які керують нею.

Порядок управління доходами від прав окреслений у Директиві 2014/26/EU у вигляді вимог до збору та використання цих доходів, критеріїв розподілу сум зібраної винагороди та здійснення відрахувань на користь суб'єктів авторського права і суміжних прав. Організації колективного управління зобов'язані надавати суб'єкту прав інформацію про плату за управління та інші відрахування з доходу від прав та з будь-якого доходу, що виникає внаслідок інвестування доходу від прав, перш ніж отримати його згоду на управління його правами. Такі відрахування повинні бути обґрунтованими стосовно послуг, що надаються організацією колективного управління та мають встановлюватися на основі об'єктивних критеріїв, не перевищуючи задокументованих витрат, понесених організацією колективного управління на управління авторським правом і суміжними правами. Також Директива передбачає засади управління правами від імені інших організацій колективного управління та розподілу і виплати належних їм сум зібраної винагороди.

Стосовно відносин з користувачами Директива 2014/26/EU наголошує на проведенні переговорів щодо добросовісного ліцензування прав, умови якого повинні засновуватися на об'єктивних та недискримінаційних критеріях. Тарифи, які сплачуються користувачами, повинні бути обґрунтованими, зокрема, стосовно економічної цінності використання прав, враховуючи характер та обсяг використання творів і об'єктів суміжних прав, а також стосовно економічної цінності послуги, що надається організацією колективного управління. Директива припинила багаторічну практику одностороннього встановлення організаціями колективного управління тарифів, які могли визначатися без покла-

дання на які-небудь об'єктивні критерії, що могло призводити до безпідставного завищення таарифів.

Значна увага у Директиві 2014/26/EU приділена забезпеченню прозорості діяльності організацій колективного управління та їхній звітності. Це стосується передусім інформації про саму організацію, зокрема, її статут, умови членства у ній, перелік осіб, що керують діяльністю організації, її політику щодо усіх напрямів її діяльності. Така інформація повинна розміщуватися на веб-сайті організації та регулярно оновлюватися. Європейські фахівці виявили, що більшість веб-сайтів організацій колективного управління були недостатньо інформативними для громадськості³⁵², що перешкоджало отриманню точних і достовірних даних про такі організації. Прозорість діяльності організацій колективного управління забезпечується також через встановлення Директивою вимог до інформації, яка надається суб'єктам авторського права і суміжних прав щодо управління їхніми правами, інформації, що надається іншим організаціям колективного управління щодо управління правами згідно з угодами про представництво, та інформації, що надається на запит суб'єктів авторського права і суміжних прав, інших організацій колективного управління та користувачів. Крім того, кожна організація колективного управління, незалежно від її організаційно-правової форми згідно з національним законодавством, зобов'язана складати та оприлюднювати щорічний звіт про прозорість, включаючи спеціальний звіт про використання сум, відрахованих на цілі соціальних, культурних та освітніх послуг, за кожен фінансовий рік. Звіт повинен містити визначену Директивою інформацію щодо фінансових та інших аспектів діяльності організації, має публікуватися на її веб-сайті і залишатися доступним для громадськості на цьому веб-сайті протягом щонайменше п'яти років.

Спрямованість зазначених вище положень Директиви 2014/26/EU свідчить про намір істотно реформувати сферу колективного управління в ЄС, забезпечивши високі стандарти її функціонування, при цьому держави-члени можуть впроваджувати вищі вимоги, ніж передбачені Директивою. Крім того, положення Директиви щодо проведення переговорів про

³⁵² Rosa V. C. Collective management organisations on the eve of Directive 2014/26/EU – the case of Portugal. *International Journal of Intellectual Property Management*. 2015. Vol. 7, No. 3/4. P. 23.

ліцензування прав, надання суб'єктам авторського права і суміжних прав інформації про управління їхніми правами та надання інформації на запит суб'єктів авторського права і суміжних прав, організацій колективного управління та користувачів та розкриття інформації громадськості поширюються на діяльність незалежних суб'єктів управління, котрі не належать до організацій колективного управління.

Інша частина Директиви 2014/26/EU присвячена діяльності організацій колективного управління, які видають ліцензії щодо онлайн використання музичних творів на території більше ніж однієї держави-члена. Ця ліцензійна політика враховує нові бізнес-моделі та транскордонний характер мережі Інтернет.

У нормах Директиви 2014/26/EU йдеться про мультитериторіальне ліцензування прав на онлайн використання музичних творів, однак у п. 40 преамбули Директиви зазначено, що таке ліцензування охоплює також музичні твори, включені до складу аудіовізуальних творів. Існує думка, що під поняття аудіовізуальних творів у контексті Директиви підпадають також відеоігри³⁵³, проте сама Директива цей аспект не уточнює.

Організація колективного управління, яка видає мультитериторіальні ліцензії на онлайн використання прав на музичні твори, повинна мати достатні можливості для електронної ефективною та прозорою обробки даних, необхідних для адміністрування таких ліцензій, зокрема для цілей ідентифікації репертуару та моніторингу його використання, виставлення рахунків користувачам, збору та розподілу сум винагороди суб'єктам авторського права і суміжних прав. Тобто організація колективного управління повинна мати достатнє фінансове, технічне і кадрове забезпечення для здійснення такої діяльності. Така організація тісно взаємодіє з постачальникам онлайн-послуг, отримує від них звіти про фактичне використання, виставляє їм рахунки відповідно до фактичного використання і здійснює розподіл сум винагороди між суб'єктами авторського права і суміжних прав згідно з фактичним онлайн використанням прав на музичні твори. Разом з кожною виплатою винагороди суб'єктам авторського права і суміжних прав має надаватися інформація щонайменше про період та територію використання,

³⁵³ Corredoira L. The new EU Directive 2014/26 as a catalyst for film and digital content innovation in Europe. *International Journal of Intellectual Property Management*. 2015. Vol. 8, No. 1/2. P. 25.

зібрані суми коштів, здійснені відрахування та розподілені суми коштів за права музичні твори, якими ця організація управляє, а також суми коштів, стягнуті для суб'єктів авторського права і суміжних прав, здійснені відрахування та суми коштів, розподілені організацією колективного управління, стосовно кожного поставальника онлайн-послуг.

До організацій колективного управління, які здійснюють мультитериторіальне ліцензування, пред'являються додаткові вимоги, пов'язані з особливим характером їхньої діяльності:

- у відповідь на належним чином обґрунтований запит надавати електронними засобами поставальникам онлайн-послуг, суб'єктам авторського права і суміжних прав, чиї права вона представляє, та іншим організаціям колективного управління актуальну інформацію, що дозволяє ідентифікувати музичний репертуар, яким вона управляє;
- мати механізми, що дозволяють суб'єктам авторського права і суміжних прав, іншим організаціям колективного управління та поставальникам онлайн-послуг вимагати виправлення даних у контексті діяльності цієї організації щодо музичних творів, території, прав, суб'єктів авторського права і суміжних прав на кожен музичний твір, унікальних ідентифікаторів суб'єктів авторського права і суміжних прав, якщо є достатні підстави вважати, що такі дані є неточними;
- здійснювати моніторинг використання прав на музичні твори поставальниками онлайн-послуг, яким надано мультитериторіальні ліцензії.

Директива 2014/26/EU визначає основні аспекти угод між організаціями колективного управління щодо мультитериторіального ліцензування, зобов'язання щодо представництва іншої організації колективного управління для мультитериторіального ліцензування, а також виняток, який застосовується у діяльності телевізійних і радіо мовників.

Ефективність Директиви 2014/26/EU оцінена у 2021 році Європейською Комісією як достатньо висока, що забезпечило орієнтир для організацій колективного управління, які функціонують по всьому ЄС та за його межами³⁵⁴. У доктрині були висловлені

³⁵⁴ Commission Staff Working Document: Report on the application of Directive 2014/26/EU on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market SWD(2021) 338 final. Brussels, 19.11.2021. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/reports-collective-management-and-extended-licensing#Copyright> (дата звернення: 01.09.2025).

побоювання, що організацій колективного управління, які здійснюватимуть мультитериторіальне ліцензування, буде дуже мало, оскільки великі музичні видавництва можуть самостійно управляти своїми правами³⁵⁵, комерційні структури, які пропонують музику в Інтернеті, чи то на основі підписки, чи то для завантаження окремих пісень, можуть поєднувати свої послуги з управлінням правами, щоб повністю обійти організації колективного управління³⁵⁶. Однак Директива не мала на меті забезпечити функціонування якомога більшої кількості організацій колективного управління, які здійснювали б мультитериторіальне ліцензування прав при онлайн-використанні. Завдання, що ставилися перед Директивою, полягали у впорядкуванні засад діяльності організацій колективного управління, введенні чітких вимог до здійснення їхньої діяльності, що забезпечить її прозорість, а також вирішенні проблеми ліцензування прав на музичні твори у мережі Інтернет. Ці завдання були виконані, Директива залишається чинною у своїй первинній редакції, а питання про необхідність перегляду чи удосконалення її положень до сьогодні на рівні ЄС не підіймалося.

2.1.11. Забезпечення інтересів осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації

Покращення можливості доступу людей з інвалідністю до науки, культури і мистецтва первинно було забезпечене в ЄС в рамках норми п. b) ч. 3 ст. 5 Директиви 2001/29/ЄС про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві³⁵⁷, яка передбачає можливість держав-членів встановити виняток щодо вільного використання творів і об'єктів суміжних прав на благо людей з інвалідністю, яке безпосередньо пов'язане з інвалідністю і має некомерційний характер, у тій мірі, в якій це вимагається конкретно інвалідністю. Тривалий час основним способом такого використання

³⁵⁵ Mendis D. Directive 2014/26/EU on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market. In: Arno R. Lodder and Andrew D. Murray (eds), *EU Regulation of E-Commerce: a commentary*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. P. 311.

³⁵⁶ Gervais D. *Collective Management of Copyright: Theory and Practice in the Digital Age*. In: Daniel Gervais (ed), *Collective Management of Copyright and Related Rights*. 2nd ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010. P. 18.

³⁵⁷ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 167, 22.6.2001, p. 10–19.

було відтворення літературних творів рельєфно-крапковим шрифтом, який через сприйняття на дотик надає людям з порушеннями зору можливість ознайомлюватися зі змістом творів. По мірі розвитку технологій набули поширення аудіо книги, а також електронні формати текстів зі спеціальною навігацією для незрячих або слабозрячих людей. Створення субтитрів в аудіовізуальному контенті зробило його доступним для людей, які мають порушення слуху. Держави-члени самостійно визначали конкретні способи і межі використання творів для забезпечення інтересів осіб, які через свій фізичний стан мають особливі потреби, що призвело до формування різних національних підходів у цьому контексті. Як встановила К. Сганга, це стосувалося типів інвалідності, які охоплювалися винятком, доступних форматів творів, способів їхнього використання і можливості виплати винагороди суб'єктам авторського права³⁵⁸. Аналіз застосування цього винятку продемонстрував, що кількість творів і об'єктів суміжних прав у доступних форматах в ЄС істотно не збільшилася³⁵⁹, тобто Директива 2001/29/ЄС не здійснила значного впливу на покращення забезпечення інтересів осіб з інвалідністю.

У 2013 році було прийнято Марракеський договір про полегшення доступу до опублікованих творів для незрячих осіб, осіб з порушенням зору або іншими обмеженнями можливостей сприйняття друкованої інформації³⁶⁰. Марракеський договір встановлює винятки з майнових авторських і суміжних прав, які дозволяють виготовляти копії творів та інших охоронюваних об'єктів у доступних форматах і розповсюджувати такі копії на некомерційній основі для забезпечення інтересів осіб, які обмежені у можливості сприймати друковану інформацію не лише з причин, що пов'язані із зором, але й через інші обставини, такі як неможливість тримати книгу або перегортати сторінки. Він є першим і поки що єдиним міжнародним договором, зміст якого повністю складають винятки з охоронюваних прав.

³⁵⁸ Sganga C. Disability in EU copyright law. In: Delia Ferri, Andrea Broderick (eds), *Research Handbook on EU Disability Law*. Cheltenham: Edward Elgar, 2020. P. 204–205.

³⁵⁹ European Commission: Directorate-General for the Internal Market and Services, Brussels Bar, Crids, De Wolf & Partners, Francquen, A. et al., *Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society (the "Infosoc Directive")*. European Commission, 2013. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9ebb5084-ea89-4b3e-bda2-33816f11425b> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁶⁰ Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print Disabled of June 27, 2013, 2013. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/301019> (дата звернення: 01.09.2025).

Марракеський договір був підписаний від імені Союзу у 2014 році³⁶¹ і набув загальнообов'язкового характеру для держав-членів. Винятки, передбачені Марракеським договором, повинні бути включені у національні законодавства, однак який-небудь строк для цього не визначено. Деякі положення Марракеського договору мають диспозитивний характер, а тому їх впровадження у різних державах може бути неоднаковим. Для ЄС це означало, що держави-члени потенційно встановлять різні порядки застосування цих винятків у межах, що допускаються Марракеським договором, і зроблять це у різний час. Тобто, станом на певну дату у деяких державах-членах ці винятки будуть забезпечені у максимально можливому обсязі, в інших державах-членах — лише в межах обов'язкових положень Марракеського договору, а деякі держави-члени ще не приймуть відповідні зміни до своїх законів. Це не вплинуло б на функціонування внутрішнього ринку, оскільки договір передбачає виключно некомерційне розповсюдження копій у доступних форматах і виключає торгівлю ними. Проте існування різних правил у державах-членах призвело б до загального дисбалансу у сфері застосування цього винятку і утруднило б транскордонний обмін копіями у доступних форматах, передбачений Марракеським договором. Тому в ЄС було прийнято рішення про гармонізацію законодавства, спрямовану на виконання зобов'язань за Марракеським договором, однак вона була здійснена не шляхом уточнення положення п. b) ч. 3 ст. 5 Директиви 2001/29/ЄС, а шляхом прийняття окремої Директиви (EU) 2017/1564 про певні дозволені способи використання охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації³⁶².

Директива (EU) 2017/1564 відтворює зміст основних положень Марракеського договору і не вводить жодних інших правил, котрі виходили б за його межі. Вона є єдиною директивою у сфері авторського права і суміжних прав, яка у повному обсязі впровад-

³⁶¹ Council Decision 2014/221/EU of 14 April 2014 on the signing, on behalf of the European Union, of the Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired, or otherwise Print Disabled. OJ L 115, 17.4.2014, p. 1.

³⁶² Directive (EU) 2017/1564 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on certain permitted uses of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled and amending Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 242, 20.9.2017, p. 6–13.

жує для держав-членів норми одного міжнародного договору.

У Директиві (ЕУ) 2017/1564 наведено перелік творів та інших охоронюваних об'єктів, які можуть використовуватися, визначено поняття копії у доступному форматі, коло бенефіціарів, в інтересах яких встановлено винятки з майнових авторських і суміжних прав, та уповноважені установи, які мають право створювати копії у доступному форматі та розповсюджувати їх серед бенефіціарів. Директива встановлює вимоги до діяльності уповноважених установ, пов'язаної із використанням копій у доступному форматі, та умови створення і використання таких копій. Зокрема при створенні копій повинна зберігатися цілісність твору або об'єкта суміжних прав, з урахуванням змін, необхідних для забезпечення доступності твору або об'єкта суміжних прав в альтернативному форматі, а копії у доступному форматі мають розповсюджуватися виключно на некомерційній основі і з метою виключного використання бенефіціарами. Директивою також визначено, що обробка персональних даних, які збираються в рамках діяльності уповноважених установ, має здійснюватися відповідно до положень Директиви 95/46/ЕС про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних та про вільний рух таких даних³⁶³, яка наразі не є чинною і була замінена однойменним Регламентом (ЕУ) 2016/679³⁶⁴, та Директиви 2002/58/ЕС щодо обробки персональних даних та захисту конфіденційності в секторі електронних комунікацій³⁶⁵.

Використання копій у доступному форматі на внутрішньому ринку забезпечується Директивою (ЕУ) 2017/1564 у вигляді вимоги, щоб уповноважена установа, зареєстрована на території однієї держави-члена, могла створювати копії та надавати їх бенефіціарам чи уповноваженим установам в будь-якій іншій державі-члені. У національних законодавствах також має бути передбачено, щоб бенефіціар або уповноважена установа, зареєстрована на території держави-члена, могли отримати до-

³⁶³ Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. OJ L 281, 23.11.1995, pp. 31–50 [No longer in force].

³⁶⁴ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). OJ L 119, pp. 1–88.

³⁶⁵ Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications). OJ L 201, 31.7.2002, pp. 37–47.

ступ до копії у доступному форматі від уповноваженої установи, зареєстрованої в будь-якій державі-члені. Це закладає основи для безперешкодного розповсюдження таких копій в межах ЄС, хоча, як було виявлено в подальшому, обмін копіями здебільшого відбувається між державами-членами, які входять до однієї мовної зони³⁶⁶.

Хоча Директива (EU) 2017/1564 вважається важливим кроком у покращенні доступу людей з інвалідністю до культури³⁶⁷ та наданні їм можливості ознайомлюватися з ширшим колом творів³⁶⁸, практична реалізація можливостей, закладених Директивою, поки що доволі утруднена. Зокрема, за словами Д. Феррі, було встановлено, що люди, які користуються пристроями для читання шрифтом Брайля, відчули покращення доступу до друкованих матеріалів, однак це свідчить про «сприяння перетворенню друкованих матеріалів на шрифт Брайля, а не на інші доступні формати»³⁶⁹. Крім того, вартість пристроїв для читання шрифтом Брайля може сягати 10 000 доларів США, тому вони загалом не вважаються загальнодоступними³⁷⁰. Стосовно створення копій творів і об'єктів суміжних прав у відповідних форматах, Європейська Комісія у 2022 році виявила, що уповноважені установи мають труднощі з цим. Значною мірою такі труднощі викликані необхідністю забезпечення інфраструктури, людських ресурсів та обладнання, високими витратами та недостатнім державним фінансуванням. Переведення існуючих творів у доступний формат у деяких випадках є значно дорожчим, ніж первинне створення творів у форматі, який буде доступний усім категоріям споживачів. Наприклад, витрати на створення копій у доступному фор-

³⁶⁶ Commission Staff Working Document: Report on the availability of certain copyright protected works for persons with disabilities within the internal market SWD(2022) 109 final, Brussels, 7.4.2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/report-availability-copyright-protected-works-persons-disabilities> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁶⁷ Banasuik J. Implementation of the Marrakesh Treaty — an Input into Discussion from the Perspective of the European Union. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.* 2018. Vol. 65. P. 338.

³⁶⁸ Sztobryn K. The New Provisions on Access to Protected Works for Visually Impaired Persons — One Small Step for Copyright, One Giant Leap for People with Disabilities. *Bi-atostockie Studia Prawnicze*. 2018. Vol. 23, No. 4. P. 167.

³⁶⁹ Ferri D. The Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled in the European Union: Reflecting on Its Implementation and Gauging Its Impact from a Disability Perspective. *IIC — International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2024. Vol. 55. P. 106.

³⁷⁰ Antoniadis V. Persons with Disability and Copyright Law: An Analysis of the Regulation (EU) 2017/1563 and the Directive (EU) 2017/1564. 2018. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3131283 (дата звернення: 01.09.2025).

маті програмного забезпечення у 10 разів вищі, ніж впровадження функцій доступності на етапі розробки. Крім того, заходи технологічного захисту ускладнюють можливість адаптації творів на користь бенефіціарів, однак сприяння у вирішенні проблеми створення адаптованого формату з носія, який захищений такими заходами, не здійснюється. Деякі формати, як-от тактильні картини, малюнки, карти, зображення та описи фотографій залишаються достатньо складними у виготовленні. Звичайні відеоігри не працюють із програмою зчитування з екрана, яка необхідна для незрячих або слабозорих людей, щоб читати відображений контент або текст. Обмеженою залишається доступність кінопоказів у кінотеатрах, адаптованих до потреб людей з вадами зору та/або слуху³⁷¹. Тобто досягнення первинної мети Директиви — забезпечення можливості створення копій творів і об'єктів суміжних прав у різних доступних форматах — потребує відповідних фінансових, інфраструктурних і технічних ресурсів, які часто відсутні в уповноважених установах.

В ЄС були прийняті й інші акти, спрямовані на покращення доступності людей з інвалідністю до об'єктів авторського права і суміжних прав — Директива 2010/13/EU про координацію деяких положень, встановлених законами, регламентами чи адміністративними актами держав-членів щодо надання аудіовізуальних медіа послуг³⁷², Директива (EU) 2019/882 про вимоги до доступності товарів та послуг³⁷³, — однак їхні положення присвячені комерційним аспектам такої доступності і не впливають на можливість створення і використання копій у доступному форматі для безоплатного розповсюдження в рамках винятків з майнових авторських і суміжних прав.

Отже, не дивлячись на потенціал Директиви (EU) 2017/1564 подолати бар'єри у залученні людей з інвалідністю до освіти, науки і культури, поточний стан створення і розповсюдження копій у доступному форматі поки що істотно не відрізняється від

³⁷¹ Commission Staff Working Document: Report on the availability of certain copyright protected works for persons with disabilities within the internal market SWD(2022) 109 final, Brussels, 7.4.2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/report-availability-copyright-protected-works-persons-disabilities> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁷² Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Codified version). OJ L 95, 15.4.2010, pp. 1–24.

³⁷³ Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services. OJ L 151, 7.6.2019, pp. 70–115.

того, який сформувався під впливом винятку в інтересах людей з інвалідністю, встановленого Директивою 2001/29/ЄС.

2.1.12. Онлайн трансляції та ретрансляції телевізійних і радіо програм

Розвиток цифрових технологій призвів до багатьох змін у функціонуванні медіа ринку, включно з розширенням методів ретрансляції програм організацій мовлення та зростанням попиту на додаткові послуги, такі як доступ до програм за запитом, функція повторного перегляду, можливість перегляду програм через онлайн сервіси. Онлайн сервіси мають допоміжне значення у діяльності мовників, проте слугують засобом надання публіці доступу до об'єктів авторського права і суміжних прав, включених у склад програм організацій мовлення, що зумовлює необхідність дотримання прав відповідних суб'єктів. Існуючі в ЄС акти у сфері авторського права і суміжних прав, передусім Директива 93/83/ЄЕС про координацію певних правил щодо авторського права та суміжних прав, що застосовуються до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції³⁷⁴, не охоплювали розповсюдження програм організацій мовлення через онлайн сервіси. Враховуючи транскордонний характер мережі Інтернет, забезпечення онлайн трансляції та ретрансляції телевізійних і радіо програм в рамках ЄС потребувало вироблення спільного узгодженого підходу, що зумовило прийняття Директиви (ЄУ) 2019/789, яка встановлює правила здійснення авторського права і суміжних прав, які застосовуються до певних онлайн-трансляцій організацій мовлення і ретрансляцій телевізійних і радіо програм³⁷⁵.

Директива (ЄУ) 2019/789 передбачає застосування принципу країни походження до допоміжних онлайн-послуг, до яких Директива відносить онлайн-послуги, що полягають у доведенні до загального відома публіки телевізійних або радіопрограм одночасно з їх трансляцією або протягом визначеного періоду часу після трансляції організацією мовлення, а також будь-яких ма-

³⁷⁴ Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission. OJ L 248, 6.10.1993, p. 15–21.

³⁷⁵ Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes, and amending Council Directive 93/83/EEC. OJ L 130, 17.5.2019, pp. 82–91.

теріалів, що є допоміжними для такої трансляції. Принцип країни походження застосовується при доведенні до загального відома публіки об'єктів авторського права і суміжних прав в рамках будь-яких радіо програм та телевізійних програм, які є програмами новин та висвітленням поточних подій або повністю фінансуються власними коштами організації мовлення, за винятком трансляцій спортивних подій та об'єктів авторського права і суміжних прав, включених до таких трансляцій, у допоміжній онлайн-службі, що належить телерадіомовній організації або контролюється нею і за яку така організація є відповідальною. Дії з доведення до загального відома публіки, а також дії з відтворення об'єктів авторського права і суміжних прав, які є необхідними для надання доступу або використання такої онлайн-служби для тих самих програм, для цілей авторського права і суміжних прав, що стосуються цих дій, вважаються такими, що відбуваються виключно в державі-члені, в якій телерадіомовна організація має своє основне місцезнаходження. Така локалізація необхідна через територіальний характер авторського права і суміжних прав і, як зауважено у доктрині, визначає, «яке право має застосовуватися до транснаціональних спорів»³⁷⁶.

У Директиві (EU) 2019/789 містяться положення щодо здійснення права на ретрансляцію суб'єктами авторського права і суміжних прав, котрі не є організаціями мовлення. Такі суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть надавати дозвіл або відмовляти у дозволі на ретрансляцію лише через організацію колективного управління. У контексті здійснення права на ретрансляцію організаціями мовлення Директива підкреслює, що право на ретрансляцію стосовно трансляції власних програм здійснюється організаціями мовлення без обов'язкового посередництва організацій колективного управління. Такий підхід обґрунтований тим, що організації мовлення не мають труднощів з укладенням договорів з операторами послуг ретрансляції. На відміну від отримання дозволів від суб'єктів авторського права і суміжних прав, коли має місце множинність таких суб'єктів та їхня приналежність до різних держав-членів, а дозвіл потребується для використання кожного окремого об'єкта, відносини між організацією мовлення та оператором послуг ретрансляції можуть оформлюватися одноразово на тривалий строк, а тому немає

³⁷⁶ Trimble M. COVID-19 and Transnational Issues in Copyright and Related Rights. *IC — International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2020. Vol. 51. P. 408.

практичної потреби залучати організації колективного управління для укладення таких договорів.

Якщо між організацією колективного управління та оператором служби ретрансляції або між оператором служби ретрансляції та організацією мовлення не укладено жодної угоди щодо дозволу на ретрансляцію програм, держави-члени забезпечують можливість залучення до переговорного процесу незалежного посередника, як це визначено положеннями Директиви 93/83/ЕЕС про координацію певних правил щодо авторського права та суміжних прав, що застосовуються до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції³⁷⁷.

Також Директива (ЕУ) 2019/789 зробила важливе уточнення, що коли організація мовлення передає свої сигнали, які несуть програму, шляхом прямого введення розповсюджувачу сигналу без одночасної передачі організацією мовлення цих сигналів безпосередньо публіці, а розповсюджувач сигналу передає ці сигнали публіці, організація мовлення та розповсюджувач сигналу вважаються учасниками єдиного акту доведення до загального відома публіки, щодо якого вони повинні отримати дозвіл від суб'єктів авторського права і суміжних прав. У таких випадках доведення до загального відома публіки потребує одного дозволу на використання творів і об'єктів суміжних прав, у якому визначається конкретний внесок організації мовлення та розповсюджувача сигналу в акт доведення до загального відома публіки.

Зобов'язання держав-членів із транспозиції Директиви (ЕУ) 2019/789 мало бути виконане до 7 червня 2021 року. Згідно з ч. 1 ст. 10 Директиви, до 7 червня 2025 року Європейська Комісія повинна підготувати звіт щодо Директиви і оприлюднити його, проте на момент завершення цього дослідження звіт ще не був оприлюднений. Комплексний аналіз застосування впроваджених Директивою положень також поки що не здійснювався, тому її вплив на охоплену нею сферу наразі не встановлений. Загалом фахівці зауважують, що європейський медіа ландшафт постійно змінювався з 1990-х років під впливом технологічного розвитку³⁷⁸ і на сьогодні вже сформовано європейську цифрову сферу, яка

³⁷⁷ Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission. OJ L 248, 6.10.1993, p. 15–21.

³⁷⁸ Papathanassopoulos S. Media Systems in Transition. In: Stylianos Papathanassopoulos, Andrea Miconi (eds), *The European Media in the Platform Era: Realities and Tendencies*. Cham: Springer, 2025. P. 37.

включає весь сектор комунікацій, аудіовізуальні медіа та цифрові медіа³⁷⁹. З огляду на зміст Директиви (ЕУ) 2019/789, видається, що вона зробила важливий внесок у забезпечення дотримання авторського права і суміжних прав при використанні організаціями мовлення онлайн сервісів у їхній діяльності.

2.1.13. Авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку

Директива (ЕУ) 2019/790 про авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку³⁸⁰ наразі підсумовує процес гармонізації законодавства у сфері авторського права і суміжних прав. За прогнозами фахівців, нові масштабні законодавчі ініціативи у цій сфері не очікуються принаймні до 2030 року³⁸¹. Це пов'язано з відсутністю реальних та потенційних перешкод у функціонуванні внутрішнього ринку та ризиків його фрагментації у контексті використання творів і об'єктів суміжних прав. Крім того, в ЄС забезпечено високі стандарти правової охорони у цій сфері, які задовольняють інтересам суб'єктів відповідних прав і достатньо враховують інтереси суспільства. Однак до прийняття Директиви (ЕУ) 2019/790 деякі аспекти використання об'єктів авторського права і суміжних прав у цифровому середовищі були недостатньо визначеними, що перешкоджало належному функціонуванню єдиного цифрового ринку.

Термін «єдиний цифровий ринок» наразі не має уніфікованого визначення. Як зазначив Ф. Феррі, «єдиний цифровий ринок спрямований на усунення тих національних перешкод, які постійно впливають на потік діяльності, що здійснюється онлайн, або які тісно пов'язані з новітніми технологічними розробками, як-от хмарні обчислення, Інтернет речей, штучний інтелект»³⁸². Перед Директивою (ЕУ) 2019/790 не ставилося завдання вирішення усіх питань, що виникають у цифровому середовищі і стичні до авторського права і суміжних прав. Від неї очікувалася

³⁷⁹ Thomass B. European Media Regulation: A Path to Value-Driven European Integration. In: Stylianos Papathanassopoulos, Andrea Miconi (eds), *The European Media in the Platform Era: Realities and Tendencies*. Cham: Springer, 2025. P. 33.

³⁸⁰ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 92–125.

³⁸¹ Durantaye K. Back to Basics — European Copyright Law after the DSM Directive. *IIC — International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2022. Vol. 53. P. 1.

³⁸² Ferri F. The dark side(s) of the EU Directive on copyright and related rights in the Digital Single Market. *China-EU Law Journal*. 2021. Vol. 7. P. 23.

модернізація системи авторського права і суміжних прав з урахуванням технологічного розвитку та нових каналів розповсюдження охоронюваного контенту на внутрішньому ринку та водночас у транскордонному вимірі.

Передусім Директива (EU) 2019/790 визначає заходи з адаптації винятків і обмежень з майнових авторських і суміжних прав до цифрового і транскордонного середовища. Директивою вводиться виняток, який дозволяє здійснювати текстовий і дата-майнінг об'єктів авторського права суміжних прав — будь-який автоматизований аналітичний метод, спрямований на аналіз тексту та даних у цифровій формі з метою отримання інформації, яка включає, але не обмежується, закономірностями, тенденціями та кореляціями. Таке використання об'єктів авторського права суміжних прав може здійснюватися дослідницькими організаціями та установами культурної спадщини (загальнодоступними бібліотеками, музеями, архівами, установами кіно- чи аудіо-спадщини) з метою проведення наукових досліджень. Виняток щодо текстового і дата-майнінгу вважається важливим для «розкриття потенціалу європейських досліджень та звільнення дослідників від юридичних обтяжень та невизначеності, які ускладнюють просування транскордонної співпраці в дослідженнях»³⁸³. Іншими винятками, що передбачені Директивою, є відтворення об'єктів авторського права суміжних прав та витяги з них з метою глибинного аналізу тексту і даних, використання об'єктів авторського права суміжних прав у транскордонній навчальній діяльності, а також створення установами культурної спадщини копій об'єктів авторського права суміжних прав у будь-якому форматі чи на будь-якому носії з метою збереження цих об'єктів в обсязі, необхідному для їхнього збереження.

Директивою (EU) 2019/790 введено порядок використання об'єктів авторського права суміжних прав, які знаходяться за межами комерційного обігу. Об'єкт вважається таким, що не підлягає продажу, якщо можна добросовісно припустити, що він не є доступним для публіки через звичайні канали комерції, після того, як було докладено розумних зусиль для визначення того, чи є він доступним для публіки. Використання таких об'єктів

³⁸³ Geiger Ch., Frosio G., Bulayenko O. Text and Data Mining: Articles 3 and 4 of the Directive 2019/790/EU. Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-08. 2019. P. 36. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3470653 (дата звернення: 01.09.2025).

може здійснюватися на підставі договору, укладеного між організацією колективного управління та установою культурної спадщини, на умовах невиключної ліцензії щодо відтворення, розповсюдження, доведення до загального відома публіки або публічного сповіщення для некомерційних цілей. Це повинно забезпечувати використання об'єктів авторського права суміжних прав, які знаходяться за межами комерційного обігу, установами культурної спадщини в будь-якій державі-члені.

У Директиві (ЕУ) 2019/790 передбачено можливість здійснення розширеного ліцензування організаціями колективного управління, яке має застосовуватися лише в чітко визначених сферах використання, де отримання дозволів від суб'єктів авторського права і суміжних прав на індивідуальній основі зазвичай є обтяжливим та непрактичним до такої міри, що необхідна ліцензійна угода є малоімовірною через характер використання або типи творів чи об'єктів суміжних прав. При цьому суб'єкти авторського права і суміжних прав, які не уповноважили організацію колективного управління, що видає ліцензію, можуть у будь-який час легко та ефективно виключити відповідні об'єкти з механізму ліцензування. Це положення розглядається як таке, що має фундаментальне значення, оскільки «дозволяє автору або суб'єкту авторського права утверджувати свою волю щодо майбутнього використання та поширення свого твору»³⁸⁴.

Важливою новелою Директиви (ЕУ) 2019/790 є положення, згідно з яким будь-який матеріал, що є результатом акту відтворення вже не охоронюваного твору образотворчого мистецтва, не є об'єктом авторського права або суміжних прав, за винятком випадків, коли матеріал, що є результатом цього акту відтворення, відповідає умові оригінальності у тому сенсі, що він є власним інтелектуальним творінням автора. Це застереження з'явилося внаслідок поширення практики спроб заявляти авторство на результати оцифрування колекцій музеїв та інших культурних інституцій, коли відтворення є буквральним і призводить до створення копії твору, однак не містить жодного творчого вибору. Водночас Директива не уточнює коло творів, які підпадають під поняття твору образотворчого мистецтва, тому у європейських професійних колах обговорюється, чи слід розуміти це поняття

³⁸⁴ Jerzyk K. Balance of Rights in Directive 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market — Is the Opt-out Clause Sufficient for the Protection of Author's Moral Rights? *Santander Art and Culture Law Review*. 2021. Vol. 2, No. 7. P. 239.

широко як усі види творів, які можна візуально сприймати, зокрема, твори дизайну чи архітектури³⁸⁵.

Інша новела, впроваджена Директивою (EU) 2019/790, стосується охорони прав видавців прес-публікацій при онлайн використанні їхніх прес-публікацій. Потреба у гарантуванні охорони прав видавців прес-публікацій виникла внаслідок розвитку бізнес-моделей, які засновані на повторному використанні прес-публікацій (агрегатори новин, служби моніторингу медіа) і отримують дохід внаслідок їхнього використання, проте не отримують дозвіл на таке використання. Цікаво відмітити, що у п. 55 преамбули Директиви запропоновано охороняти прес-публікації суміжними правами, однак безпосередньо у тексті Директиви таке уточнення відсутнє. Під прес-публікацією Директива розуміє колекцію, що складається переважно з літературних творів журналістського характеру, але може також включати інші твори або інші теми, і яка є окремим елементом періодичного видання або видання, що регулярно оновлюється, під єдиною назвою, такого як газета або журнал загальної або спеціальної спрямованості, має на меті надавати широкій громадськості інформацію, пов'язану з новинами або іншими темами, та публікується в будь-яких засобах масової інформації за ініціативою, під редакційною відповідальністю та контролем постачальника послуг. Періодичні видання, які видаються з науковою або академічною метою, як-от наукові журнали, не належать до категорії прес-публікацій. У доктрині звернено увагу на проблеми тлумачення поняття прес-публікації, з якого не зрозуміло, яка кількість матеріалів є достатньою для їхньої кваліфікації як колекції; чи означає термін «колекція», що включені у неї матеріали повинні мати різних авторів; якою має бути частка творів журналістського характеру у цій колекції³⁸⁶. Директива ці аспекти не уточнює.

Ще одна новела Директиви (EU) 2019/790 — положення про те, що коли постачальник послуг з обміну контентом в Інтернеті надає громадськості доступ до об'єктів авторського права і суміжних прав, завантажених його користувачами, він здійснює акт публічного сповіщення або акт доведення до загального відома публіки.

³⁸⁵ The European Copyright Society. Comment of the European Copyright Society on the Implementation of Art. 14 of the DSM-Directive 2019/790. *JIPITEC*. 2020. Vol. 11. No. 2. P. 110.

³⁸⁶ Czarny-Drozdziejko E. The Subject-Matter of Press Publishers' Related Rights Under Directive 2019/790 on Copyright and Related Rights in the Digital Single Market. *IPC — International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2020. Vol. 51. P. 627–628.

З огляду на це, постачальник послуг з обміну контентом в Інтернеті повинен отримати від суб'єктів відповідних прав дозвіл на таке використання. Під поняття постачальника послуг з обміну контентом підпадають постачальники послуг інформаційного суспільства, основною або однією з основних цілей яких є зберігання та надання публічного доступу до великої кількості об'єктів авторського права і суміжних прав, завантажених його користувачами, які він організовує та просуває з метою отримання прибутку. Впровадження цього положення зумовлене розвитком сервісів з обміну контентом, які забезпечують швидкий і часто необмежений доступ до різноманітних охоронюваних об'єктів, однак завантажуючи ці об'єкти, користувачі можуть не забезпечувати дотримання авторського права і суміжних прав. При цьому суб'єкти авторського права і суміжних прав не мають реальної можливості відслідковувати кожен факт використання відповідного об'єкта і отримувати винагороду за його використання. Роль постачальників послуг з обміну контентом у процесі обміну контентом між користувачами тривалий час була юридично невизначеною, проте Директива встановила у ст. 17 порядок діяльності постачальників послуг з обміну контентом у контексті використання об'єктів авторського права і суміжних прав. Ця норма породила чимало зауважень зі сторони дослідників авторського права і суміжних прав ЄС. Так, Е. Розаті зауважила, що поняттю постачальника послуг з обміну контентом бракує чіткості у частині зберігання об'єктів авторського права і суміжних прав, а саме, «чи підлягає воно будь-яким часовим вимогам або обмеженням, щоб вважатися «зберіганням» для цілей Директиви»³⁸⁷. К. Гарстка обґрунтував, що ст. 17 Директиви може призводити до надмірного блокування існуючого контенту — «позбавлення доступу до більшої кількості елементів, ніж бажає людина, або більшої кількості елементів, ніж вимагає закон» — внаслідок технічних помилок алгоритмів, що не відповідатиме інтересам ні користувачів, ні самих суб'єктів авторського права і суміжних прав³⁸⁸. Застосування положень Директиви щодо постачальників послуг з обміну контентом викликало так багато питань, що у 2021 році Європейською Комі-

³⁸⁷ Rosati E. Does the Duration of the Storage Matter? Live Streaming Providers As 'Online Content Sharing Service Providers' Under Directive 2019/790. *European Intellectual Property Review*. 2020. Vol.42, No. 10. P. 655.

³⁸⁸ Garstka K. Guiding the Blind Bloodhounds: How to Mitigate the Risks art. 17 of Directive 2019/790 Poses to the Freedom of Expression. 2019. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3471791 (дата звернення: 01.09.2025).

сією було видане керівництво з цього приводу³⁸⁹, однак ця норма залишається доволі обговорюваною.

Директива (EU) 2019/790 зробила внесок у посилення гарантій захисту інтересів авторів і виконавців у договірних відносинах. Нею встановлено принцип належної та пропорційної винагороди авторам і виконавцям за відчуження прав або надання дозволу на використання твору чи виконання. Фахівці наголошують на необхідності окремого тлумачення термінів «належна» та «пропорційна» винагорода: належність «стосується певної справедливості та може тлумачитися з урахуванням об'єктивної та звичайної практики в культурному секторі», пропорційність може означати розумну суму або пропорцію як частку або відсоток доходів³⁹⁰. Директива передбачає зобов'язання другої сторони договору щодо надання авторам і виконавцям повної та вичерпної інформації про використання їхніх творів та виконань, зокрема про способи використання, усі отримані доходи та належну авторам і виконавцям винагороду. Якщо узгоджена договором винагорода виявляється непропорційно низькою порівняно з усіма наступними доходами, отриманими від використання творів або виконань, автори та виконавці мають право вимагати виплату додаткової, належної та справедливої винагороди. Якщо твір або виконання, права на який відчужено або дозвіл на використання якого надано, не використовується, автору або виконавцю повинна гарантуватися можливість відкликання прав. Держави-члени можуть передбачити обмеження строку на таке відкликання, а також зміну виключної ліцензії на невиключну замість відкликання прав. Відкликання вважається доволі радикальним методом, який пропонується замінити правом на регулярний перегляд договору³⁹¹.

З огляду на кількість та різну спрямованість охоплених питань, Директива (EU) 2019/790 вважається однією з найскладніших. Оцінка її впливу Європейською Комісією ще не здійснювалася і очікується у 2026 році, а аналіз висновків Європейської Комісії ста-

³⁸⁹ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Guidance on Article 17 of Directive 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market COM(2021) 288 final, Brussels, 4.6.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0288&qid=1754771620018> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁹⁰ The European Copyright Society. Comment of the European Copyright Society Addressing Selected Aspects of the Implementation of Articles 18 to 22 of the Directive (EU) 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market. *JIPITEC*. 2020. Vol. 11. No. 2. P. 141.

³⁹¹ The European Copyright Society. Comment of the European Copyright Society Addressing Selected Aspects of the Implementation of Articles 18 to 22 of the Directive (EU) 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market. *JIPITEC*. 2020. Vol. 11. No. 2. P. 147.

новитиме значний практичний інтерес, оскільки Директива ввела чимало нових правил. Однак вже зараз прогнозується, що національні суди звертатимуться до Суду ЄС щодо тлумачення положень Директиви³⁹², що припускається цілком обґрунтовано, оскільки деякі норми Директиви залишаються предметом палких дискусій серед європейських науковців і практиків.

Здійснений огляд директив дає підстави стверджувати про високий ступінь уваги суб'єктів законодавчої ініціативи ЄС до сфери авторського права і суміжних прав і прагнення комплексно визначити її правові засади, враховуючи зобов'язання за міжнародними договорами, інтереси забезпечення безперешкодного функціонування внутрішнього ринку, тенденції розвитку суспільства та необхідність реагування на виклики сучасності. Положення директив певним чином доповнюють прийняті в ЄС регламенти: хоча основне правове навантаження з визначення об'єктів правової охорони, змісту майнових прав на них, особливостей здійснення і захисту цих прав та винятків з них лежить на директивах, у регламентах розкриваються деякі інші аспекти, які мають значення для авторського права і суміжних прав.

2.2. Регламенти

Європейська Комісія включає до складу законодавчих *acquis* у сфері авторського права і суміжних прав³⁹³ два регламенти: (EU) 2017/1128 про транскордонну мобільність послуг онлайн-контенту на внутрішньому ринку³⁹⁴ та (EU) 2017/1563 про транскордонний обмін між Союзом і третіми країнами копіями певних охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав у доступному форматі в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації³⁹⁵. Однак в ЄС також є чинним Регламент (EU) 608/2013 щодо митного захисту

³⁹² Rosati E. The DSM Directive Two Years On: Do Things Ever Get Easier? *IIC — International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2021. Vol. 52. P. 1142.

³⁹³ European Commission. The EU copyright legislation. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/copyright-legislation> (дата звернення: 01.09.2025).

³⁹⁴ Regulation (EU) 2017/1128 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on cross-border portability of online content services in the internal market. OJ L 168, 30.6.2017, p. 1–11.

³⁹⁵ Regulation (EU) 2017/1563 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on the cross-border exchange between the Union and third countries of accessible format copies of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled. OJ L 242, 20.9.2017, p. 1–5.

прав інтелектуальної власності³⁹⁶, у ч. 1 ст. 2 якого безпосередньо визначено, що цей Регламент застосовується до авторського права і суміжних прав. Тому для повноти інформації про законодавчі акти ЄС у цій сфері Регламент (ЕУ) 608/2013 також повинен братися до уваги.

2.2.1. Митний захист прав інтелектуальної власності

Боротьба з підробками та незаконно виготовленими копіями є нагальною проблемою в усьому світі. Передусім це пов'язано з насиченням ринку товарами, якість яких невідома і які можуть бути небезпечними для життя і здоров'я споживачів, особливо коли йдеться про підробки ліків і продуктів харчування. Діяльність з виготовлення підробок і піратських копій об'єктів авторського права і суміжних прав часто здійснюється приховано і призводить до отримання нелегальних доходів, що шкодить економіці. Крім того, підробки та незаконно виготовлені копії порушують право інтелектуальної власності, тому у кожній державі мають встановлюватися механізми виявлення таких товарів і запобігання їхньому розповсюдженню.

Найбільш ефективною у цьому контексті є затримка таких товарів на кордоні і недопущення їхнього постачання на ринок, що здійснюється із залученням митних органів. На міжнародному рівні можливість вжиття митними та іншими органами заходів протидії розповсюдженню товарів, які порушують право інтелектуальної власності, в узагальненому вигляді була впроваджена Угодою про торговельні аспекти інтелектуальної власності³⁹⁷. Угода була підписана від імені ЄС 22 грудня 1994 року³⁹⁸ і в той же день був прийнятий Регламент (ЄС) 3295/94 про заходи щодо заборони випуску у вільний обіг, експорту, реекспорту або ввезення для застосування процедури зупинення контрафактних та піратських товарів³⁹⁹. Регламент передбачив дії, які можуть вчи-

³⁹⁶ Regulation (EU) 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003. OJ L 181, 29.6.2013, p. 15–34.

³⁹⁷ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, signed in Marrakesh, Morocco on 15 April 1994. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm (дата звернення: 01.09.2025).

³⁹⁸ Council Decision 94/800/EC of 22 December 1994 concerning the conclusion on behalf of the European Community, as regards matters within its competence, of the agreements reached in the Uruguay Round multilateral negotiations (1986-1994). OJ L 336, 23.12.1994, p. 1–2.

³⁹⁹ Council Regulation (EC) No 3295/94 of 22 December 1994 laying down measures to prohibit the release for free circulation, export, re-export or entry for a suspensive procedure of counterfeit and pirated goods. OJ L 341, 30.12.1994, pp. 8–13 [No longer in force].

нятися у зв'язку з підозрою, що певні товари на кордоні порушують право інтелектуальної власності. Він істотно розширив і доповнив положення Угоди, однак мав доволі обмежену сферу застосування, оскільки поширювався лише на захист авторського права, суміжних прав і прав на торговельну марку.

У 2003 році було визнано необхідність удосконалення правових засад митного захисту прав інтелектуальної власності, що призвело до скасування Регламенту (ЄС) 3295/94 і прийняття Регламенту (ЄС) 1383/2003 про митні заходи щодо товарів, які підозрюються у порушенні певних прав інтелектуальної власності, та заходи, що вживаються щодо товарів, які порушують такі права⁴⁰⁰. Цей Регламент розширив перелік об'єктів права інтелектуальної власності та передбачив вжиття митними органами заходів стосовно товарів, які порушують патент згідно із законодавством держави-члена, додатковий сертифікат охорони згідно із законодавством Союзу, право на сорт рослин згідно із законодавством держави-члена або Союзу, зазначення походження або географічні зазначення згідно із законодавством держави-члена або Союзу. Також було уточнено повноваження митних органів щодо дій, які можуть вчинятися стосовно таких товарів. Подальше удосконалення процедур, які запобігають розповсюдженню товарів, що порушують право інтелектуальної власності, проте водночас не перешкоджають законній торгівлі, відбулося у 2013 році з прийняттям нового Регламенту (ЄУ) 608/2013 щодо митного захисту прав інтелектуальної власності⁴⁰¹.

Регламент (ЄУ) 608/2013 детально визначає перелік об'єктів права інтелектуальної власності, які можуть підлягати митному захисту, і встановлює порядок вжиття відповідних заходів митними органами. Можливість митного захисту авторського права і суміжних прав охоплена положеннями Регламенту (ЄУ) 608/2013 щодо піратських товарів і товарів, які підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності.

Піратськими є товари, виготовлені внаслідок дії, що порушує авторське право або суміжні права у державі-члені, де ці товари знайдено, та які є або містять копії, виготовлені без згоди суб'єкта

⁴⁰⁰ Council Regulation (EC) No 1383/2003 of 22 July 2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights. OJ L 196, 2.8.2003, pp. 7–14 [No longer in force].

⁴⁰¹ Regulation (EU) 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003. OJ L 181, 29.6.2013, p. 15–34.

авторського права або суміжних прав чи особи, уповноваженої цим власником у країні виробництва. Як роз'яснив Суд ЄС, такі товари, що походять з держави, яка не є членом ЄС, не можуть бути класифіковані як піратські товари лише на підставі того факту, що вони ввозяться на митну територію ЄС в режимі відкладення сплати податків. Для такої класифікації повинно бути доведено, що ці товари призначені для продажу в ЄС, зокрема, якщо виявиться, що товари були продані клієнту в ЄС або запропоновані для продажу чи рекламовані споживачам у ЄС, або якщо з документів чи листування щодо товарів видно, що передбачається їх перенаправлення споживачам ЄС (*Koninklijke Philips Electronics NV v Lucheng Meijing Industrial Company Ltd and Others and Nokia Corporation v Her Majesty's Commissioners of Revenue and Customs*, п. 78⁴⁰²).

До товарів, які підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності, належать ті, щодо яких є достатні підстави вважати, що в державі-члені, де ці товари виявлено, вони *prima facie*:

- товари, що є предметом дії, яка порушує право інтелектуальної власності в цій державі-члені;
- пристрої, продукти або компоненти, які передусім розроблені, виготовлені або адаптовані з метою забезпечення або сприяння обходу будь-якої технології, пристрою або компонента, який у звичайному процесі його використання запобігає або обмежує дії, не дозволені суб'єктом авторського права або суміжних прав, і які стосуються дії, що порушує ці права в цій державі-члені;
- будь-яка форма або матриця, спеціально розроблена або пристосована для виробництва товарів, що порушують авторське право або суміжні права, якщо такі форми або матриці пов'язані з діями, що порушує авторське право або суміжні права в цій державі-члені.

Слід зазначити, що критерії, на підставі яких може бути встановлена підозра у порушенні авторського права чи суміжних прав, у Регламенті (ЄУ) 608/2013 не наводяться. Однак у доктрині кваліфікація товарів, які підозрюються у порушенні, не викликає зау-

⁴⁰² Judgment of the Court of 1 December 2011 in joined cases C-446/09 and C-495/09, *Koninklijke Philips Electronics NV (C-446/09) v Lucheng Meijing Industrial Company Ltd and Others and Nokia Corporation (C-495/09) v Her Majesty's Commissioners of Revenue and Customs*, ECLI:EU:C:2011:796.

важень, оскільки положення Регламенту вказують, що «мають бути достатні ознаки порушення прав інтелектуальної власності»⁴⁰³. Встановлення достатності цих ознак покладається на орган, який розглядає заяву щодо вжиття заходів митного захисту.

Регламент (ЕУ) 608/2013 визначає осіб, які мають право на подання заяв до митних органів, форму заяв, порядок їхнього подання і розгляду, прийняття рішень щодо заяв, строк і порядок вжиття митними органами заходів з призупинення випуску або затримання товарів, що підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності, та знищення таких товарів. У п. 16 преамбули Регламенту зазначено, що під час дії попереднього Регламенту (ЄС) 1383/2003 процедура знищення товарів виявилася дуже успішною в державах-членах, у яких вона була доступна, тому ця процедура повинна бути обов'язковою щодо всіх порушень прав інтелектуальної власності та застосовуватися, коли декларант або власник товарів погоджується на знищення. Однак у наукових колах висловлено сумніви щодо доцільності обов'язкового знищення таких товарів, коли ризик подальшого порушення є невисоким або взагалі відсутній⁴⁰⁴, крім того, методи знищення товарів можуть шкодити навколишньому середовищу⁴⁰⁵. Тому рішення про знищення товарів, які підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності, повинно прийматися помірковано, щоб запобігти розповсюдженню таких товарів, проте не допустити надмірних невинуватених витрат, що покладаються на особу, яка отримала рішення про їх знищення, та інших ризиків.

З метою сприяння запобіганню міжнародній торгівлі товарами, які порушують права інтелектуальної власності, Регламент (ЕУ) 608/2013 передбачає можливість митних органів держав-членів обмінюватися інформацією, що є в їхньому розпорядженні, з відповідними органами третіх країн відповідно до домовленості з ними. Крім того, митні служби держав-членів повинні обмінюватися між собою даними про рішення за розглянутими заявами та надавати цю інформацію Європейській Комісії. Такі заходи необхідні для посилення митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності в ЄС.

⁴⁰³ Rinnert S. New European Regulation 608/2013 Concerning Combating Counterfeit Goods. *World Customs Journal*. 2015. Vol. 9, No. 1. P. 39.

⁴⁰⁴ Cotter T. F., Shen Ch.-L. Destruction, Proportionality, and Sustainability: A Law-and-Economics Analysis. *Texas Intellectual Property Law Journal*. 2023. Vol. 32. P. 133.

⁴⁰⁵ Dongen L. V. Sustainable Destruction of Patent Infringing Goods: An Oxymoron? 2025. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5335731 (дата звернення: 01.09.2025).

2.2.2. Транскордонна мобільність послуг онлайн-контенту на внутрішньому ринку

Широкий розвиток портативних пристроїв, які дозволяють прослуховувати музику, переглядати фільми і трансляції спортивних заходів чи грати у відеоігри, надає можливість споживати різноманітний контент, знаходячись будь-де. Однак територіальний характер авторського права і суміжних прав зумовлює обмеження дії дозволів на використання творів, фонограм, програм організацій мовлення певними територіями. Внаслідок цього онлайн доступ до таких об'єктів може блокуватися постачальником послуг: якщо IP-адреса користувача, який сплатив за використання контенту у країні свого проживання, не збігається з цієї країною, користувач, знаходячись за кордоном, втрачає можливість споживати такий контент. Такі обмеження розглядалися як перешкода, яка не дозволяє споживачам повною мірою користуватися перевагами транскордонної електронної комерції з цифровими активами та вимагає від бізнес-операторів адаптації їхніх послуг до різних правових умов, встановлених національними законодавствами інших держав-членів⁴⁰⁶. З метою подолання цієї перешкоди в ЄС було прийнято Регламент (ЄУ) 2017/1128 про транскордонну мобільність послуг онлайн-контенту на внутрішньому ринку⁴⁰⁷.

Регламент (ЄУ) 2017/1128 не торкається жодного аспекту правової охорони творів і об'єктів суміжних прав і передбачає порядок взаємодії між постачальниками послуг онлайн-контенту, абонентами та суб'єктами авторського права і суміжних прав у контексті визначення держави-члена, у якій проживає абонент, і можливості надання абоненту доступу до послуг онлайн-контенту, коли абонент тимчасово перебуває в іншій державі-члені.

Тимчасове перебування в державі-члені тлумачиться у Регламенті (ЄУ) 2017/1128 як перебування в державі-члені, відмінній від держави-члена проживання, протягом обмеженого періоду часу. Критерії визначення, який період часу вважається обмеженим, у Регламенті відсутні. Не викликає сумнівів, що короткі поїздки, як-от відпустка чи відрядження, задовольняють

⁴⁰⁶ Koukal P. Consumer Protection and the Portability Regulation: *Proceedings of the 4th International Conference on European Integration*. Ostrava: Technical University of Ostrava, 2018. P. 814.

⁴⁰⁷ Regulation (EU) 2017/1128 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on cross-border portability of online content services in the internal market. OJ L 168, 30.6.2017, p. 1–11.

вимозі обмеженого періоду часу, крім того, цей період може бути заздалегідь визначеним. Однак верхній поріг тимчасового строку перебування Регламентом не встановлено. Це фактично означає, що навіть тривале перебування в іншій державі-члені розглядається як тимчасове доти, доки абонент продовжує мати постійне місце проживання в іншій державі-члені.

Відповідно до положень Регламенту (ЄУ) 2017/1128 постачальник платної послуги онлайн-контенту повинен надавати абоненту, який тимчасово перебуває в іншій державі-члені, доступ до послуги та її використання таким самим чином, як і в державі-члені проживання абонента, зокрема шляхом надання доступу до того самого контенту, на тому ж діапазоні та кількості пристроїв, для тієї ж кількості користувачів та з тим самим набором функціональних можливостей, без стягнення додаткової плати за це. Зазначене зобов'язання не охоплює будь-які вимоги до якості, які застосовуються до надання таких послуг і яким постачальник послуг підпорядковується під час надання послуг в державі-члені проживання абонента, якщо інше не встановлено договором між постачальником послуг та абонентом. Постачальник послуг не має права вживати заходів, які могли б знизити якість надання послуг під час їх споживання в іншій державі-члені, однак не зобов'язаний, якщо це не передбачено договором, підвищувати якість таких послуг настільки, наскільки це забезпечується у державі-члені, де тимчасово перебуває абонент.

Надання послуги онлайн-контенту абоненту, який тимчасово перебуває в іншій державі-члені, а також доступ до цієї послуги та її використання абонентом вважаються такими, що відбуваються виключно в державі-члені проживання абонента. Згідно з доктринальним тлумаченням, це положення встановлює юридичну фікцію, що тимчасове перебування в іншій державі-члені вважається перебуванням в державі-члені проживання абонента⁴⁰⁸.

Регламент (ЄУ) 2017/1128 встановлює механізм перевірки держави-члена проживання абонента під час укладення та поновлення договору про надання платної послуги онлайн-контенту. Якщо у постачальника послуги виникають обґрунтовані сумніви щодо держави-члена проживання абонента протягом строку дії договору, постачальник має право повторити перевірку держави-члена проживання абонента, включно з правом вимагати від або-

⁴⁰⁸ Engels S., Nordeman J. B. The Portability Regulation (Regulation (EU) 2017/1128): A Commentary on the Scope and Application. *JIPITEC*. 2018. Vol. 9. No. 2. P. 179.

нента надання інформації, необхідної для визначення держави-члена його проживання. Якщо абонент не надає цю інформацію, що унеможливило перевірку держави-члена його проживання, постачальник послуг не зобов'язаний надати абоненту доступ до послуг онлайн-контенту, коли абонент тимчасово перебуває в іншій державі-члені. У той же час, суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть дозволити використання відповідного контенту на підставі Регламенту на відплатних засадах без перевірки держави-члена проживання абонента. У таких випадках договір між постачальником послуг та абонентом є достатнім для визначення держави-члена проживання абонента.

Регламент (EU) 2017/1128 може застосовуватися також до випадків безкоштовного надання послуг онлайн-контенту, що здійснюється за рішенням постачальника таких послуг за умови перевірки держави-члена проживання абонента. У такому разі постачальник послуг повинен поінформувати про це рішення своїх абонентів та відповідних суб'єктів авторського права і суміжних прав до початку надання послуг.

Регламент (EU) 2017/1128 не передбачає надання доступу до контенту іншої держави-члена під час тимчасового перебування у ній абонентів. Наприклад, якщо абонент із Франції проводить відпустку в Іспанії, під час відпустки цей абонент може споживати той самий контент, доступ до якого надається йому у Франції, однак пропозиції іспанських постачальників послуг онлайн-контенту не будуть йому доступні автоматично. Існує думка, що це «певним чином відтворює національні кордони в цифровому просторі у випадках, коли особа фізично їх перетнула»⁴⁰⁹. Однак Регламент не мав на меті врегулювання питань надання абонентам під час їхнього тимчасового перебування в іншій державі-члені доступу до онлайн-контенту, який надається абонентам, що проживають у цій державі-члені. Національні кордони у цьому сенсі зберігаються, тому якщо абонент, який постійно проживає в одній державі-члені, бажає споживати контент іншої держави-члена під час тимчасового перебування у ній, це потребує звернення до національного постачальника послуг та укладення договору з ним.

⁴⁰⁹ Mazur J. Regulation on Unjustified Geoblocking: A Hardly-Existing Market Facing a Hardly-Existing Challenge? *Pécs Journal of International and European Law*. 2019. Vol. 1-2. P. 105.

2.2.3. Обмін копіями у доступному форматі в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації, з третіми країнами

Регламент (ЕУ) 2017/1563 про транскордонний обмін між Союзом і третіми країнами копіями певних охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав у доступному форматі в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації⁴¹⁰, як було зазначено вище, прийнятий разом з Директивою (ЕУ) 2017/1564 про певні дозволені способи використання охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації⁴¹¹ на основі Марракеського договору про полегшення доступу до опублікованих творів для незрячих осіб, осіб з порушенням зору або іншими обмеженнями можливостей сприйняття друкованої інформації⁴¹². Прийняття двох різних актів вторинного законодавства, що засновані на тому самому міжнародному договорі, пояснюється різною спрямованістю цих актів.

Директива (ЕУ) 2017/1564 враховує майже всі норми Марракеського договору та конкретизує для держав-членів умови застосування винятку, впровадженого договором: визначає бенефіціарів, в інтересах яких впроваджується виняток; уповноважені установи, які мають право робити копії у доступному форматі та/або розповсюджувати їх; способи і межі дозволеного використання цих копій та їх доступність на внутрішньому ринку. Регламент (ЕУ) 2017/1563 ґрунтується на положенні ст. 5 Марракеського договору і передбачає можливість надання або розповсюдження копій у доступному форматі від уповноваженої установи, яка походить з ЄС, до бенефіціара або уповноваженої

⁴¹⁰ Regulation (EU) 2017/1563 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on the cross-border exchange between the Union and third countries of accessible format copies of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled. OJ L 242, 20.9.2017, p. 1–5.

⁴¹¹ Directive (EU) 2017/1564 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on certain permitted uses of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled and amending Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 242, 20.9.2017, p. 6–13.

⁴¹² Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print Disabled of June 27, 2013. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/301019> (дата звернення: 01.09.2025).

установи в інших державах, які приєдналися до Марракеського договору, і навпаки. Тобто Директива (EU) 2017/1564, як і будь-яка інша директива, визначає суть відносин для держав-членів та внутрішнього ринку, а Регламент (EU) 2017/1563 — можливості взаємодії суб'єктів цих відносин, які є резидентами ЄС, з суб'єктами цих відносин, котрі є резидентами інших країн⁴¹³. При цьому Регламент як акт прямої дії встановлює єдині спільні правила щодо імпорту та експорту копій у доступних форматах, що, як відзначається у доктрині, має «забезпечити послідовне застосування заходів на всьому ринку ЄС та не ставити під загрозу гармонізацію виключних прав та винятків, що містяться в директивах»⁴¹⁴.

Регламент (EU) 2017/1563 повторює наведені у Директиві (EU) 2017/1564 визначення творів та інших охоронюваних об'єктів, які можуть використовуватися в інтересах осіб з інвалідністю, копії у доступному форматі, бенефіціарів винятку та уповноважених установ, яким надається право створювати копії у доступному форматі і здійснювати їх розповсюдження. Регламент встановлює право уповноваженої установи, зареєстрованої у державі-члені, розповсюджувати, передавати або надавати копію твору або об'єкта суміжних прав у доступному форматі, виготовлену відповідно до національного законодавства, прийнятого на підставі Директиви (EU) 2017/1564, особам-бенефіціарам або уповноваженій установі, заснованій у третій країні, яка є стороною Марракеського договору. Бенефіціару або уповноваженій установі, що зареєстрована в державі-члені, надається право імпортувати або іншим чином отримувати чи отримувати доступ, а потім використовувати відповідно до національного законодавства, прийнятого на підставі Директиви (EU) 2017/1564, копію у доступному форматі твору або іншого об'єкта, який був розповсюджений, переданий або наданий бенефіціару або уповноваженій установі уповноваженою установою в третій країні, яка є стороною Марракеського договору. Також Регламент повторює наведені у Директиві (EU) 2017/1564 зобов'язання уповноважених установ, які повинні дотримуватися при створенні і використанні копій у доступному форматі, та вимоги до обробки персональних даних.

⁴¹³ Штефан А. Директиви та регламенти у сфері авторського права і суміжних прав у системі *acquis* ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2025. № 3. С. 19.

⁴¹⁴ Banasuiк J. Implementation of the Marrakesh Treaty — an Input into Discussion from the Perspective of the European Union. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.* 2018. Vol. 65. P. 338.

У ЄС відсутні статистичні дані про застосування Регламенту (ЄУ) 2017/1563, зокрема щодо країн, з якими здійснювалися операції з імпорту чи експорту копій у доступних форматах, та обсягів таких операцій. Враховуючи досвід транскордонного обміну такими копіями в межах ЄС, який здебільшого обмежений країнами однієї мовної зони⁴¹⁵, можна обґрунтовано припустити, що імпорт та експорт копій у доступному форматі з третіми країнами також не набуде масового характеру. Однак це не свідчить про неефективність Регламенту, оскільки його призначенням було впровадження для держав-членів норми міжнародного договору, що було здійснено на належному рівні.

⁴¹⁵ Commission Staff Working Document: Report on the availability of certain copyright protected works for persons with disabilities within the internal market SWD(2022) 109 final, Brussels, 7.4.2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/report-availability-copyright-protected-works-persons-disabilities> (дата звернення: 01.09.2025).

Післямова

Дослідження *acquis* ЄС демонструє багатогранність цього явища, зумовлену неоднорідною природою його елементів, які не завжди набувають властивостей нормативно-правового акта, проте є обов'язковими для держав-членів у повному обсязі і встановлюють примат над національними законодавствами. Тому *acquis* є правовим феноменом, унікальним надбанням Спільноти, яке має наднаціональний характер і закладає основи єдиного внутрішнього правопорядку ЄС.

У правовому регулюванні приватноправових сферах суспільних відносин, до яких належать відносини, пов'язані із створенням і використанням об'єктів авторського права і суміжних прав, провідна роль належить актам вторинного законодавства — регламентам і директивам, які можуть включати як норми, спрямовані на виконання зобов'язань ЄС за міжнародними договорами, так і норми, розроблені за ініціативою ЄС. Положення актів вторинного законодавства є предметом правотлумачної практики Суду ЄС, рішення якого можуть мати прецедентне значення для національних судів усіх держав-членів. Тому повнота уявлення про зміст правового впливу на відносини у приватноправових сферах на рівні ЄС формується крізь призму аналізу норм регламентів і директив та висновків Суду ЄС щодо тлумачення цих норм.

Авторське право і суміжні права в ЄС регулюються виключно директивами, які визначають умови правової охорони відповідних об'єктів, суб'єктів цих прав, способи використання охоронюваних об'єктів, винятки з майнових прав та строки чинності цих прав. Директиви не мають прямої дії для учасників приватноправових відносин і застосовуються опосередковано внаслідок їхньої транспозиції у національні законодавства. Свобода держав-членів у виборі форм та методів досягнення цілей директив призводить до відсутності єдиних уніфікованих правил та індивідуального національного характеру положень про правову охорону творів, виконань, фонограм, програм організацій мовлення та інших об'єктів. Хоча ці положення мають спільні засади, вони різняться у багатьох окремих деталях. Відмінності зумовлені не лише відсутністю у держав-членів обов'язку дослівно відтворювати норми директив при їхній транспозиції, а й значною кількістю диспозитивних норм директив, які включаються у національні законодавства на розсуд держав-членів. Декілька регламентів, які встановлюють норми прямої дії, не мають правового впливу на порядок і умови охорони

об'єктів авторського права і суміжних прав, а лише визначають порядок здійснення певних дій чи вжиття певних заходів, пов'язаних з цими об'єктами. Тому навіть найменша уніфікація у сфері авторського права і суміжних прав у ЄС здійснена не була і ця сфера залишається лише частково гармонізованою.

Такий стан справ є наслідком політичного рішення, ухваленого в ЄС під впливом непохитної позиції держав-членів щодо збереження їхніх культурних і правових традицій у цій сфері. За понад 30 років, що минули з часу прийняття першої директиви у сфері авторського права — Директиви 91/250/ЕЕС про правову охорону комп'ютерних програм⁴¹⁶, — підхід до правового регулювання авторського права і суміжних прав в ЄС не змінився. Хоча у директивах зустрічається дедалі більше імперативних положень, які повинні бути включені у національні законодавства, держави-члени залишаються вільними у тому, яким чином відобразити і сформулювати ці положення. Крім того, деякі міжнародні договори укладаються ЄС без подальшого здійснення ним спільної компетенції, як це має місце з Пекінським договором про аудіовізуальні виконання, який підписаний Союзом зі збереженням компетенції держав-членів у сферах, охоплених договором⁴¹⁷. У таких випадках держави-члени самостійно включають норми міжнародного договору у свої національні законодавства, керуючись єдиною вимогою: впроваджені норми не повинні впливати на загальні правила у сфері авторського права і суміжних прав, встановлені на рівні ЄС, і не повинні змінювати сферу застосування цих правил. Відповідно, для досягнення усіх особливостей авторського права і суміжних прав в ЄС необхідно досліджувати також національні законодавства держав-членів та національну судову практику.

Для України як держави, яка претендує на членство в ЄС, такі дослідження важливі, оскільки дозволяють використати найкращий досвід держав-членів, апробований практикою функціонування різних сегментів ринку креативних товарів і послуг. Тому подальші наукові напрацювання у цьому напрямі залишаються актуальними і важливими.

⁴¹⁶ Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs. OJ L 122, 17.5.1991, p. 42–46 [No longer in force].

⁴¹⁷ Council Decision 2013/275/EU of 10 June 2013 on the signing, on behalf of the European Union, of the Beijing Treaty on Audiovisual Performances. OJ L 160, 12.6.2013, p. 1–1.

Перелік використаних джерел

1. Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів: монографія / за ред. Н. М. Мироненко. Київ: Інтерсервіс, 2019. 204 с.
2. Брацук І. З. Теоретико-правові засади імплементації права Європейського Союзу в національне право держав-членів: монографія / за наук. ред. М. М. Микієвича. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 230 с.
3. Вавринчук А. С. Значення *acquis communautaire* для формування сучасного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 471–474.
4. Вакарюк Л. В. Правові засоби як складова частина правового режиму з позицій інструментальної теорії права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 48(1). С. 15–18.
5. Гетьманцева Н., Митрицька Г. Правові засоби в механізмі правового регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 132–140.
6. Запара С. І. Вплив судової правотворчості на становлення процесуально-правової моделі прецедентного права в Україні. *Приватне та публічне право*. 2021. № 2. С. 8–13.
7. Комарова Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків: Право, 2018. 528 с.
8. Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага: Wolters Kluwer CR, 2024, 1780 с.
9. Костюченко Я. М. Доктрина *acquis* у праві Європейського Союзу та її відображення в правовій системі України. *Право України*. 2019. № 6. С. 86–99.
10. Муравйов В. І. Реалізація норм права Європейського Союзу у внутрішніх правопорядках держав-членів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2013. № 1086, Вип. 2. С. 58–64.
11. Назаренко О., Харченко Н. Правопорядок як мета і результат правового регулювання в умовах воєнного стану. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 1. С. 130–140.
12. Настасяк І. Ю. Правові засоби як основа нормативної частини правової системи. *Право і суспільство*. 2019. № 1. С. 22–29.

13. Петров Р. А. Еволюція поняття «*acquis communautaire*» в праві Європейського Союзу. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. № 4. С. 154–157.
14. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті європейської інтеграції: концептуальні засади: монографія / за наук. ред. О. П. Орлюк. Київ: Лазурит-Поліграф, 2010. 464 с.
15. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. ВВР. 2004. № 29. Ст. 367.
16. Пропозиції Президента до Закону «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», реєстр. № 3581 від 25.12.2003 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=15183 (дата звернення: 01.09.2025).
17. Рябошапченко А. Принцип *acquis communautaire*: становлення та значення при підготовці вступу Австрійської Республіки до Європейського Союзу. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 291–295.
18. Смирнова К. Співвідношення *acquis communautaire* та джерел права Європейського Союзу. *Порівняльно-правові дослідження*. 2011. № 1. С. 121–126.
19. Сорока Н. Джерела авторського права та суміжних прав у Європейському Союзі. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2014. Вип. 35. С. 107–117.
20. Ткач Д. І., Казік Т. В. Поняття та сутність «*acquis communautaire*» у контексті дослідження процесу лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2020. № 38. С. 77–84.
21. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 01.09.2025).
22. Шай Р. Я. Правопорядок і законність як ознаки правової держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Юридичні науки*. 2014. № 801. С. 115–120.
23. Штефан А. Директиви та регламенти у сфері авторського права і суміжних прав у системі *acquis* ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2025. № 3. С. 13–23.
24. Штефан А. Концепція *acquis* Європейського Союзу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2025. Том 12. № 1 (45). С. 314–320.

-
25. Штефан А. Прецедентне право Суду ЄС: проблема визначення юридичної сили. *Наука і правоохорона*. 2025. № 3 (69). С. 66–73.
26. Штефан А. С. Правові наслідки підписання Європейським Союзом міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав: *Актуальні проблеми приватного та публічного права*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 96-річчю від дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора О. І. Процевського, Харків, 28 березня 2025 року / Наукова редакція: Тетяна Головань, Ольга Гоц-Яковлева, Олена Коваленко, Оксана Пономаренко. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2025. С. 545–547.
27. Штефан А. С. Принципи авторського права. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2022. № 1. С. 129–138.
28. 2000/459/EC, ECSC, Euratom: Decision of the European Parliament, the Council, the Commission, the Court of Justice, the Court of Auditors, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 20 July 2000 on the organisation and operation of the Office for Official Publications of the European Communities. OJ L 183, 22.7.2000, p. 12–15 [No longer in force].
29. 2003/300/EC: Commission Decision of 8 October 2002 relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (Case No COMP/C2/38.014 — IFPI “Simulcasting”) (notified under document number C(2002) 3639). OJ L 107, 30.4.2003, p. 58–84.
30. 2003/778/EC: Commission Decision of 23 July 2003 relating to a proceeding pursuant to Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/C.2-37.398 — Joint selling of the commercial rights of the UEFA Champions League) (notified under document number C(2003) 2627). OJ L 291, 8.11.2003, p. 25–55.
31. 2006/928/EC: Commission Decision of 13 December 2006 establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Romania to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption. OJ L 354, 14.12.2006, p. 56–57.
32. 2008/354/EC: Commission Decision of 11 December 2007 on State Aid C 47/06 (ex N 648/05) Tax credit introduced by France for the creation of video games (notified under document number C(2007) 6070). OJ L 118, 6.5.2008, p. 16–29.
33. 2009/496/EC, Euratom: Decision of the European Parliament, the Council, the Commission, the Court of Justice, the Court of Auditors, the European Economic and Social Committee and the

Committee of the Regions of 26 June 2009 on the organisation and operation of the Publications Office of the European Union. OJ L 168, 30.6.2009, p. 41–47.

34. 2014/529/EU: Commission Decision of 12 August 2014 on a measure taken by Belgium according to Article 7 of Council Directive 89/686/EEC recalling from end-users a type of hearing protector earplugs (notified under document C(2014) 5670). OJ L 242, 14.8.2014, p. 29–30.

35. 2014/781/EU: Decision of the European Central Bank of 21 October 2014 on transitional provisions for the application of minimum reserves by the European Central Bank following the introduction of the euro in Lithuania (ECB/2014/42). OJ L 327, 12.11.2014, p. 6–8.

36. 2014/893/EU: Commission Decision of 9 December 2014 establishing the ecological criteria for the award of the EU Ecolabel for rinse-off cosmetic products (notified under document C(2014) 9302). OJ L 354, 11.12.2014, p. 47–61 [No longer in force].

37. 93/172/EEC: Commission Decision of 22 February 1993 drawing up the standard reporting form provided for in Article 6 of Council Directive 88/599/EEC concerning road transport. OJ L 72, 25.3.1993, p. 30–32.

38. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, signed in Marrakesh, Morocco on 15 April 1994. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm (дата звернення: 01.09.2025).

39. Anghel E. Judicial Precedent, a Law Source. *Lex ET Scientia International Journal*. 2017. No. XXIV, Vol. 2. P. 68–76.

40. Antoniadis V. Persons with Disability and Copyright Law: An Analysis of the Regulation (EU) 2017/1563 and the Directive (EU) 2017/1564. 2018. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3131283 (дата звернення: 01.09.2025).

41. Banasuik J. Implementation of the Marrakesh Treaty – an Input into Discussion from the Perspective of the European Union. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.* 2018. Vol. 65. P. 335–344.

42. Barzun Ch. Impeaching Precedent. *University of Chicago Law Review*. 2013. Vol. 80, Issue 4. P. 1625–1681.

43. Beck G. *The Legal Reasoning of the Court of Justice of the EU*. Oxford: Hart Publishing, 2012. 486 p.

44. Beijing Treaty on Audiovisual Performances, adopted by the Diplomatic Conference on the Protection of Audiovisual Performances in Beijing, on June 24, 2012. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295837> (дата звернення: 01.09.2025).

45. Belgium Code de droit économique (mis à jour le 21 avril 2022). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21384> (дата звернення: 01.09.2025).

-
46. Berne Convention Contracting Parties. URL: https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=15 (дата звернення: 01.09.2025).
47. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (as amended on September 28, 1979). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283698> (дата звернення: 01.09.2025).
48. Boghirnea I., Valcu E. Jurisprudence and Judicial Precedent of the European Court of Law as Sources of Law. *LESIJ*. 2009. Vol. 16(2). P. 253–264.
49. Calzolaio E. Il valore di precedente delle sentenze della Corte di giustizia. *Rivista Critica del Diritto Privato*. 2009. Vol. 1. P. 41–72.
50. Commission of the European Communities, Green Paper on copyright and the challenge of technology — Copyright issues requiring immediate action, COM (88) 172 final. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f075fcc5-0c3d-11e4-a7d0-01aa75ed71a1> (дата звернення: 01.09.2025).
51. Commission Decision (EU) 2023/1786 of 15 September 2023 repealing Decision 2006/928/EC establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Romania to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption. OJ L 229, 18/09/2023, p. 94–96.
52. Commission Decision of 11/05/2016 declaring a concentration to be compatible with the common market (Case No COMP/M.7858 - INEOS / CELANESE ASSETS) according to Council Regulation (EC) No 139/2004. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016M7858&qid=1750340811916> (дата звернення: 01.09.2025).
53. Commission Decision of 12 December 2014 on notifying a third country of the possibility of being identified as a non-cooperating third country in fighting illegal, unreported and unregulated fishing. OJ C 447, 13.12.2014, p. 23–29.
54. Commission Decision of 24 October 1994 concerning questionnaires for Member States reports on the implementation of certain Directives in the waste sector (implementation of Council Directive 91/692/EEC). OJ L 296, 17.11.1994, p. 42–55.
55. Commission Implementing Decision (EU) 2017/863 of 18 May 2017 updating the open source software licence EUPL to further facilitate the sharing and reuse of software developed by public administrations. OJ L 128, 19.5.2017, p. 59–64.
56. Commission Implementing Decision (EU) 2020/675 of 15 May 2020 on the proposed European citizens' initiative entitled 'Freedom

to share' (notified under document C(2020) 3191). OJ L 158, 20.5.2020, p. 5–6.

57. Commission Implementing Decision (EU) 2022/677 of 31 March 2022 laying down rules for the application of Regulation (EC) No 1223/2009 of the European Parliament and of the Council as regards the glossary of common ingredient names for use in the labelling of cosmetic products. OJ L 127, 29.4.2022, p. 1–442.

58. Commission of the European Communities, Green Paper on copyright and the challenge of technology – Copyright issues requiring immediate action, COM (88) 172 final. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f075fcc5-0c3d-11e4-a7d0-01aa75ed71a1> (дата звернення: 01.09.2025).

59. Commission of the European Communities, Green Paper on copyright and the challenge of technology — Copyright issues requiring immediate action, COM (88) 172 final. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f075fcc5-0c3d-11e4-a7d0-01aa75ed71a1> (дата звернення: 01.09.2025).

60. Commission Opinion of 12 October 2011 on the application for accession to the European Union by the Republic of Croatia. OJ L 112, 24.4.2012, p. 3–4.

61. Commission opinion of 13 August 2009 in application of Article 7 of Directive 98/37/EC of the European Parliament and of the Council as regards a prohibition measure adopted by the Hungarian authorities in respect of an angle grinder bearing the trademark Dimension MD-2008-146. OJ C 112, 1.5.2010, p. 1–3.

62. Commission opinion of 23 May 1979 on the application for accession to the European Communities by the Hellenic Republic: OJ L 291, 19.11.1979, p. 3-3. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:11979H/AVI/COM> (дата звернення: 01.09.2025).

63. Commission Opinion of 6 November 2012 on interim measures taken by the government of Germany in respect of life jacket lights of model Asteria manufactured by Sic Divisione Elettronica S.r.l. in the Republic of Italy. OJ C 339, 7.11.2012, p. 3–6.

64. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. 17.6.2022, COM (2022) 407 final. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c8316380-6cb6-4ffd-8a84-d2874003b288_en?filename=Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf (дата звернення: 01.09.2025).

65. Commission Recommendation (EU) 2018/334 of 1 March 2018 on measures to effectively tackle illegal content online C/2018/1177. OJ L 63, 6.3.2018, p. 50–61.

-
66. Commission Recommendation (EU) 2018/790 of 25 April 2018 on access to and preservation of scientific information. C/2018/2375. OJ L 134, 31.5.2018, p. 12–18.
67. Commission Recommendation (EU) 2023/1018 of 4 May 2023 on combating online piracy of sports and other live events C/2023/2853. OJ L 136, 24.5.2023, p. 83–94.
68. Commission Recommendation (EU) 2024/915 of 19 March 2024 on measures to combat counterfeiting and enhance the enforcement of intellectual property rights C/2024/1739. OJ L, 2024/915, 26.3.2024.
69. Commission Recommendation of 18 May 2005 on collective cross-border management of copyright and related rights for legitimate online music services. OJ L 276, 21.10.2005, p. 54–57.
70. Commission Staff Working Document: Assessment of the possible need for an extension of the term of protection of rights of performers and producers in the audiovisual sector SWD(2020) 342 final, Brussels, 9.12.2020. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/staff-working-document-pursuant-reporting-obligation-laid-down-directive-201177eu-term-protection> (дата звернення: 01.09.2025).
71. Commission Staff Working Document: Executive Summary of the Evaluation of Directive 96/9/EC on the Legal Protection of Databases, SWD (2018) 147 final. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/staff-working-document-and-executive-summary-evaluation-directive-969ec-legal-protection-databases> (дата звернення: 01.09.2025).
72. Commission Staff Working Document: Report on the application of Directive 2011/77/EU amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights COM(2025) 364 final, Brussels, 7.7.2025. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52025DC0364> (дата звернення: 01.09.2025).
73. Commission Staff Working Document: Report on the application of Directive 2014/26/EU on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market SWD(2021) 338 final, Brussels, 19.11.2021. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/reports-collective-management-and-extended-licensing#Copyright> (дата звернення: 01.09.2025).
74. Commission Staff Working Document: Report on the application of the “Orphan Works Directive” 2012/28/EU, SWD(2022) 412 final, Brussels, 6.12.2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/li>

brary/report-application-orphan-works-directive (дата звернення: 01.09.2025).

75. Commission Staff Working Document: Report on the availability of certain copyright protected works for persons with disabilities within the internal market SWD(2022) 109 final, Brussels, 7.4.2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/report-availability-copyright-protected-works-persons-disabilities> (дата звернення: 01.09.2025).

76. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Guidance on Article 17 of Directive 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market COM(2021) 288 final, Brussels, 4.6.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0288&qid=1754771620018> (дата звернення: 01.09.2025).

77. Communication from the Council — Declarations on Council Decision 2000/278/EC on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty. OJ C 103, 11.4.2000, p. 1–1.

78. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

79. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Protocol No 3 on the Statute of the Court of Justice of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

80. Consolidated version of the Treaty on European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390.

81. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of November 4, 1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_eng (дата звернення: 01.09.2025).

82. Copyright Law of the United States (Title 17) and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code, December 2024. URL: <https://www.copyright.gov/title17/> (дата звернення: 01.09.2025).

83. Corredoira L. The new EU Directive 2014/26 as a catalyst for film and digital content innovation in Europe. *International Journal of Intellectual Property Management*. 2015. Vol. 8, No. 1/2. P. 21–40.

84. Cotter T. F., Shen Ch.-L. Destruction, Proportionality, and Sustainability: A Law-and-Economics Analysis. *Texas Intellectual Property Law Journal*. 2023. Vol. 32. P. 111-134.

85. Council Decision 94/800/EC of 22 December 1994 concerning the conclusion on behalf of the European Community, as regards matters within its competence, of the agreements reached in the

Uruguay Round multilateral negotiations (1986-1994). OJ L 336, 23.12.1994, p. 1–2.

86. Council Decision 2000/278/EC of 16 March 2000 on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty. OJ L 89, 11.4.2000, p. 6–7.

87. Council Decision 2013/275/EU of 10 June 2013 on the signing, on behalf of the European Union, of the Beijing Treaty on Audiovisual Performances. OJ L 160, 12.6.2013, p. 1–1.

88. Council Decision 2014/221/EU of 14 April 2014 on the signing, on behalf of the European Union, of the Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired, or otherwise Print Disabled. OJ L 115, 17.4.2014, p. 1.

89. Council Directive 89/552/EEC of 3 October 1989 on the coordination of certain provisions laid down by Law, Regulation or Administrative Action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities. OJ L 298, 17.10.1989, p. 23–30 [No longer in force].

90. Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs. OJ L 122, 17.5.1991, p. 42–46 [No longer in force].

91. Council Directive 92/100/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property. OJ L 346, 27.11.1992, p. 61–66 [No longer in force].

92. Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission. OJ L 248, 6.10.1993, p. 15–21.

93. Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonizing the term of protection of copyright and certain related rights. OJ L 290, 24.11.1993, p. 9–13 [No longer in force].

94. Council Recommendation of 14 July 2015 on the 2015 National Reform Programme of Estonia and delivering a Council opinion on the 2015 Stability Programme of Estonia. OJ C 272, 18.8.2015, p. 39–41.

95. Council Recommendation of 8 July 2014 on the National Reform Programme 2014 of Belgium and delivering a Council opinion on the Stability Programme of Belgium, 2014. OJ C 247, 29.7.2014, p. 1–6.

96. Council Regulation (EC) No 1383/2003 of 22 July 2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights. OJ L 196, 2.8.2003, pp. 7–14 [No longer in force].

-
97. Council Regulation (EC) No 3295/94 of 22 December 1994 laying down measures to prohibit the release for free circulation, export, re-export or entry for a suspensive procedure of counterfeit and pirated goods. OJ L 341, 30.12.1994, pp. 8–13 [No longer in force].
98. Council Regulation (EEC) No 797/85 of 12 March 1985 on improving the efficiency of agricultural structures. OJ L 93, 30.3.1985, p. 1–18.
99. Council Resolution of 1 March 2010 on the enforcement of intellectual property rights in the internal market. OJ C 56, 6.3.2010, p. 1–4.
100. Council Resolution of 14 May 1992 on increased protection for copyright and neighbouring rights. OJ C 138, 28/05/1992. P. 1-1.
101. Council Resolution of 21 November 1996 on new policy priorities regarding the information society. OJ C 376, 12.12.1996, p. 1–5.
102. Council Resolution of 24 November 2003 on the deposit of cinematographic works in the European Union. OJ C 295, 5.12.2003, p. 5–6.
103. Council Resolution of 25 September 2008 on a comprehensive European anti-counterfeiting and anti-piracy plan. OJ C 253, 4.10.2008, p. 1–2.
104. Council Resolution of 26 June 2000 on the conservation and enhancement of European cinema heritage. OJ C 193, 11.7.2000, p. 1–2.
105. Council Resolution on 6 February 2003 "eAccessibility" — improving the access of people with disabilities to the knowledge based society. OJ C 39, 18.2.2003, p. 5–7.
106. Court of Justice of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/browse/institutions/justice.html> (дата звернення: 01.09.2025).
107. Croatia Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima NN 111/2021 (14.10.2021.). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/20583> (дата звернення: 01.09.2025).
108. Czarny-Drożdżejko E. The Subject-Matter of Press Publishers' Related Rights Under Directive 2019/790 on Copyright and Related Rights in the Digital Single Market. *IIC — International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2020. Vol. 51. P. 624–641.
109. Czech Republic Zákon č. 121/2000 Sb., ze dne 7. dubna 2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) (ve znění zákona č. 429/2022 Sb.). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/22298> (дата звернення: 01.09.2025).
110. Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 – A. Declarations concerning provisions of the Treaties –

-
17. Declaration concerning primacy. Document 12008E/AFI/DCL/17. OJ C 115, 9.5.2008, p. 344–344.
111. Derlén M., Lindholm J. Characteristics of Precedent: The Case Law of the European Court of Justice in Three Dimensions. *German Law Journal*. 2015. Vol. 16, No. 5. P. 1073-1098.
112. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 167, 22.6.2001, p. 10–19.
113. Directive 2001/84/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the resale right for the benefit of the author of an original work of art. OJ L 272, 13.10.2001, p. 32–36.
114. Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications). OJ L 201, 31.7.2002, pp. 37–47.
115. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. OJ L 157, 30.4.2004, p. 45–86.
116. Directive 2006/115/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property (codified version). OJ L 376, 27.12.2006, p. 28–35.
117. Directive 2006/116/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on the term of protection of copyright and certain related rights (codified version). OJ L 372, 27.12.2006, p. 12–18.
118. Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version). OJ L 111, 05/05/2009, p. 16–22.
119. Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Codified version). OJ L 95, 15.4.2010, pp. 1–24.
120. Directive 2011/77/EU of the European Parliament and of the Council of 27 September 2011 amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights. OJ L 265, 11.10.2011, pp. 1–5.
121. Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works Text with EEA relevance. OJ L 299, 27.10.2012, pp. 5–12.

-
122. Directive 2014/26/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market. OJ L 84, 20.3.2014, p. 72–98.
123. Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. OJ L 281, 23.11.1995, pp. 31–50 [No longer in force].
124. Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases. OJ L 77, 27.3.1996, p. 20–28.
125. Directive (EU) 2017/1564 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on certain permitted uses of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled and amending Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 242, 20.9.2017, p. 6–13.
126. Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes, and amending Council Directive 93/83/EEC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 82–91.
127. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 92–125.
128. Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services. OJ L 151, 7.6.2019, pp. 70–115.
129. Dobрева A. The Database Directive in the Landscape of Modern Databases. *Facta Universitatis, Series: Law and Politics*. 2024. Vol. 22, No 2. P. 235–243.
130. Dongen L. V. Sustainable Destruction of Patent Infringing Goods: An Oxymoron? 2025. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5335731 (дата звернення: 01.09.2025).
131. Draft Treaty establishing the European Union of 14 February 1984. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/52f9545f-202d-40c6-96a6-5a896a46ad70> (дата звернення: 01.09.2025).

-
132. Durantaye K. Back to Basics – European Copyright Law after the DSM Directive. *IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2022. Vol. 53. P. 1–4.
133. Engels S., Nordeman J. B. The Portability Regulation (Regulation (EU) 2017/1128): A Commentary on the Scope and Application. *JIPITEC*. 2018. Vol. 9. No. 2. P. 179-200.
134. European Audiovisual Observatory. Heritage films in cinemas: A 2014-2023 analysis. Gilles Fontaine, April 2025. URL: <https://rm.coe.int/heritage-films-in-cinemas-2014-2023-analysis-april-2025-g-fontaine/1680b558bc> (дата звернення: 01.09.2025).
135. European Commission. Decision-making process in the Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/decision-making-process-commission_en (дата звернення: 01.09.2025).
136. European Commission: Directorate-General for the Internal Market and Services, Brussels Bar, Crids, De Wolf & Partners, Francquen, A. et al., Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society (the "Infosoc Directive"). European Commission, 2013. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9ebb5084-ea89-4b3e-bda2-33816f11425b> (дата звернення: 01.09.2025).
137. European Commission. Glossary. Acquis. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary_en#acquis (дата звернення: 01.09.2025).
138. European Commission. The EU copyright legislation. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/copyright-legislation> (дата звернення: 01.09.2025).
139. European Convention on Transfrontier Television, Strasbourg, 5.5.1989. URL: <https://rm.coe.int/168007b0d8> (дата звернення: 01.09.2025).
140. European Parliament resolution of 13 March 2007 on the Commission Recommendation of 18 October 2005 on collective cross-border management of copyright and related rights for legitimate online music services (2005/737/EC) (2006/2008(INI)). OJ C 301E, 13.12.2007, pp. 64–69.
141. European Parliament resolution of 19 May 2021 with recommendations to the Commission on challenges of sports events organisers in the digital environment (2020/2073(INL)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-05-19_EN.html (дата звернення: 01.09.2025).
142. European Parliament resolution of 20 November 2012 on the Report on the Implementation and Effect of the Resale Right Directive (2001/84/EC) (2012/2038(INI)). OJ C 419, 16.12.2015, pp. 17–19.

-
143. European Parliament resolution of 9 July 2015 on the implementation of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (2014/2256(INI)). OJ C 265, 11.8.2017, pp. 121–129.
144. European Union. Acquis. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html> (дата звернення: 01.09.2025).
145. Ferri D. The Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled in the European Union: Reflecting on Its Implementation and Gauging Its Impact from a Disability Perspective. *IIC — International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2024. Vol. 55. P. 89–109.
146. Ferri F. The dark side(s) of the EU Directive on copyright and related rights in the Digital Single Market. *China-EU Law Journal*. 2021. Vol. 7. P. 21-38.
147. Ficsor M. Collective Management of Copyright and Related Rights. 3d edition. WIPO Publication No. 855E/22. 2022. P. 199. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-855-22-en-collective-management-of-copyright-and-related-rights.pdf> (дата звернення: 01.09.2025).
148. Fon V., Parisi F. Judicial Precedents in Civil Law Systems: A Dynamic Analysis. *International Review of Law and Economics*. 2006. Vol. 26, Issue 4. P. 519–535.
149. France Code de la propriété intellectuelle (version consolidée au 30 juin 2022). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21533> (дата звернення: 01.09.2025).
150. Frigeri M., Kretschmer M., Mezei P. Copyright and eLending in public libraries: an incomplete revolution? *JIPITEC*. 2024. Vol. 15 No. 2. P. 156–179.
151. Gaetano M. The Use of Judicial Precedent as a Form of Activism by the Court of Justice: Strengthening the Union's Powers to Protect the Rule of Law. *The Italian Review of International and Comparative Law*. 2022. Vol. 2. P. 390-414.
152. Garstka K. Guiding the Blind Bloodhounds: How to Mitigate the Risks art. 17 of Directive 2019/790 Poses to the Freedom of Expression. 2019. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3471791 (дата звернення: 01.09.2025).
153. Geiger Ch., Frosio G., Bulayenko O. Text and Data Mining: Articles 3 and 4 of the Directive 2019/790/EU. Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-08.

2019. P. 36. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3470653 (дата звернення: 01.09.2025).

154. Germany Gesetz über die Wahrnehmung von Urheberrechten und verwandten Schutzrechten durch Verwertungsgesellschaften (Verwertungsgesellschaftengesetz — VGG, das zuletzt durch des Gesetzes vom 31 Mai 2021. URL: geändert worden ist <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/586913> (дата звернення: 01.09.2025).

155. Germany Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz, das zuletzt durch des Gesetzes vom 23. Juni 2021 geändert worden ist). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21825> (дата звернення: 01.09.2025).

156. Gervais D. Collective Management of Copyright: Theory and Practice in the Digital Age. In: Daniel Gervais (ed), Collective Management of Copyright and Related Rights. 2nd ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010. P. 1-28.

157. Green Paper on Copyright in the knowledge economy, COM(2008) 466 final, Brussels, 16 July 2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52008DC0466> (дата звернення: 01.09.2025).

158. Guibault L., Westkamp G., Rieber-Mohn T. Study on the Implementation and Effect in Member States' Laws of Directive 2001/29/EC on the Harmonisation of Certain Aspects of Copyright and Related Rights in the Information Society. 2012. Institute for Information Law Research Paper No. 2012-23. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2006358 (дата звернення: 01.09.2025).

159. Haelan Labs., Inc. v. Topps Chewing Gum, Inc., 202 F.2d 866 (2d Cir. 1953).

160. Hilty R., Kur A., Klass N., Geiger Ch., Peukert A., Drexl J., Katzenberger P. Comment by the Max Planck Institute on the Commission's Proposal for a Directive to Amend Directive 2006/116 EC of the European Parliament and Council Concerning the Term of Protection for Copyright and Related Rights. Max Planck Institute for Intellectual Property, Competition & Tax Law Research Paper Series No. 08-01. 2008. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1288620 (дата звернення: 01.09.2025).

161. Hugenholtz P. B. O No, Not Again: Term Extension. Kluwer Copyright Blog, April 6, 2011. URL: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/o-no-not-again-term->

extension/?_ga=2.138071152.1189708270.1526984174-224251759.1509283974 (дата звернення: 01.09.2025).

162. Hugenholtz P. B. SatCab revisited: the past, present and future of the Satellite and Cable Directive. *IRIS plus*. 2009. Vol. 8. P. 7–19.

163. Hugenholtz P. B. Why the Copyright Directive is Unimportant, and Possibly Invalid. *European Intellectual Property Review*. 2000. Vol. 11. P. 501-502.

164. International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations. Done at Rome on October 26, 1961. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/international-convention-protection-performers-producers-phonograms-and-broadcasting-organizations> (дата звернення: 01.09.2025).

165. Jacob M. Precedents and Case-based Reasoning in the European Court of Justice: Unfinished Business. Cambridge: University Press, 2014. 351 p.

166. Jerzyk K. Balance of Rights in Directive 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market – Is the Opt-out Clause Sufficient for the Protection of Author’s Moral Rights? *Santander Art and Culture Law Review*. 2021. Vol. 2, No. 7. P. 229-248.

167. Joint Declaration on the EU’s legislative priorities for 2017. OJ C 484, 24.12.2016, p. 7–8.

168. Judgment of the Court of 1 December 2011 in joined cases C-446/09 and C-495/09, *Koninklijke Philips Electronics NV (C-446/09) v Lucheng Meijing Industrial Company Ltd and Others and Nokia Corporation (C-495/09) v Her Majesty’s Commissioners of Revenue and Customs*, ECLI:EU:C:2011:796.

169. Judgment of the Court of 10 November 2016 in case C-174/15, *Vereniging Openbare Bibliotheken v Stichting Leenrecht*, ECLI:EU:C:2016:856.

170. Judgment of the Court of 10 October 1973 in case 34-73, *Fratelli Variola S.p.A. v Amministrazione italiana delle Finanze*, ECLI:EU:C:1973:101.

171. Judgment of the Court of 10 October 2017 in case C-413/15, *Elaine Farrell v Alan Whitty and Others*, ECLI:EU:C:2017:745.

172. Judgment of the Court of 11 April 2024 in case C-316/22, *Gabel Industria Tessile SpA and Canavesi SpA v A2A Energia SpA and Others*, ECLI:EU:C:2024:301.

173. Judgment of the Court of 11 January 2001 in case C-403/98, *Azienda Agricola Monte Arcosu Srl v Regione Autonoma della Sardegna, Organismo Comprensoriale n° 24 della Sardegna and*

Ente Regionale per l'Assistenza Tecnica in Agricoltura (ERSAT), ECLI:EU:C:2001:6.

174. Judgment of the Court of 11 July 1968 in case 6-68, *Zuckerfabrik Watenstedt GmbH v Council of the European Communities*, ECLI:EU:C:1968:43.

175. Judgment of the Court of 12 September 2006 in case C-479/04, *Laserdisken ApS v Kulturministeriet*, ECLI:EU:C:2006:549.

176. Judgment of the Court of 13 December 1989 in case C-322/88, *Salvatore Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles*, ECLI:EU:C:1989:646.

177. Judgment of the Court of 13 February 2014 in case C-466/12, *Nils Svensson and Others v Retriever Sverige AB*, ECLI:EU:C:2014:76.

178. Judgment of the Court of 13 March 1997 in case C-197/96, *Commission of the European Communities v French Republic*, ECLI:EU:C:1997:155.

179. Judgment of the Court of 13 October 2011 in joined cases C-431/09 and C-432/09, *Airfield NV and Canal Digitaal BV v Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (Sabam) and Airfield NV v Agicoa Belgium BVBA*, ECLI:EU:C:2011:648.

180. Judgment of the Court of 13 October 2022 in case C-355/21, *Perfumesco.pl sp. z o.o., sp. k. v Procter & Gamble International Operations SA*, ECLI:EU:C:2022:791.

181. Judgment of the Court of 14 June 2012 in case C-606/10, *Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers (ANAFE) v Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'immigration*, ECLI:EU:C:2012:348.

182. Judgment of the Court of 14 June 2017 in case C-610/15, *Stichting Brein v Ziggo BV and XS4All Internet BV*, ECLI:EU:C:2017:456.

183. Judgment of the Court of 15 April 2010 in case C-518/08, *Fundación Gala-Salvador Dalí and Visual Entidad de Gestión de Artistas Plásticos (VEGAP) v Société des auteurs dans les arts graphiques et plastiques (ADAGP) and Others*, ECLI:EU:C:2010:191.

184. Judgment of the Court of 15 July 1964 in case 6-64, *Flaminio Costa v E.N.E.L.*, ECLI:EU:C:1964:66.

185. Judgment of the Court of 16 July 2015 in case C-681/13, *Diageo Brands BV v Simiramida-04 EOOD*, ECLI:EU:C:2015:471.

186. Judgment of the Court of 17 June 2021 in case C-597/19, *Mircom International Content Management & Consulting (M.I.C.M.) Limited v Telenet BVBA*, ECLI:EU:C:2021:492.

-
187. Judgment of the Court of 17 October 2024 in case C-159/23, *Sony Computer Entertainment Europe Ltd v Datel Design and Development Ltd and Others*, ECLI:EU:C:2024:887.
188. Judgment of the Court of 18 December 1997 in case C-129/96, *Inter-Environnement Wallonie ASBL v Région wallonne*, ECLI:EU:C:1997:628.
189. Judgment of the Court of 18 December 2007 in case C-341/05, *Laval un Partneri Ltd v Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan and Svenska Elektrikerförbundet*, ECLI:EU:C:2007:809.
190. Judgment of the Court of 18 January 2017 in case C-427/15, *NEW WAVE CZ, a.s. v ALLTOYS, spol. s r. o.*, ECLI:EU:C:2017:18.
191. Judgment of the Court of 18 January 2022 in case C-261/20, *Thelen Technopark Berlin GmbH v MN.*, ECLI:EU:C:2022:33.
192. Judgment of the Court of 18 July 2013 in case C-414/11, *Daiichi Sankyo Co. Ltd and Sanofi-Aventis Deutschland GmbH v DEMO Anonimos Viomikhaniki kai Emporiki Etairia Farmakon*, ECLI:EU:C:2013:520.
193. Judgment of the Court of 18 October 2001 in case C-354/99, *Commission of the European Communities v Ireland*, ECLI:EU:C:2001:550.
194. Judgment of the Court of 2 May 2012 in case C-406/10, *SAS Institute Inc. v World Programming Ltd*, ECLI:EU:C:2012:259.
195. Judgment of the Court of 22 December 2010 in case C-393/09, *Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany v Ministerstvo kultury*, ECLI:EU:C:2010:816.
196. Judgment of the Court of 23 April 1986 in case 294/83, *Parti écologiste "Les Verts" v European Parliament*, ECLI:EU:C:1986:166.
197. Judgment of the Court of 23 January 2014 in case C-355/12, *Nintendo Co. Ltd and Others v PC Box Srl and 9Net Srl.*, ECLI:EU:C:2014:25.
198. Judgment of the Court of 26 February 1986 in case 152/84, *M. H. Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)*, ECLI:EU:C:1986:84.
199. Judgment of the Court of 26 February 2015 in case C-41/14, *Christie's France SNC v Syndicat national des antiquaires*, ECLI:EU:C:2015:119.
200. Judgment of the Court of 27 April 2023 in case C-628/21, *TB v Castorama Polska Sp. z o.o. and 'Knor' Sp. z o.o.*, ECLI:EU:C:2023:342.
201. Judgment of the Court of 28 April 2022 in case C-559/20, *Koch Media GmbH v FU*, ECLI:EU:C:2022:317.

-
202. Judgment of the Court of 28 March 1985 in case 272/83, *Commission of the European Communities v Italian Republic*, ECLI:EU:C:1985:147.
203. Judgment of the Court of 28 July 2016 in case C-57/15, *United Video Properties Inc. v Telenet NV*, ECLI:EU:C:2016:611.
204. Judgment of the Court of 29 July 2019 in case C-476/17, *Pelham GmbH and Others v Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben*, ECLI:EU:C:2019:624.
205. Judgment of the Court of 29 October 2015 in case C-490/14, *Freistaat Bayern v Verlag Esterbauer GmbH*, ECLI:EU:C:2015:735.
206. Judgment of the Court of 3 July 2012 in case C-128/11, *Used-Soft GmbH v Oracle International Corp.*, ECLI:EU:C:2012:407.
207. Judgment of the Court of 30 November 1972 in case 18-72, *NV Granaria Graaninkoopmaatschappij v Produktschap voor Veevoeder*, ECLI:EU:C:1972:108.
208. Judgment of the Court of 30 September 2003 in case C-224/01, *Gerhard Köbler v Republik Österreich*, ECLI:EU:C:2003:513.
209. Judgment of the Court of 31 January 2008 in case C-32/07, *Commission of the European Communities v Kingdom of Spain*, ECLI:EU:C:2008:64.
210. Judgment of the Court of 4 July 2006 in case C-212/04, *Konstantinos Adeneler and Others v Ellinikos Organismos Galaktos (ELOG)*, ECLI:EU:C:2006:443.
211. Judgment of the Court of 5 March 1996 in joined cases C-46/93 and C-48/93, *Brasserie du Pêcheur SA v Bundesrepublik Deutschland and The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd and Others*, ECLI:EU:C:1996:79.
212. Judgment of the Court of 5 May 2014 in case C-337/13, *Almos Agrárkülkereskedelmi Kft v Nemzeti Adó- és Vámhivatal Közép-magyarországi Regionális Adó Főigazgatósága*, ECLI:EU:C:2014:328.
213. Judgment of the Court of 6 October 1982 in case 283/81, *Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health*, ECLI:EU:C:1982:335.
214. Judgment of the Court of 6 October 2021 in case C-13/20, *Top System SA v État belge*, ECLI:EU:C:2021:811.
215. Judgment of the Court of 7 August 2018 in case C-521/17, *Coöperatieve Vereniging SNB-REACT U.A. v Deepak Mehta*, ECLI:EU:C:2018:639.
216. Judgment of the Court of 8 May 2025 in case C-186/23, *European Commission v Republic of Bulgaria*. URL: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/3370/oj> (дата звернення: 01.09.2025).

-
217. Judgment of the Court of 8 May 2025 in case C-198/23, *European Commission v Republic of Bulgaria*, ECLI:EU:C:2025:331.
218. Judgment of the Court of 8 May 2025 in case C-211/23, *European Commission v Portugal*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2025/3372/oj> (дата звернення: 01.09.2025).
219. Judgment of the Court of 8 May 2025 in case C-214/23, *European Commission v Denmark*. URL: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/3373/oj> (дата звернення: 01.09.2025).
220. Judgment of the Court of 8 September 2009 in case C-411/06, *Commission of the European Communities v European Parliament and Council of the European Union*, ECLI:EU:C:2009:518.
221. Judgment of the Court of 9 April 1987 in case 363/85, *Commission of the European Communities v Italian Republic*, ECLI:EU:C:2024:301.
222. Judgment of the Court of 9 June 2016 in case C-481/14, *Jørn Hansson v Jungpflanzen Grünewald GmbH*, ECLI:EU:C:2016:419.
223. Judgment of the Court of 9 March 1978 in case 106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, ECLI:EU:C:1978:49.
224. Judgment of the Court of 9 November 2004 in case C-203/02, *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd*, ECLI:EU:C:2004:695.
225. Judgment of the Court of 9 November 2004 in case C-444/02, *Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon podos-fairou AE (OPAP)*, ECLI:EU:C:2004:697.
226. Karjala D. S. The Relative Roles of Patent and Copyright in the Protection of The Relative Roles of Patent and Copyright in the Protection of Computer Programs. *Journal of Computer & Information Law*. 1998. Vol. 17, Issue 1. P. 41–74.
227. Karnell G. A Refutation of the Bogsch Theory on Direct Satellite Broadcasting Rights. *International Business Lawyer*. 1990. Vol. 18. P. 263–266.
228. Koukal P. Consumer Protection and the Portability Regulation: Proceedings of the 4th International Conference on European Integration. Ostrava: Technical University of Ostrava, 2018. P. 814–820.
229. Lasok P. Precedent in EU Law — A Practitioner’s View. *International Journal of Language and Law*. 2024. Vol. 8. P. 8–27.
230. Leaffer M. The Right of Publicity: a Comparative Perspective. *Albany Law Review*. 2007. Vol. 70. P. 1357–1374.

-
231. Magen A. Transformative Engagement Through Law: The Acquis Communautaire as an Instrument of EU External Influence. *European Journal of Law Reform*. 2007. No. 9(3). P. 361–392.
232. Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print Disabled of June 27, 2013. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/301019> (дата звернення: 01.09.2025).
233. Matulionyte R. Lending e-books in libraries: is a technologically neutral approach the solution? *International Journal of Law and Information Technology*. 2017. Vol. 25, Issue 4. P. 259–282.
234. Mazur J. Regulation on Unjustified Geoblocking: A Hardly-Existing Market Facing a Hardly-Existing Challenge? *Pécs Journal of International and European Law*. 2019. Vol. 1–2. P. 99–106.
235. Mazur T., Korolchuk V. Role of court precedents in the development of EU law and the legal systems of the candidate states: Examples of Ukraine and Moldova. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 29, No. 3. P. 27–41.
236. Mendis D. Directive 2014/26/EU on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market. In: Arno R. Lodder and Andrew D. Murray (eds), *EU Regulation of E-Commerce: a commentary*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. P. 290–312.
237. McGuinn J., Spröge J., Omersa E., Borrett C., Borghi M., Guibault L. Study on the application of the Orphan Works Directive (2012/28/EU). Final report. 2021. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c880c5c-7065-11ed-9887-01aa75ed71a1/language-en> (дата звернення: 01.09.2025).
238. Mortelmans K. Community Law: More than a Functional Area of Law, Less than a Legal System. *Legal Issues of European Integration*. 1996. No. 23(1). P. 23–49.
239. Ng G. Y. De Facto Precedent at the Court of Justice of the European Union. *International Journal of Language & Law*. 2024. Vol. 13. P. 28–49.
240. Netherlands Wet van 8 juli 1999, houdende aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan richtlijn 96/9/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken. URL: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-1999-303.html> (дата звернення: 01.09.2025).
241. Öberg, M.-L. Internal Market Acquis as a Tool in EU External Relations: From Integration to Disintegration. *Legal Issues of Economic Integration*. 2020. No. 47(2). P. 151–177.

-
242. Opinion 2/00 of the Court of 6 December 2001, ECLI:EU:C:2001:664.
243. Opinion 2/15 of the Court of 16 May 2017. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=190727&doclang=en> (дата звернення: 01.09.2025).
244. Opinion 3/15 of the Court of 14 February 2017. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=187841&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=EN&cid=591185> (дата звернення: 01.09.2025).
245. Opinion of Advocate General M. Szpunar of 10 March 2021 in case C-13/20, *Top System SA v État belge*. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=238707&doclang=EN> (дата звернення: 01.09.2025).
246. Opinion of Advocate General P. Marudo of 1 February 2006 in joined cases C-94/04 and C-202/04, *Federico Cipolla v Rosaria Fazari, née Portolèse and Stefano Macrino and Claudia Capoparte v Roberto Meloni*. URL: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?docid=84092&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=212953> (дата звернення: 01.09.2025).
247. Opinion of Advocate General Trstenjak of 28 March 2007 in case C-331/05 P, *Internationaler Hilfsfonds eV v Commission of the European Communities*. ECLI:EU:C:2007:191.
248. Opinion of the European Central Bank of 5 December 2000 at the request of the Presidency of the Council of the European Union on a proposal to amend Article 10.2 of the Statute of the European System of Central Banks and of the European Central Bank (CON/00/30). OJ C 362, 16.12.2000, p. 13–14.
249. Papatthanassopoulos S. Media Systems in Transition. In: Stylianos Papatthanassopoulos, Andrea Miconi (eds), *The European Media in the Platform Era: Realities and Tendencies*. Cham: Springer, 2025. P. 37–52.
250. Petrov R. The dynamic nature of the *acquis communautaire* in EU external relations. *Revue Européenne de Droit Public*. 2006. No. 18(2). P. 741-771.
251. Portugal Código do Direito de Autor e dos Direitos Conexos (aprovado pelo Decreto-Lei n.º 63/85 de 14 de março de 1985, e alterado até ao Decreto-Lei n.º 9/2021 de 29 de janeiro de 2021). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21185> (дата звернення: 01.09.2025).
252. Portugal Lei n.º 26/2015, de 14 de abril Regula as entidades de gestão coletiva do direito de autor e dos direitos conexos. URL:

<https://files.diariodarepublica.pt/1s/2015/04/07200/0182501838.pdf> (дата звернення: 01.09.2025).

253. Posner R. The Jurisprudence of Skepticism. *Michigan Law Review*. 1988. Vol. 86. P. 827–891.

254. Proposal for a Council Directive on the legal protection of databases, COM/92/24 final. OJ C 156, 23.6.1992, pp. 4–10.

255. Ramalho A., Lopez-Tarruella A. Implementation of the Directive 2011/77/EU: copyright term of protection. 2018. P. 38. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604957/IPOL_STU\(2018\)604957_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604957/IPOL_STU(2018)604957_EN.pdf) (дата звернення: 01.09.2025).

256. Regulation (EC) 1223/2009 of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on cosmetic products (recast). OJ L 342, 22.12.2009, p. 59–209.

257. Regulation (EC) 561/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 on the harmonisation of certain social legislation relating to road transport and amending Council Regulations (EEC) No 3821/85 and (EC) No 2135/98 and repealing Council Regulation (EEC) No 3820/85. OJ L 102, 11/04/2006, p. 1–14.

258. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). OJ L 119, pp. 1–88.

259. Regulation (EU) 2017/1128 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on cross-border portability of online content services in the internal market. OJ L 168, 30.6.2017, p. 1–11.

260. Regulation (EU) 2017/1563 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on the cross-border exchange between the Union and third countries of accessible format copies of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled. OJ L 242, 20.9.2017, p. 1–5.

261. Regulation (EU) 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003. OJ L 181, 29.6.2013, p. 15–34.

262. Renda A., Simonelli F., Mazziotti G., Bolognini A., Luchetta G. The Implementation, Application and Effects of the EU Directive on Copyright in the Information Society. CEPS Special Report No. 120. 19 November 2015. URL: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/implementation-application-and-effects-eu-directive-copyright-information-society/> (дата звернення: 01.09.2025).

-
263. Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Social Committee on the application of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights COM(2010) 779 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0779&from=SV> (дата звернення: 01.09.2025).
264. Report from the European Commission on the application of Council Directive 93/83/EEC on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission, COM(2002) 430 final, Brussels, 26 July 2002. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52002DC0430> (дата звернення: 01.09.2025).
265. Rinnert S. New European Regulation 608/2013 Concerning Combating Counterfeit Goods. *World Customs Journal*. 2015. Vol. 9, No. 1. P. 37–42.
266. Rome Convention Contracting Parties. URL: https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=17 (дата звернення: 01.09.2025).
267. Rosa V. C. Collective management organisations on the eve of Directive 2014/26/EU — the case of Portugal. *International Journal of Intellectual Property Management*. 2015. Vol. 7, No. 3/4. P. 182–209.
268. Rosati E. Does the Duration of the Storage Matter? Live Streaming Providers As ‘Online Content Sharing Service Providers’ Under Directive 2019/790. *European Intellectual Property Review*. 2020. Vol.42, No. 10. P. 652–655.
269. Rosati E. The DSM Directive Two Years On: Do Things Ever Get Easier? *IIC — International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2021. Vol. 52. P. 1139–1142.
270. Samuelson P., Davis R., Kapor M. D., Reichman J. H. A Manifesto concerning the Legal Protection of Computer Programs. *Columbia Law Review*. 1994. Vol. 94, No. 8. P. 2308–2431.
271. Sehnálek D. The European Perspective on the Notion of Precedent – are EU and Czech Court Decisions Source of Law? *European Studies*. 2020. Vol. 7(1). P. 125–153.
272. Sganga C. Disability in EU copyright law. In: Delia Ferri, Andrea Broderick (eds), *Research Handbook on EU Disability Law*. Cheltenham: Edward Elgar, 2020. P. 201–220.
273. Shtefan A. The Digital Replication Right as the Element of the Right of Publicity in the AI Age. *SSRN Electronic Journal*. 2024.

URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4788701 (дата звернення: 01.09.2025).

274. Spain Ley de Propiedad Intelectual, regularizando, aclarando y armonizando las disposiciones legales vigentes (aprobado por el Real Decreto Legislativo N° 1/1996 de 12 de abril de 1996, y modificado por el Real Decreto-ley N° 6/2022, de 29 de marzo de 2022). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21371> (дата звернення: 01.09.2025).

275. Statement by M. Willy Brandt Chancellor of the Federal Republic of Germany / The Summit Conference at the Hague. Statements made by the Heads of State or Government on 2 December 1969. *Bulletin of the European Communities*. 1970. No. 2. P. 35–43.

276. Statement by the Commission concerning Article 2 of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council on the enforcement of intellectual property rights. OJ L 94, 13.4.2005, p. 37–37.

277. Strowel A., Daems E. The Implementation of the 2001/29/EC Copyright Directive in Belgium and the Netherlands. *Computer und Recht International*. 2001. No. 6. P. 129–133.

278. Szabados T. 'Precedents' in EU Law – the Problem of Overruling. *ELTE Law Journal*. 2015. Vol. 1. P. 125–146.

279. Sztobryn K. The New Provisions on Access to Protected Works for Visually Impaired Persons — One Small Step for Copyright, One Giant Leap for People with Disabilities. *Białostockie Studia Prawnicze*. 2018. Vol. 23, No. 4. P. 159–168.

280. The European Copyright Society. Comment of the European Copyright Society Addressing Selected Aspects of the Implementation of Articles 18 to 22 of the Directive (EU) 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market. *JIPITEC*. 2020. Vol. 11. No. 2. P. 133–148.

281. The European Copyright Society. Comment of the European Copyright Society on the Implementation of Art. 14 of the DSM-Directive 2019/790. *JIPITEC*. 2020. Vol. 11. No. 2. P. 110–114.

282. The European Union's secondary law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:ai0032> (дата звернення: 01.09.2025).

283. Thomass B. European Media Regulation: A Path to Value-Driven European Integration. In: Stylianos Papathanassopoulos, Andrea Miconi (eds), *The European Media in the Platform Era: Realities and Tendencies*. Cham: Springer, 2025. P. 23–36.

284. Treaty on European Union. OJ C 191, 29.7.1992, p. 1–112.

-
285. Trimble M. COVID-19 and Transnational Issues in Copyright and Related Rights. *IIC — International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2020. Vol. 51. P. 407-410.
286. Vučković R. M., Kanceljak I., Jurić M. Cultural Heritage Institutions During and After the Pandemic — the Copyright Perspective. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series*. 2021. Issue 5. P. 379–397.
287. Weiler J. H. H. The transformation of Europe. *Yale Law Journal*. 1991. Vol. 100 (8). P. 2403–2483.
288. Weller M. The Applicable Law in Cross-Border Resales of Works of Art under Directive 2001/84/EC. *Kunstrechtsspiegel*. 2007. No. 1. P. 12–19.
289. WIPO Copyright Treaty of December 20, 1996. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295157> (дата звернення: 01.09.2025).
290. WIPO Performances and Phonograms Treaty of December 20, 1996. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295477> (дата звернення: 01.09.2025).

Про авторку

Анна Сергіївна Штефан

докторка юридичних наук,
старша дослідниця,
завідувачка відділу
авторського права
і суміжних прав
Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності
Національної академії
правових наук України,
національна консультантка
Всесвітньої організації
інтелектуальної власності

Народилася у м. Києві у родині вчених та викладачів. У 2000 році закінчила з відзнакою юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, здобула освітньо-кваліфікаційний рівень магістра права. Наукову і практичну діяльність здійснює з 2000 року.

Авторка і співавторка близько 200 наукових праць, понад 50 проєктів законодавчих актів, понад 50 висновків на проєкти нормативно-правових актів, понад 50 висновків науково-правових експертиз.

Стипендіатка Кабінету Міністрів України для молодих учених (2012–2013 р.).

Має тісну співпрацю із Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ). У 2018 р. була лекторкою Літньої школи ВОІВ з інтелектуальної власності, з 2023 р. є національним тренером ВОІВ. Виступила залученою консультанткою у проєктах ВОІВ щодо дослідженні впливу війни на інноваційний і креативний сектори та екосистему України (2023, 2025 р.), щодо підтримки розробки Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні (2024–2025 р.).

Співпрацює з науково-дослідними інституціями інших країн:

- Університет Queen Mary (м. Лондон, Велика Британія), проєкт Міністерства міжнародного розвитку Великої Британії та Міністерства закордонних справ Великої Британії на підтримку створення та діяльності спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності в Україні (2018–2020 р.);

- Інститут інновацій та конкуренції імені Макса Планка (м. Мюнхен, Німеччина), проєкти щодо законодавства у сфері конкуренції та інтелектуальної власності України (2021–2022 р.), стану української науки під час війни (2025 р.);

- Університет Коннектикуту (м. Коннектикут, США), проєкт щодо впливу генеративного штучного інтелекту на творчість і креативні індустрії (2024–2025 р.).

Євроінтеграційною проблематикою займається з 2009 р. Була залучена до низки досліджень, присвячених проблемам адаптації законодавства України у сфері інтелектуальної власності до *acquis* ЄС. У 2024 р. у складі урядової делегації взяла участь у двосторонній зустрічі України та Європейської комісії з питань гармонізації законодавства України з правом ЄС за переговорним розділом 7 «Право інтелектуальної власності» (м. Брюссель, Бельгія).

Володіння іноземними мовами: англійська — B2, польська — B1, французька — A2.

Сфери наукових і практичних інтересів: авторське право, суміжні права, цивільне право, цивільний процес, права людини, договірні відносини, креативні індустрії, штучний інтелект.

Наукове видання

Acquis Європейського Союзу
у сфері авторського права і суміжних прав

Штефан Анна Сергіївна

Монографія

Комп'ютерне макетування — *Л. Цикаленко*

Адреса редакції:
вул. Казимира Малевича 11, Київ, 03150
Тел./факс: 200-08-76
www.ndiiv.org.ua
e-mail: ndiiv@ndiiv.org.ua

Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітурв Century Schoolbook.
Ум.-друк. арк. 6,7. Наклад 100 прим.
Видавець: ТОВ «НВП «Інтерсервіс»
м. Київ. Бориспільська, 9.
Свідоцтво: серія ДК № 3534 від 24.07.2009 р.
Виготовлювач: ТОВ «НВП «Інтерсервіс»
м. Київ. Бориспільська, 9.
Свідоцтво: серія ДК № 3534 від 24.07.2009 р.